

TABÁK ANDRÁS

Szól a sziréna

**MAGVETŐ KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST 1960**

© Tabák András, 1960

Tabák András, aki e kötet lapjain bemutatkozik, huszonegy éves. Noha nevével találkozhatott már az olvasó folyóiratokban, hetilapokban, írásainak ez az első gyűjteménye mégis avatást jelent. Az avatás mindig rokonszenves és egyúttal felelősségteli vállalkozás a kiadó számára. Ebben az esetben azzal a biztos meggyőződéssel bocsátjuk útjukra ezeket az írásokat, hogy valóban méltó tehetség előrelépését segítjük elő. Korát és tapasztalatait tekintve nagyon fiatal még, de példamutató az a tudatos törekvés, amellyel mindennapi életünk pozitív jelenségei felé fordul, és bátran vállalja a nehéz írói feladattal járó kockázatokat. Novellái kitűnő témaérzékről, szűkszavúsága fiataloknál szokatlan önfegyelemről és igényességről, hangulatkeltő készsége és erős lírai hajlama Ígéretes stiláris tehetségről vallanak.

Tabák András novelláinak első kötete nemcsak önmagában jó teljesítmény, de

joggal kelti fel az olvasó figyelmét pályájának további kibontakozása iránt is.

Letölthető:

[[PDF formátumban](#)] [[EPUB formátumban](#)]

A TELEPIEK

Esik. Szikrázó, olajos cseppekben. A tócsák egy-kettőre megduzzadnak, fehér, habos buborékok gömbölyűdnék bennük. Valahonnét szél kerekedik. Füst szagú és pernyét hord magával, amolyan kicsinyke, kormos pettyeket, amire azt mondják itt a telepen: legyecske. Szállnak a legyecskék. Ráhullanak a korhadt kerítésekre, becsusszannak a hajszálak közé, leülepednek, akár a korpa. De a szél, amilyen hirtelen jött, olyan hirtelen elcikázik. Nyomában felnyög egy antenna, moccan néhány cserép; amikor túllép a házakon és már a bolgárföldek felett süvít, ismét minden csendes. Az emberek úgy ahogy összegereblyézik szétzilált hajukat, kitörülgetik szemükből a nedves port. Egyikükről a szél letépte a kalapot, messzire röpítette. Szaladnak utána ketten is. A fiatalabbik kapja el, kövérkés mosollyal hozza vissza.

– Rátapostam. Ne haragudjon érte.

Az ember visszanyomja fejébe a kalapot, csak azután biccent valami köszönésfélét. Kerek, elmerült szemmel bámulja a kopott utca hosszát. Seholy egy járókelő. A telitányérú hold visszaverődik az ablakokon, néha a tetőkön is megcsillant valamit, ázott cserepeket vagy keresztbefutó villanydrótokat. Féltség csend van. Csak a szemerkélő eső bugyog a pocsolyákban.

Egy homályos fényben úszó ablak mögött hirtelen felbög a rádió. Torz melódiák szűrődnek ki az alkonyatba. Az emberek fészkelődni kezdenek a kerítésnél, borzolják őket a telt, lassú zene.

– Fene ebbe a kornyikálásba – dünnyögi valaki a kalapos mellett.

Az a válla fölött ránéz, lebiggyeszti a száját.

– Ez Haydn – mondja.

Alacsony, pufajkás ember lódul át a pocsolyán, odajön hozzájuk. Mélyet húz a cigarettájából, elpöcköli.

– Azt mondom, doktor úr, ne várjunk tovább. Vagyunk elegen.

Tompa reccsenés hallatszik. Valaki fojtottan szitkozódik, kettéroppant alatta a kerítés. A kalapos odavág a szemével, miközben hangosan mondja, hogy a többiek is hallják.

– Megvárjuk a diákokat, emberek. Fegyvert hoznak.

És visszasetál néhány lépést a kanyarig, hogy jön-e már a teherautó.

Az emberek visszadúlnak a nyikorgó kerítésnek, cigarettáznak vagy a pocsolyába köpködnek. A kerítés tövéből jóízű hortyogás hallatszik. Sanda szemmel méregetik az elszunyókált öregembert. A felparázsló cigaretták tüzenél látják szikkadt, hamu színű képét.

– Minek jött ez ide?

– Maradt volna otthon a kiskályhánál.

– És ha nincs kiskályhája? – süvít fel egy éles hang. – Akkor mi van?

A vállukat vonogatják. Mindenki tudja, hogy az öreg Pető vénségére ágyra jár. Kítették a házából, amikor eltemette az asszonyt. „Most már se asszonyod, se gyereked, te magad meg boltos voltál, szívtad a nép vérért. Most kereshetsz albérletet.” Ennyit mondtak neki és harmadnapra már jöttek is az új lakók. Autó hozta őket. Négyhengeres Fiat. Azóta él az öreg a telepen.

– Azért csak nyugodott volna meg a fenekén. Vénemberben hamar megakad a golyó.

Kelletlenül összevigyorognak.

– Kiben nem akad az meg?

És maguk se tudják, érdemes-e vásárra vinni a bőrüket.

Odaballag a kerítéshez egy foltozott kabátú ember. Halkan köhécsel. Senki se ismeri.

– Van igazság abban, amit a doktor beszél. Olyan egykútya az, hol él az ember, kommonizmusban vagy a régi világban ... Csak ne havi kilencszázat kapjon két családra. Adják meg, ami dukál.

– Segédmunkás? – kérdezik tőle.

– Az, az ...

Feltűri a gallérját, erősen köhög. Megsajnálják, cigarettával kínálják.

– Gyújtson rá, szakikám, sose szégyellje.

– Havi kilencszáz, hát az nem sok – veti közbe hátulról valaki hanem régen se volt ám istenes, álló esztendőket kilincseltem munkáért.

Erre mindnyájan megfordulnak. Kopasz, tagbaszakadt ember. Akkora marka van, hogy elvész benne a dóznija.

– Hát, akkor mit keres itt?

– Azt, hogy az se istenes, ami most van.

A foltos kabátú rágyújt, elfödi tenyerével a lilás parazsat.

– Ki mondja, hogy régen jó volt? Köll a nyavalyának, ami régen volt.

Ezzel mind egyetértenek. Olyan kell, ami régen se volt, meg most sincs. Valami jó kell. Több fizetés meg vízvezeték ide a telepre.

– Meg aztán, ne köpjön a fejemre, aki innen került fel.

– Ajjaj – mondják –, azoknak mind egy szálig ki kéne törni a nyakát.

Megint a kopasz teszi le a garast. Az orrából beszél, nagyokat horkan mérgében.

– Itt van az én fiam. Taknyos korában kitanítottam a szakmára, de lett is olyan marós belőle, hogy kezitcsókolomot köszönt érte. Aztán felvitték a minisztériumba, nagy urat csináltak belőle. Már ki se jön a telepre.

– A csavargó ...

Innen is, onnan is morognak. Akik nem ismerik, azok is morognak. Csak kapnák a kezük közé azt a taknyost.

Az eső pedig rádupláz, egyre sűrűbben ömlik. Már csak a kabáthajtóka alatt lehet cigarettázni.

– Bizony, elkelne valami jóféle itóka.

Összenevetnek, de mindjárt elhallgatnak, mert odalép hozzájuk a kalapos. Barátságosan mosolyog. Nincs tüze. Egyszerre hárman is adnak neki.

– Elég kevesen vagyunk, emberek.

– Pocsék az idő, doktor úr.

Kicsit még restellik is magukat. Csak húszán gyűltek össze. Szégyen ez a telepre.

– Unják már nálunk az ilyesmit, kérem. Annyi gyűlés meg felvonulás volt azelőtt, hogy már untig elég.

A kalapos megértően bólogat.

– Persze, ez nem olyan lesz. Egész más.

– A párthoz megyünk? – kérdezik.

A kalapos helyeslően fordul a hang felé.

– De még mennyire.

Hallgatnak. Viszolyognak is egy kicsit. Valamelyikük bent járt reggel a városban, tőle tudják, micsoda irtás folyik odabent.

– Lövöldözés is lesz?

– Azért nem kéne nagy hűhót csapni. Talán szépszóval is boldogulnánk.

A kalapos kifújja a füstöt.

– No, majd meglátjuk. Elvégre ők a felelősek mindenért.

Ezt hangosabban mondja és fürkészsze néz az arcukba. Még mindig nem tud eligazodni rajtuk. Csupa egyforma arc, egyforma, gyűrött ruha, és nincs egyetlen bizalmat ébresztő tekintet sem ebben a barnásfekete tömegben. Tenyerére vehetné őket, mint a higanyt, de ellapítani, szétválasztani őket lehetetlenség. Mikor a kerületi bizottmány ide küldte, figyelmeztették, hogy nehéz dolga lesz. „Nyakas népség. Nem könnyű őket aktivizálni. De ha bekerülnek a sodrásba, ők is csak az árral úsznak majd ...” Szóval, nem várt alázatot, de ennyi bizalmatlanságot sem. Igaz, hogy amikor délután kijött a telepre, azonnal hallgattak rá, hajlottak a szavára, de a tűz, az a bizonyos égő kis szikra nem gyulladt ki a szemükben. Éppen ez a nyugtalanító. „Jöhetnének már a diákok” – gondolja és kezdi magát rosszul érezni ezek között. Végtére is egyedül van. Összehúzza magán a kabátot, fázik.

Ketten fordulnak be a sarkon. Leszegett fejjel ügetnek. Csípi őket a hideg.

– Né csak! – lökdösik egymást a kerítésnél. – Az Ambrusok. Hé, Ambrusok, hová szaladtok?

Megtorpannak, odamennek hozzájuk. Ikrek. Az emberek röhögnek.

– Mint két tojás. Igaz-e, doktor úr?

– Meg se tudnám különböztetni őket – mosolyog.

– Hát, ti mire vártok itt? – kérdezi az egyik Ambrus.

– Hát nem látod? Fegyverekre.

– Mi a fene!...

Homlokukig felszalad a szemöldökük. Vékony, fekete szemöldöke van a két Ambrusnak, nőiesen keskeny, mintha csak szénnel húzták volna ki. Szép fiúk és nagy vagányok. Egymás szavába vágva hadarják el az újságot.

– Vagonok állnak a kitérőnél, minden őrizet nélkül. Egyiket feltörtük, rogyásig van porcelánnal ... bizisten, hogy a legfinomabb porcelán ...

Odaszállingóznak hozzájuk az emberek. Innen is, onnan is ráncigálják a kabátjukat.

– Melyik kitérőnél?

– Hé, te, honnan tudjátok?

– Miféle porcelán, talán herendi?

Az ikrek levegő után kapkodnak, becsületesen próbálnak mindenkinek megfelelni.

– A legfinomabb herendi, export áru ... saját szemünkkel láttuk ... leghitványabb ja is egy százas ...

Akkor a kalapos odalép, határozottan félretolja őket.

– Emberek, ne hallgassanak rájuk – mondja erélyesen. – Mi nem fosztogatunk. Maguk meg menjenek isten hírével.

Az Ambrusok a szemébe vigyorognak.

– De nagy dumás maga! Pap vagy ügyvéd, mi?

Körülötte néhányan elnevetik magukat. A kalapos elpirul, zavarba jön. Kérlelően tekint rájuk.

– Ne menjenek el, ne hagyják félrevezetni magukat. Ha miénk lesz a hatalom, ügyis jut mindenkinek ...

– Ha kié lesz a hatalom? – csattan fel hirtelen a hátuk mögött egy éles hang, és szemüveges, hajlott hátú öregember furakodik át az embereken. Megáll a kalapos előtt, az arcába bámul.

Az emberek mukkanni sem tudnak. A lélegzetük is elakad a csodálkozástól. Hiszen ez a Gere szaki. A Gere elvtárs.

– Ha kié lesz a hatalom? – kérdezi újra, de most már halkabban, kicsit elcsukló hangon.

A kalapos gyanútlanul tekint rá. Talán még furcsállja is egy cseppet.

– Hát, a mienk. A maguké, meg az enyém ...

Gere leveszi a szemüvegét, bizonytalan ujjakkal törülgetni kezdi.

– Olyan nincs – mondja, és a sötétben, úgy tűnik, bizonytalanul elmosolyodik mert vagy a magáé, vagy a mienké.

A kalapos elsápad. Már tudja, hányadán áll a dolog.

– Maga kérem ... kicsoda?

Gere rápillant, tovább törülgeti a pápaszemét. Az emberek mocosognak, valahogy kényelmetlenül érzik magukat.

– Az nem fontos – mondja később Gere.

Az Ambrusok megint nevetnek.

– Azt meghiszem. Huj, de nagy komcsi az öreg! Mindég az elsők közt ugrált.

Néhányan morognak. Azért disznóság volt bemártani. De a többség hallgat. Hallgatnak, mintha nem is tudnának arról, ami előttük történik. Mi közük nekik a Geréhez? Az is csak kommunista. Örüljön inkább, hogy nem verik el rajta a port. Mert megérdemelnék. A kommunisták úgy általában. Nem a Gere. Az rendes ember. Mindig meghallgatta az emberek baját, meg segített is ha tudott. Az öreg Petőnek is ő járta ki a nyugdíját.

Az emberek hallgatnak. Ügy érzik, kutyaszorítóba kerültek.

A rossz kabátos odasúgja a szomszédjának.

– Ennek elment az esze. Én a helyében hét lakatra zárnám az ajtómat, nehogy idejöjjenek.

Valaki fölemeli az öklét.

– Hordd el magad – kiált Gerére.

– Nono, csigavér – mordul fel a kopasz.

Hátulról előrenyomakodik, fenyegetően lóbálja az öklét, akár valami buzogányt.

Csend támad.

Gere fölteszi a pápaszemét, kínos gondossággal igazgatja az orra tövén. Látszik rajta, hogy fél, bizonytalanok a mozdulatai, de a szemét konokul a kalaposra szegezi. Le nem veszi róla. Az unja meg előbb a hallgatást. Elhúzza a száját, halvány gúnyjal mosolyog.

– Benn, a városban nem volna mersze előbújni, mi?

– Hát, ott nem – hagyja rá az öreg, és az emberekre tekint –, de itt igen. Itt, a telepen ...

Csendes moraj hullámzik végig az embereken.

– Karakán gyerek az öreg.

Sokan felsóhajtanak. Maguk se tudják miért, de ők is szorongtak. Hiszen mégiscsak közbük való a Gere, idevalósi. Aztán a saját fajtáját még az állat se bántja szívesen.

– Ne hagyják magukat félrevezetni – kapja fel a hangját a kalapos. – Ez az ember demagóg.

A kopasz odahúzódik Gere mellé, komoran nézi a kalapot.

– Magad vagy demagóg. Talán kinyírjuk a kedvedért? Parazsat kéne a talpad alá dugni.

Hátul felhorkan valaki, de befogják a száját.

A kalapos zsebre dugja a kezét, hátrál néhány lépést. Nem mer szólni, nem akarja ingerelni őket.

– Vigyázat, pisztoly van nála – mondja gyorsan valaki.

A kalapos sietve előhúzza a kezét, felmutatja. Megfordul, kimegy az út közepére. Fogalma sincs, hogy mit tegyen. Két napja Budán járt, öt percig sem kellett beszélnie, máris százan-kétszázan ostromolták fegyverekért. De ezeknek beszélhetne, akár a falaknak ... „Ezek a taknyosok is – gondolja. – Ezek is benne hagytak a pácban ... fél öt és még sehol semmi...” Visszafordul az emberek felé. Egyikük Gerét kínálja cigarettával. A többi meg őt figyeli. Minden mozdulatára ügyelnek. „Ez a nyomorult eső ... egyre jobban szakad.” Rá akar gyújtani, de hiába kotorászik a zsebében, nem talál gyufát. Most senki sem siet hozzá tűzzel. „Érthetetlen – tűnődik –, panaszkodnak, teli vannak bajjal, keserőséggel, de lenyelik. Mi ez? Félelem? Gyávaság? Az volna logikus, ha agyonütnék az öreget.”

Bárhogy is csúri-csavarja a dolgot, nem tud feleletet adni magának.

– Mondja, doktor úr – kiált fel valaki a tömegeből mennyi a jövedelme?

Meglepődik. Gépiesen felel: – Háromezer.

Utána kap csak észbe. Már fel tudná magát pofozni.

Azok között kitör az elégedetlenség.

– Hát akkor magának meg mi baja?

– Mindig ezeknek jár a legjobban a szájuk.

A kopasz legyint és elfordul.

– Ott hibádzik neki, hogy régen még többje volt.

– Mi meg akkor felfordulhattunk ...

A kalapos széttárta a karját. Alig tud szóhoz jutni.

– Emberek, én orvos vagyok – magyarázza orvosokra mindig szükség volt...

– Na, szép kis orvos – nevet egy vékony kis ember. – Finom dolgokra akart rávenni minket.

– Igen-igen – kiáltozzák, most már összevissza –, hogy támadjuk meg a pártirodát, meg az egész gyárat...

– Hát itt nem lesz akasztás, kisapám. Ez nem belváros.

Gere szívja a cigarettáját, csendesen beszél a körülötte állókhoz.

– Tegnap kint járt a gyárban az öreg tulaj. El akarta foglalni az irodáját.

– Mit beszélsz? Az a féreg? Kétszer rugatott ki annak idején ...

– Majd megcsókoltatom vele a hátsófeletem...

Valaki a kalaposra mutat.

– Ez még mindig itt van. Mire vársz, hé?

Felkap egy göröngyöt, a kalapos felé hajítja. Az lekapja a fejét, botladozva szalad a kanyar felé.

– Nesze neked, három darab ezres!...

Háta mögött összecsap a feldübörgő nevetés.

– Hohó, nézd hogy szalad!

– Szedd a lábad, Zatopek!

– Hohoho ... hahaha ... hajrá ...

Gere csak mosolyog befelé. „Csak lett volna nálatok puska, senkiháziak. Az elején azért kilyuggattatok volna ...” De van annyi sütnivalója, hogy ezt ne hánytorgassa a szemükre.

Az emberek meg valami nagy felszabadultságot éreznek. Nem tudják miért. Csak azt érzik, hogy valami nagy hősiességet tettek, vagy éppen valami nagy gyalázattól menekültek meg. Megkönnyebbülve bökdösik Gerét.

– Veletek azért még számolunk ...

– Te is csak akkor dugod közénk a képed, ha szorul a kapca.

Az Ambrusok megint kiállnak a placra, főzik az embereket. Dörzsölt fickók, szó se róla, de ketten mégse mernek nekimenni a vagonoknak.

– Ne menjetek, emberek – mondja Gere. – Akármit is beszéljenek, az a porcelán mégiscsak a miénk.

Azért néhányan mégis elmennek az ikrekkel.

A többiek néznek utánuk egy darabig, azután hazacuppognak. Izgatott beszélgetés veri fel a csendet.

Esik. Fehér buborékok gömbölyödnek a pocsolyákon.

SZÓL A SZIRÉNA

A gépgyár esett legközelebb a telephez. Az emberek javarészt odajártak dolgozni. A gyár a vasúti átjárón túl épült még valamikor az anti-világban, magasra szökő, vöröstégla kéményét nemrég húzták fel. Akkor vitték fel rá a csillagot is, a keskeny, hiányos bordázatú vashágcsón, amely a kémény oldalán futott. A munkások

kiszállingóztak a műhelyekből és az útról is odagyültek az emberek. Lélegzetviasszafojtva figyelték a két fiatal munkást, akik fölfelé haladva, percről percre kisebbekké zsugorodtak. Kötéllel biztosították magukat és nagyon lassan haladtak előre. Már a delet is elharangozták, mire a kémény csúcsára értek. Az is hosszú ideig tartott, amíg a csillagot a falhoz erősítették. De az emberek csak akkor sóhajtottak fel megkönnyebbülten, amikor a fiúk ismét az udvaron álltak. Az alacsonyabbik nekivetette hátát a vaslépcsőnek és az izzadságot dörgölte a homlokán.

– Jól fest – mondta a másik, ellenzöt formált a kezével, úgy tekintett fölfelé. – Nem fog leesni, jól odaerősítettük.

Jól odaerősítették.

Októberben tűzoltókkal próbálták leszedetni, de valaki megrongálta a hágcsót, és túl kockázatos lett volna megkísérelni. A csillag októberben, novemberben is a kéményen maradt, azután már senki se tiltakozott ellene.

Már december közepén is bejártak a gyárba dolgozni. Az emberek a politikában nem igen ismerték ki magukat, de kezükből hiányzott a spirálfúró meg a satu, és jólesett, amikor újra megfoghatták. Azok, akik továbbra se jártak be, naphosszat otthon üldögéltek, elkorhadt ajtókat javígtattak, új pántot kalapáltak az ablakokra vagy hintalovat barkácsoltak a gyerekek. Ha meg nem akadt dolog, összeverődtek a kocsmában, húsz filléres alapon ultiztak.

Délutánra befutottak a gyáriak (akik már bejáromagtak), és ők is beszálltak a partiba. Mindig az otthoniak vitték a szót.

– Hogysmint? – érdeklődött naponta Sipőcz, a főkártyás. – Megy a munka?

A gyáriak rosszkedvűen legyintettek.

– A fenét! Fogytán az anyag.

– Hát akkor minek jártok be?

– Valamit kell csinálni.

A kocka fejű Drigán nyelt egy pohárkával, osztott.

– Nyugtatjátok a lelkiismeretet, mi? – az öreg Mihálovicshoz fordult, mert épp annak osztott. – Nézd, pajtás, én a bérem megkapom munka nélkül is. Minek álljak potyára a hetven fokos kemencéhez?

A többiek bólogattak. Van valami igazsága. De Drigánt nem szerették, erőszakos, sötét fickó hírében állt. Nagy liliomtipró. Hanem kártyázni, azt nagyon tudott. Ahhoz vágott az esze. Azon a délutánon is terített durchmarschot csinált, egy kis vagyont zsebelt be.

Hegyes Feri hátul, a sarokban üldögélt Nyurgával meg a kövér Molnárral. Odáig már csak a lámpa pislákolása vetődött. Feri reggel óta kedvetlen volt.

– Az nem stimmel itt – magyarázgatta –, hogy naphosszat a körmöm rágom.

A Nyurgának már a könyökén jött ki Feri sóhajtozása. Ásítózott, a plafont nézte, ahol nyárról megmaradt két légyfogó csüngött a gomolygó cigarettafüstben.

– Marhák! Téltre légyfogó ...

Undorral legyintett, könyökével odébb lökte a poharát.

– Te beszélsz? – kérdezte. – Neked ott a Gizi. De mit csináljak én? Én, édesapám, aki már hetek óta szalma vagyok?

Molnár ivás közben röhintett, a sör kifröcskölt a száján.

Feri lomhán vállat vont.

– Gizi hétfő óta bejár a cukrászatba.

– Szóval, már ő is termel... – ivott a Nyurga. – Hát, a cukrászat az más ...

A kártyások hangosan vitatkoztak. Drigán lecsapta a lapjait, káromkodott.

– Lehet, hogy bemegyek holnap – mondta Feri.

A Nyurga aprókat kortyolgatott, a szeme sarkából nézett rá.

– Marhaság. Ezt a kis vakációt ki kell használni. Nincs ebben semmi.

Még mondott volna valamit, de nyílt az ajtó, ketten jöttek be. Gere meg a Kőműves. Egy pillanatra mindenhol elcsitult a lárma, mindenki őket nézte.

– Jóestét! – mondta Gere, levette a szemüvegét, a párát törölgette róla.

A kártyások visszadörmögtek.

– Jóestét!

Gere leült melléjük. Mihálovics és Sipőcz között szorítottak helyet neki. Ha kéri, talán ő is beszállt volna, de nem kérték, ő csak a talonnál üldögélt. Kőműves meg odaballagott a pulthoz, két korsó barnát rendelt.

– Mi újság errefelé? – kérdezte Gere a kártyásoktól.

Azok rásandítottak, aztán hallgattak. Sipőcz a szája sarkába pöckölte a kihamvadt csikket, Mihálovicsra mutatott.

– Blank tízesem volt, de ez a pancser elnézte.

Az öreg hevesen tiltakozott.

– Ha adut hozok, filkóval elfogja az ultimát.

Drigán kidobott egy lapot, a fogai közül pöccentette oda.

– Ez ésjáték, apám.

Az is lehet, hogy Gerének mondta.

Kőműves visszacammogott a teli korsókkal. Letelepedett az egyik székre.

– Vigyázat – szólt valaki ijedten –, az repedt. Vigyorgtak. Kőműves alatt még a nyolc lábú szék is összeroskad. Fene egy termete van. Últében is fejjel magaslik ki a többiek közül.

Kártyáztak tovább.

Aztán Gere egyszer csak kibökte:

– Bejöhetnétek holnap. Kapunk anyagot.

Néhányan felfigyeltek. A szomszéd asztaltól is áthajolt valaki.

– Anyagot? Kik hozzák?

– Oroszok. A főmérnök telefonon beszélt velük – és Kőművesre nézett bizonyosságul.

Az bólintott.

– Lesz anyag. A főnök megy érte.

Drigán átsötétlett az asztal fölött.

– Oroszoktól nem kell. Az a munka akkor nekik lesz.

– Dehogy. Az elosztóból jön az anyag, csak ők hozzák ki.

– Attól még kelhet nekik.

Az emberek hallgattak. Ebbe már senki se szólt bele. Intézte el maga között a Drigán meg a Gere.

Akkor ült közéjük Hegyes Feri.

– Gere bácsi, bemennék holnap.

Az öreg ránézett. Árnyékban volt az arca, de úgy látszott, hogy elmosolyodik.

– Eluntad magad?

– El.

Mihálovics a lapjai fölött rákacsintott.

– Pláne, mióta a Gizi dolgozni jár.

Nevettek. Olyan biztos, hogy a Gizi dolgozni jár? Hátha máshová jár?

– Jóraivaló lány az – dörmögte Kőműves.

– Jóraivaló, nem jóraivaló, van egy negyvenem – jelentette ki Sipőcz és már sepete is össze az aprópénzt. – Én amondó vagyok, amíg kapom a pénzt, nagy szükség nem lehet rám.

Erre a többiek is biccentettek. Ez a jó magyarázat. Ezt jól mondta a Sipőcz. Amíg nem járnak az ember után, maradjon meg a fenekén.

– Micsoda tökember vagy! – morgott Kőműves.

Gere lehajtotta a korsóját, a bajuszáról cibálgatta a habot és az asztalra könyökölt.

– És mit csinálsz, ha majd nem lesz miből fizetni?

– Akkor, majd bemegyek.

– De akkor munkára se lehet majd fizetni, mert nem lesz termék.

Sipőcz ütött. Aduval vitte Drigán makk hetesét.

– Ez nekem magas.

Kőműves az asztalra koppantotta a poharát. Dühbegurult.

– Az infláció, az nem magas neked?

– Nem lesz infláció – rázta a kezét Sipőcz –, a kormány is megmondta.

Ezen már nevetni kellett. Még Drigán is elvigyorodott és megkopogtatta Sipőcz széles csonté homlokát. Kőműves bosszúsan ingatta a fejét.

– Az a szerencséd, hogy olyan sötét vagy, mint egy bilgeri. Meg, hogy mások nem cigánykodnak úgy a munkával, mint te.

A nevetésre a Nyurga is odahimbálta magát. Rátámaszkodott az egyik székre, a Drigán lapjait leste. Csak amúgy mellékesen vetette közbe.

– A városban senki se dolgozik. Még a romtakarítókat is megdobálják.

Mihálovics bólintott.

– Hát, egy-két virágszál nálunk is akadna.

Hegyes Feri egyszerre elnevette magát.

– Minálunk más irányba dobálóztak, igaz-e Gere bácsi?

Az öreg bólintott. Hogyne emlékeznék. Feri is ott volt, amikor a kalapos doktort kihajigálták a telepről.

– Jó véred van – mondta, aztán odanézett a fiú szemébe. – Te vitted fel a kéményre a csillagot?

Feri meglepődött. Hogy kerül ide a csillag? Nyelt egyet, összeráncolta a szemöldökét.

– Az egyik én voltam. Szeretem a magasat.

Gere biccentett, ujjaival dobolt az asztalon.

– Az jó. Szereted a magasat. Csakhogy ám idelent is kéne már valamit csinálni.

Drigán feléje vágott a szemével.

– Kártyázgatunk, kártyázgatunk.

Gere rávillant a szemüvege mögül.

– Megunod még te azt.

Drigán az asztalra potyogtatta a lapjait, lassan felhúzta a vállát.

– Nono, csak nem fenyegetőzünk? Ott még nem tartunk.

– Azt te nem tudod, hol tartunk – szólt közbe szelíden Kőműves és a talonra könyökölt tehát jobb, ha tartod a szád.

Drigán ránézett, de semmit se mondott. Csak vigyorgott.

– Piros ultimó, negyvenszáz – mondta később.

Hegyes Feri a Nyurgával ment haza. Mögöttük Molnár poroszkált. Ő jól felöntött, alig találta maga előtt a járást.

– Bemégy reggel? – kérdezte a Nyurga.

Feri hallgatott. Leszakított egy kihajló, vékony ágat, megsuhogtatta a levegőben.

– Én voltam az egyik, aki felvitte annak idején a csillagot.

A Nyurga rácsodálkozott.

– Hát aztán?

– Semmi. Az öreg Gere mondta ...

Nyurga a vállát vonogatta. A csillagnak semmi jelentősége sincs, legfeljebb Drigán káromkodik, ha megpillantja.

Szóltanul ballagtak le az utca végéig. Az egyik házból kiabálás szűrődött ki. Majoros pajtáján a bádogtetőt cibálta a szél és porhót kavart.

Molnár mögöttük cammogott, falsul, élesen fütyörészett.

A házaktól jó tíz percnyire volt a vasúti töltés. A hajnali kerek, narancs színű nap, amely ilyenkor decemberben még sutább színű, először a fényesre csiszolt síneken nyújtózkodott végig. A két csillogó egyenes egészen a látóhatárig futott és csak ott olvadt gömbölyű, fényes ponttá. Fél hétkor, amikor elrobogott a pesti vonat, szólt először a gyári duda. Fél óra elég az embereknek, hogy idejében beérjenek. Párosával, csoportosan ballagtak az átjáró felé. Elég sokan voltak, többen, mint az előző napokon. Odahaza már megunták magukat, munka se akadt már, télen meg nem lehetett pecázni járnivalóra.

Hegyes Feri, Gere mellé szegődött. Az út közepén mentek. Gere oldalán vállára szíjazott aktatáska lógott, amely minden lépésnél a combjához ütődött. Gere rövideket lépett, de gyorsan haladt. Nem volt könnyű lépést tartani vele.

Ferinek a csillag furdalta az oldalát.

– Miért említette tegnap a csillagot? – kérdezte az öreget.

Az öreg szuszogott, a szemüvege mellett pislogott rá.

– Csak úgy. Eszembe jutott. Nem volt benne célzás.

Feri elmosolyodott. Most nem hitt neki. Egész biztos, hogy célzattal mondta. A kéményt nézte. Távolról, aprócska pontként vöröslött rajta a csillag. A hó megfagyott a tetején, attól csillogott messzire.

– Azért kérdeztem, hogy vállalod-e... – mondta Gere, amikor az aluljáróhoz értek.
– A társad letagadta.

A töltésen két ember állt. Pufajkában voltak. Kezüket sűrűn összecsapkodták a hidegben. Mikor az elsők az aluljáróhoz értek, az egyik lekiabált hozzájuk.

– Hová mennek?

Az emberek megtorpantak, bizalmatlanul méregették őket.

– Ne vegyék fel a munkát – mondták a töltésről a városban sztrájk van.

– Csepelen a munkások közé lóttak – szólt a másik.

Kőműves odament a töltés aljába, csípőre tette a kezét.

– Ti kik vagytok?

Azok odafönn összenéztek. Az egyik cigarettára gyújtott, az üres skatulyát a háta mögé hajította.

– Olyanok, mint maguk.

Az emberek hallgattak. Egyiket se ismerték. Talán éppen ezek borították fel tegnap a pesti buszt.

– Na, gyere le – szólt fel Kőműves hadd nézzem meg, hogy olyan vagy-e?

A két ember nem mozdult. Az, amelyik cigarettázott, hátat fordított nekik. De a másik farkasszemet nézett Kőművessel.

– Menjünk – mondta Gere.

Átmentek az aluljárón. A két ember mozdulatlanul, zsebre dugott kézzel nézett utánuk. Kőműves kiköpött az árokba, visszament Geréhez.

– Egyszerre mindenki olyan, mint én. Hülye egy világ lett.

Feri hallgatott. Teliszívta magát levegővel, könnyüket lépett. Örült, hogy eljött. Előtte is, mögötte is emberek mentek. Nem voltak sokan. De jó érzés volt velük menni.

A műhelyben pangott a munka. A törött ablakon befújt a szél, vékony, sipító hangot adott, akár a szelepből kieresztett gőz. Az emberek a gépeken ültek, hevesen vitatkoztak. Amikor Gerét meglátták, elhallgattak. A szél maroknyi havat vert be az ablakon. Az egyik elnyomta a cigarettáját, lekászálódott a gépről és odament Geréhez.

– Igaz-e, amit a csepelielkről beszélnek?

Gere a sapkájához pöccintette a kezét.

– A töltésen álló emberektől hallottátok, nem?

A többiek összenéztek.

– Azoktól.

Gere bólintott. A gépéhez ment, megcsavarta az indítókereket. A motor egyenletesen búgott.

– Lehet, hogy igaz – kiáltotta a báméskodóknak –, de az minket ne zavarjon.

Feri érezte, hogy az embereket nem elégíti ki a válasz. Az egyik legyintett, kiment az öltözőbe. Útközben gombolta magáról a kezeslábast.

– No, ez megy haza – dörögte Kőműves.

Senki se fogott munkához. Valaki Kőművesre mordult.

– Hát, mi az istennyilát csináljon? Anyag is alig van? Hol vannak az oroszok?

Gere hallgatott. Erre nem tudott válaszolni. Reggelre ígérték az anyagot, a művezető ment értük. Úgy látszik, elakadtak.

– Ugyan – mondta valaki –, bedőltünk a link dumának.

– Közben Csepelen tüntetnek a melósok.

Kőműves a földhözcsapta a törlőrongyot, belevörösödve ordított.

– Akinek gyomorgörccse van, menjen haza!

Senki se mozdult, de a levegőben tovább vibrált az idegesség. Az emberek tanácstalanul ácsorogtak. Nem tudták, mit tegyenek. Maradtak volna is, mentek volna is.

– Jó, jó – dünnyögte valaki békülékenyen –, nem kell mindjárt ordibálni. De hol az anyag?

Gerét nézték. Egyedül az ő gépe járt. De valahogy senki se kapott kedvet a munkához. Kőműves is csak a padját törülgette. Feri felkapta a fejét, az ablakhoz húzódott. Először azt hitte, hogy hallucinál, de aztán tisztán hallotta az út felől a motorzúgást.

– Itt vannak – kiáltotta izgatottan.

Csend támadt. Gere gépe is megállt. Az emberek előrenyújtott nyakkal figyeltek. Most már mindenki hallotta az udvarra forduló teherautó zúgását. Aztán zsvivaj kerekedett odakinn. Valaki hangosan kiabált az udvaron, de nem lehetett érteni.

Gere kijött a gép mögül, nadrágjába törülgette a kezét. A szemüvege vidáman csillogott.

– No, mozgás, mássz fel! – intett Ferinek. – Mi van odakinn?

A fiú elkapta az ablak magas párkányát, lassan feltornászta magát. A kilincsben fogózott meg. Az udvaron nem voltak oroszok. Alig néhányan ácsorogtak a teherautó körül, csupa idegen. Ott állt a cigarettás ember is. A szomszéd műhelyből kijöttek a munkások, hevesen mutogatva a kapu felé tódultak.

– No, mit láatsz? – kérdezte Gere. – Hány kocsival jöttek?

Akkor már mindenki az ablak alá nyomakodott. Onnan lesték a fiút.

– Beszélj már!

– Mire vársz? Megkukultál?

A fiú végigsimította az arcát, hebegett.

– Nem értem. A szomszéd műhelyből mennek haza ...

Az emberek meghökkenve bámulták egymást. Valaki megfordult, Gerére nézett. Az szürke arccal állt a hátuk mögött.

– Becsaptak minket – szólt valaki csendesen. – Menjünk.

Kőműves eléjük állt, de félrenyomták. Az öltöző felé özönlöttek.

De onnan bejöttek néhányan. Idegenek voltak. A cigarettás is közöttük volt.

– Tegyétek le a munkát! Induljatok haza!

Az emberek hallgattak. A cigarettást nézték. Ráismertek. Az beszélt a töltésen. Nem tetszett nekik. A többi sem. De aztán valaki előrelódult, az ajtóhoz ment. A többiek is megmoccantak.

Akkor motorzúgás hasított a csendbe. Az emberek felkapták a fejüket, megfordultak. Gere gépe dolgozott. Az öreg a gép fölé hajolt, az acéllapon tükröt terített a kés.

Feri lecsúszott az ablakból, a falnak dült. Most nem szabad elmenni! Az emberek nem moccantak. Aki már az öltöző ajtajában volt, lassan, óvatos léptekkel visszajött. A gép egyenletesen bűgött. Telizúgta az emberek fejét, megzavarta őket.

– Ez nem játék, emberek – mondta a cigarettás –, sztrájktrőökkel mi is másképp bánunk.

Erre mind felmordultak. Mi az, hogy másképp bánnak? Kőműves odaállt a cigarettás elé.

– Miért nem jöttél le a töltésről, amikor hívtalak? Csend támadt. Az udvaron járatták a teherautó motorját. Erősen dűbörgött.

A cigarettás hátralépett, gyorsan a zsebébe nyúlt.

Az emberek hátrahőköltek. A cigarettás kezében gránát volt.

Kőműves lassan visszahátrált a többiekhez. Az emberek mereven nézték a cigarettást. Már csak ő állt egyedül az ajtóban, a társai visszahúzódtak az öltözőbe. Feri a falhoz simult, homlokát kiverte a verejték. Megbicsakló kézzel letörülte. Gerére kapta a pillantását. Az egészen a kés fölé hajolt, a fehéren gomolygó forgácsfüst felhőt emelt az arca elé. A gép egyre erősebben bűgött. Űgy tűnt, hogy bűgása az egész csarnokot megtölti. Elöl valaki megmozdult, felemelte a karját, szólni akart, de akkor a cigarettás eldobta a gránátot.

Dörrenés hallatszott, azután por kavargott. Feri a falhoz szorította a fejét, a por a torkát marta. Sokáig hevesen köhögött. Amikor az ajtó felé nézett, a cigarettás már eltűnt. Az udvaron felbódult a teherautó, zúgása lassan távolodott.

Az emberek egy darabig dermedten álltak. Egy csomóba verődve az ajtó felé bámultak. Alig értették meg, mi történt. Aztán valaki észrevette Gerét, élesen felkiáltott.

Gere a földön hevert. A gép szétroncsolódott. Kesernyés lőporfüst szállt, az emberek szemébe vájta magát.

Feri kiment az udvarra. Sapkáját az arcába szorítva futott a kapu felé. Egy kövön megcsúszott, alig nyerte vissza az egyensúlyát.

– Álljatok meg! Megállni! – ordította torkaszakadtából.

Az emberek már a kerítésen kívül jártak. A kiáltásra megtorpantak, szemtől várták a fiút.

Feri nekiütődött a kerítésnek, a vasrácsba kapaszkodott. A rések közt nézett rájuk. Az emberek csak a sápadt arcát látták.

– Meghalt az öreg – mondta a fiú kapkodva –, megölték ...

Az emberek hallgattak. Lassan karéjba fogták a fiút. Néhányan visszamentek a kapun.

– Gerét? – kérdezte valaki hitetlenkedő mosollyal.

A fiú nem szólt, csak bólintott. A rácshoz nyomta az arcát. Az emberek mereven figyelték, majd egyszerre valamennyien kiabálni kezdtek.

– Nem igaz!

– Hazudsz, te! Mit beszélsz itt összevissza?– Én megnéztem őket, nem volt náluk fegyver.

– Hazudsz, te, az anyád!...

Arcuk eltorzult, tátott szájjal lihegték. Valaki átnyúlt a kerítésen, fejbe akarta vágni a fiút, de a levegőt találta.

Akkor felbögött a duda. Hangja végigsüvített a tetők felett, belényilallt az emberekbe. Azok elhallgattak. Nehezen szedték a levegőt. Nem néztek egymásra, a földet bámulták. Aztán az egyik kilépett a csoportból, megindult visszafelé. A többiek is megindultak. Szótlanul bolydultak keresztül az udvaron. Lábuk alatt tompán huppant a felázott, havas föld.

Odafönn, kirtartóan bögött a sziréna, a szél sokáig szórta hangját a telep felé.

FELHŐK

A távirópóznák, mint a kiskatonák, szálfegyenesen sorakoznak az út szélén. Valamikor barna kátránnyal mázolták be őket, de az eső megkoptatta a kátrányt, a szél meg porcogós, szürke homokkal verte be. Mert erre mindig szél jár, homokot hord magával a földekről vagy a hepehupás útról. Az egyik pózna embermagasságig teli van farigcsálva. Csak ez az egy. A többin karcolás sincs. Egyszer egy bolondos ember kapta magát, belevéselt egy szócskát, aztán a szócska meggyarapodott és most már az árok aljáig minden tenyéryi helyet meghasított a bicska. Hegyes Feri mégis első pillantásra megtalálja a magáét. „Feri – Gizi 1957.” Tavasszal faragta a fába, amikor utoljára volt szabadságon. A por már belepte a betűket, a kátrány befolyta, de azért el lehet olvasni.

Hőség van. Vénasszonyok nyara. Mintha a nyár, még egyszer, utoljára, megmutatná erejét. Tűz a nap, mint a forró olaj, pedig már a kiserdő felé ereszkedik. Késő délután van. Könnyű felhők lebegnek.

Feri fogja a lábáját, az ösvényen megy tovább. A fű mindenütt sárga, bokáig betakarják a zörgő levelek. Aztán beljebb, a telep felé már fű sincs, meg levelek sincsenek, csak keményre taposott, agyagos föld. Dobog rajta a cipő, mintha kövön járna. De a két akácfa között dong a labda, kicsik és nagyok kergetik. Az öreg Mihálovics is beállt a fia mellé csatárnak. Feri megáll a kapu mögött, várja, hogy észrevegyék. Tusák Pista veszi észre. Kerekre tátja a száját és akkorát bömböl, hogy az egyik gyerek ijedtében messzire rúgja a labdát.

– A Feri! Megjött a Feri...

És már rohannak is feléje, mintha csikó lábuk nőne.

– A Feri. Itt a csavargó ...Nekiesnek, paskolják a vállát, hátba teremtik, csak amúgy barátságosan, de Ferinek már minden porcikája sajog.

– No, látom, megvagy – bólínt elégedetten az öreg Mihálovics és már kotorja is elő a magagyártotta, bűdös bagókat. – ízlett-e az angyalbőr? No, gyújts rá ...

A többiek nem kérnek belőle. Ők már ismerik a Mihálovics bagóit. De Feri most elfogadja, röstellené visszautasítani.

– Hát – mondja és húz egy óvatos slukkot –, ízlett is meg nem is. Jobb túllenni rajta.

Tusák vigyorog.

– Megemberesedtél, bátyám.

Nevetnek. Tusák két évvel idősebb. Ő két éve szerelt le. Azóta katonaugyekben ő a fő-fő szakértő. Feri nevet is meg krárog is, mert a bagó eszi-marja a torkát.

– Bizony, bátyám – mondja Tusák –, ennél még a bakadohány is karasóbb.

De Mihálovics most nem sértődik meg, nagylelkűen int a fiúnak.

– El is dobhatod.

Feri nevet, becsületből még húz két szippantást, aztán elpöcköli. Katonásan, két ujjal, hogy mindenki megcsudálja.

– No, tanultál is valamit – morogja Mihálovics, aztán a homlokához pöccenti a kezét, megy vissza a labdához.

Tusák, Feri mellé szegődik, kényelmesen ballagnak a házak felé.

– Mi újság idehaza? – kérdezi Feri.

Tusák a vállát vonogatja. Panyókásan a hátára veti a kabátját.

– Mi lenne? A Rozinak gyereke lett.

A fiú a szeme sarkából rápislant.

– Kitől?

Tusák megint csak vállat von.

– Azt ő se tudja. Senkire se hasonlít a srác ...

Félrerúg egy követ, csikorog a cipője.

– Rám akarták szólni.

Feri nevet, de nem szól. Csak a ládát teszi át egyik kezéből a másikba. Tusák a fülét vakargatja és csendesen azt mondja.

– Ha az enyim volna, egy büdös szót se mondanék. Bizisten, bátyám ... De hogy más kölykét dajkáljam...

Kámpicsorodottan legyint.

– Fenét! Ismerni kell a Rozit.

Feri hallgat. Érzi, hogy Tusáknak bögyében van a Rozi. Másra viszi a szót.

– Hát az öregek?

– Megvannak. Apád kapott valami kitüntetést.

– Megírta, meg dohányt is.

Tusák füttyent.

– Nofene! Ezt senkinek se mondta.

Már benn járnak a házak között. Innen is, onnan is kíváncsi fejek bukkannak elő. Feri alig győz sorjában visszaköszönni.

– És Gizi? – kérdezi később csendesen.

Tusák ránéz, aztán kavicsért hajol, megcéloz egy verebet. A veréb elugrik.

– Halálos! Bizisten eszük van. Megérik a veszélyt.

Leejti a követ, dűnnyög.

– A Gizi? Olyan lány az, bátyám, hogy melege lesz tőle az embernek, ha ránéz.

Feri hallgat. Csak az álla fölött gömbölyödik valami mosoly, ő ne tudná? Éppen ő?

– Irt? – kérdezi Tusák.

– Majd' minden héten.

Megállnak. Tusák int a házra.-Ócska egy tákolmány, mi? Megrántja a vállán a kabátot, kezet nyújt.

– Szóval írt. Az jó. No, bátyám ...

Bólint. Tusák is bólint, aztán elmegy, nem fordul vissza. Füttyörészve, hosszú léptekkel siet a házak mellett. Cingár, görnyedt háta sokáig látszik.

Az öregek örülnek. Várták. Kalács meg kávé van az asztalon. De ők maguk nem olyanok, mint várná az ember. Többet hallgatnak, mint szólnak.

– Lefogytál, fiam – mondja az anyja.

Az öreg feltűzi a kitüntetését, kihúzza magát.

– Harminc évig dolgoztam a kazánál...

Még mondana valamit, de aztán csak legyint, tüskés, fehér haját simogatja. Szép a kitüntetés. Kis piros szalagon függ. Sárgán csillan a fényben.

– Egész kis gyűlés volt. Ott voltak a műhelybeliek is, meg a párttitkár is, az igazgató is...

De a szavak valahogy tompán puffannak. Az ajtó sarkig ki van tárva, széles sugarakban hömpölyög be az áttetsző por.

– Még négy-öt évig eldolgozgatok, aztán megyek a tóra pecázni.

Feri az anyját nézi. A sarokba húzódva ül, kezét az ölébe ejti. Állandóan a fiút nézi, de ha az rápillant, félrekapja a fejét. A fiú megszegi a kalácsot, kortyol hozzá a hús kávéból.

– Meséljenek már valamit – kéri mi van a Gizivel?

Az öregek összenéznek, hallgatnak. Az öregember visszagöngyöli az érmet a dobozba, betolja a fiókot. Az asszony kinéz az ablakon, a fényben petyhüdtnek látszik az arca. A fiú egyszerre mindent megért. Szájában megakad a falat, majd lassan gyürkőzve rágja tovább. Arcán kis izmok dudorodnak az erőlködéstől.

Az ajtó előtt egy csapat gyerek rohan el, sárkányt eresztenek. Egyikük beordít az ajtón, számárfület mutat.

A fiú felugrik, az asztalra támaszkodik. Meredten nézi az anyját.

– Miért nem írták meg? – kérdezi tompán, valami alig elfojtott dühvel. – És ő miért nem írta meg?

– Nem akartuk – feleli az asszony –, úgyis nehéz sorod volt.

– A krisztusát neki! Hát így jobb? ...

Nehezen szedi a levegőt. Sarkon fordul, az ajtóhoz megy. Remeg a válla.

– Kivel? – kérdezi.

Süvít a hangja, az ablak is megpendül belé.

Az asszony odamegy hozzá.

– Fiacskám, ezen már úgyse lehet segíteni. Két esztendő, nagy idő ...

– Kivel? – kérdezi megint a fiú, de most se fordul meg.

Hallja maga mögött az anyja lélegzését. Hosszú, nyugodt lélegzés.

– Reggelre megmondom neked. Addig te is megnyugszol.

A fiú megrántja a vállát, kilép a küszöbön. Senkivel se akar találkozni. A házak mögé megy, ki az úthoz. Hanyatt fekszik az árokparton, a letaposott fűvön, a felhőket bámulja. Amikor bevonult akkor is idejött a felhőket bámulni, szereti őket. Fehérek és puhák, mint Gizi. Ha a felhőket nézi, melege lesz, mert Gizire gondol. De most még a verejtéke is hideg.

Melléje telepedik valaki. A fű surrogásáról hallja. Felnéz. Köröszös az. Néznek egymást, hallgatnak. Nem barátja a Köröszös, alig ismeri, jobbára csak látásból. Alacsony csendes fiú. Sokat cigarettázik, egyikről gyújt a másikra. Azt mondják, tanárnak készül.

– Beszédem lenne veled – mondja Köröszös.

Feri megint a felhőket bámulja.

– Szóval, te.

– Igen.

Megint hallgatnak. Pedig mindkettőjükből nyomakodna elő a szó. Köröszös elnyomja a cigarettát, előrehajol, térdére fekteti az állát. A földet nézi.

– Tudod – szól csendesen –, én először nem akartam. Fene tudja, talán becsületből nem ... De aztán nem bírtam. Mindennap láttam, reggelente mindig együtt mentünk a városba.

– Adj egy bagót.

Rágyújtanak. Feri felül, Köröszöst nézi.

– Meddig jutottatok?

Gúnyosan hajlik a hangja, a szeme is gúnyos. Körösztös zavarba jön, ujjai közt forgatja a cigarettát.

– Össze akarunk házasodni. Talán lakás is lesz...

– Én is el akartam venni.

Az úton teherautó döcög. Nagyokat huppan a gödrökben. Amikor elhúz előttük, porfelhőt kavar. Megtelik a szájuk keserű homokkal.

Körösztös lenyeli a füstöt, sokáig habozik.

– Gizi beszélni akar veled.

– Én nem.

Ügy csattan a hangja, mint egy ostorcsapás.

Felállnak. Megint nézik egymást. Körösztös elfordítja a fejét.

– Mondd meg neki, hogy semmi dolgom vele. Ő is azzal áll össze, akivel akar, és én is azzal beszélek, akivel akarok.

Körösztös most ránéz. Egyenest a szeme közé.

– Nincs igazad. Én nem erőszakoskodtam vele. Ha elküldött volna, egy szót se szólok.

– Én se szólok. Tegye, amit jónak lát.

Elindulnak hazafelé. Már alkonyodik. Megint a zizegős fűvön mennek, lábuk alatt nyögnek a levelek. Feri hosszúkat lép, Körösztös alig tud vele lépni. A telep felől fények gyúlnak, imbolyognak az alkonyatban, mint nagy, halvány szentjánosbogarak. A fák fölött szél surran, felborzolja a lombjukat.

Egész hazáig nem szólnak egymáshoz. Ott Körösztös azt mondja:

– Beszélj veled.

– Majd.

A felhőkre gondol. Megint gúnyosan mosolyog.

Körösztös bólint, a kezét nyújtja.

Feri habozik, aztán puhán kezefog vele.

– A tanár úr – gondolja.

Egyedül megy tovább. Hajlott háttal, lecsüggedt fejjel. Kabátujja a házak falát súrolja.

A KONTYOS LÁNY

Bordácsot szeretik a telepen. Tagbaszakadt, jókedvű ember, mindenben tréfál, azon is, hogy már deresedik a feje. Amikor a deres haját mutatja, az emberek csudálkoznak: ők csak a szemét figyelték. Mert a szeme barna gombszem, amit összenőtt, sűrű szemöldöke sem tud megkomorítani. Bordács kevés beszédű ember, fukaron méri a szót, inkább másokat hallgat. Nincs is nála hálásabb hallgatóság, mert mindenhez konyít valamicskét, mindenkihez van jó szava és mindenkinek tud tanácsot adni. Csak magán nem tud segíteni. Ötven éves és valahogy nem jól alakult a sorsa. Volt asszonya, nem is éltek rosszul, amíg egy szép napon az asszony ott nem hagyta. Amikor az asszony összepakolt, a kíváncsiskodók odagyültek a ház elé, de hiába füleltek, semmi se történt. Bordács az ágyon feküdt, feje alatt összefűzte a kezét és a

megromlott plafont bámulta. Az asszony köszönt neki, aztán elment. Bordács semmit se kérdezett tőle, még csak utána sem nézett az ablakból.

Azóta jó néhány év elmúlt. Hegyes Feri látta egyszer az asszonyt, a Ligetben egy padon ült, és a kisfiára ügyelt, nehogy messzire kalandozzék. Kék szemű, szöszeke gyerek volt, nem hasonlított Bordácsra. Addig noszogatták Ferit, amíg Bordácsnak is elmesélte. Bordács sokáig lötyögtette markában a kisfröccsöt, majd lehajtotta, az asztalra koppantotta a poharat.

– Örülök neki, ha jól él – mondta, kis szünet után hozzátette. – Különben, nem érdekel...

Elhitték neki. Vasárnap ünneplőbe öltözött, kalapot nyomott a fejébe és bement a városba. Egész délután a Ligetben csavargott, késő estére vetődött haza. A kártyapartnerek szemére. hányták a dolgot, mire zavartan elmosolyodott: – Ki kellett szellőztetnem a fejemet.

Csak Balázs Gyuri nevetett. Ő valahonnan megsejtette, hogy kinek szólt az ünneplő, a kalap meg a vasárnapi séta.

Így jött el a tavasz. Ilyenkor kakukkfű-illattal telnek meg az utcácskák, a gödrökbe friss zápor gyűlik és odaát, az út túlsó felén, magasabbra nőnek a rozsdá színű falak. Tavasszal alaposan hozzáfognak az új házakhoz. Kék ruhás, babos kendős lányok keverik a habarcsot, fűgén hordják fel a pallón a kőműveseknek. Amikor a gyáriak jönnek a műszakból, megállnak az úton, az épülő házak mellett és nézik a munkát. Ha jókedvük van, előveszik a kőműveseket.

– Aztán úgy csinálják, hogy akármilyenbe nem költözünk be.

– Megvan nekünk a saját összkomfortos villánk.

– Hé, szakikám, a lehúzás végét ki ne felejtse, mert a latrinán már elzsibbadtam.

Teliarsogják a kőművesek fejét, akik mogorván pislognak odafönn és a hátsófelüket mutogatják. Az emberek egymásnak dőlnek neveltükben.

– Hé, öreg, széthasad a nadrágod!

– Ezek ám az igazi felvágósak – dörmög valaki –, olyan magasra másznak, hogy onnan már csak egy ugrás a mennyország.

A kőművesek dühös képet vágnak, rakják a téglát, kenik rá a habarcsot, de nem szólnak. Csak nagynéhaunja meg valamelyikük az ugratást és rájuk röffen a magasból.

– Most már elég, mert odavágom a kanalat!

Az emberek röhögnek, aztán odáblódnak, hevesen beszélgetve mennek le a telep felé. Csak a fiatalabbja marad, őket nem a kőművesek érdeklik. A lányokat lesik. Zsebre dugott kézzel méregetik őket, hegyeseket füttyülnek feléjük és nem fogynak ki a csipkelődésből.

– Szaporábban azt a meszet, kislány!

– Segítünk, ha nehéz.

A lányok mosolyognak vagy a vállukat vonogatják, de nem felelnek. A fiúknak meg épp ez tetszik igazán.

– Amiért nadrágot hordanak, azért még szólhatnak hozzánk.

Néha Bordács is ott ragad mellettük. Nevet is rajtuk, meg inti is őket.

– Hagyjátok őket, gyerekek, szorgalmasan dolgoznak.

A kis Plavec megörli az orrát, vigyorog.

– Azért biztatni sose árt őket.

Egy kis kontyos keveri a maltert. A kendő hátracsúszik a fején, félig kibomlott haja

a vállára kerül. A kőművesek mennydörögnek az emeletről.

– Soványabbat az istenfáját, több homokot bele!

A fiúk felzúdulnak, fütyülnek, az öklüket rázzák.

– Jöjjön le maga, hajcsár úr! Mit parancsolgat?

– Mi az, bátyám, maga a tulaj?

Valaki közberöhint.

– Ez egy kapitalista. Csak rá kell nézni a hájas képére.

De a kontyos nem szól. Több homokot borít a teknőbe, nekigyürkőzik és keveri. Bordács tudja, hogy nehéz munka. Volt ő már kőművessegéd is. Ember kell oda. Nézi egy darabig a lányt, aztán Balázs Gyuri kezébe nyomja a kiskabátját és odamegy a teknőhöz.

– Nem jól csinálod, lányom – mondja és a tenyerébe köp. – No, add csak ide.

A lány a fiúk felé pillant, kis grimaszt vág, aztán átadja a keverőt. Hátrább megy egy lépést, a haját simítja el a homlokáról. Bordács ráfordít a mészre egy talicska homokot és ügyesen szétteríti a tetején. Sehol se csomósodik, erőlködés nélkül húzogatja a lapátot.

A fiúk nevetnek.

– Most aztán olyan soványát kap, hogy megnézheti – kiabálnak a kőműves felé.

Bordács nem törődik velük, visszaadja a lánynak a keverőt.

– Terítsd jó széjjel, úgy könnyebb – mondja, aztán megkérdezi: – Te még újonc vagy, igaz-e?

A lány bólint. Elpirul, megint elsimítja a homloka felett a haját. Már nem néz se Bordácsra, se a fiúkra, csak a mésszel törődik.

Balázs Gyuri Bordács vállára teríti a kabátot, egymás mellett baktatnak a telep felé.

– Csuda kis nő – nevetgél Gyuri –, szintiszta ártatlan kinézésű.

– Az is – biccent Bordács komolyan. – Ártatlan.

A fiú rásandít, aztán nem mond semmit. A mellén kigombolja az inget, a szélnek domborítja a mellkasát.

– Tudja, volt nekem egy ilyen kis nőm. Szakasztott ilyen kinézésű volt. Csak aztán bement a városba és többé felém se bagózott. Pedig de szerettem, a fene egye meg!

Nagyot szív a levegőből, majd sisteregve kiengedi. Bordács oldalt néz rá, megmosolyogja.

– Te sem tudsz mihez kezdeni az erőddel, csak legénykedsz.

A fiú sértődötten beszopja ajkát, begombolja ingét.

– Tehetek én arról, hogy a városban pénzes janija akadt.

Bordács legyint.

– Meg is kell tudni tartani a nőt, fiam. Ahhoz kell csak az igazi virtus.

A fiúnak gúnyosan csillan a szeme, mondana valamit, de lenyeli. Többet nem is szólnak egymáshoz, köszönés nélkül válnak el, mennek haza.

A kontyos lányt Magdinak hívják. A munkavezetőtől tudta meg Bordács. Aztán másnap, harmadnap is odaáll a lány mellé. Negyednap meg már a lány kérdezi tőle:

– Holnap is eljön?

Bordács mosolyog. A lány ugráló méhecskéjét nézi és ki tudja mit gondol magában. Int neki, hogy igen. Gyuri hátrább ül, a tótágast állított talicskán, ő is a lányt nézi. Ő is

negyednapja nézi, de feléje ritkán fordul a lány. Ha feléje fordul, elpirul, félretolja homlokáról a haját.

– Le kéne vágni azt a fürtöt – mondja csendesen a fiú.

A lány hajoltában ránéz, megrázza a fejét.

– Azt nem lehet.

A fiú felmarkol egy követ, áthajítja vele az utat.

– Mást se lehet?

– Mit mást? – kérdezi a lány, a keverőre támaszkodva.

– Hát, eljöhetne velem ma este sétálni vagy moziba. Elmennék magáért a szállásra.

A lány nem szól. Éppen hozzák az üres ládát, megtölti habarccsal. Amikor elviszik, megfordul.

– Azt lehet – mondja –, moziba. De csak akkor, ha maga is jön.

Ezt Bordácsnak mondja. Bordács görnyedten áll, le nem veszi a szemét a lányról. Aztán a földet bámulja, úgy bólint.

– Jó.

Bordács hosszú léptekkel siet haza. Jobbról is, balról is ráköszönnek, de ő éppen csak visszabiccint. Aztán már nem is biccent, csak rohan. Otthon végigdől az ágyon, tarkója alatt összekulcsolja a kezét. Akkor is így feküdt, amikor elment az asszony. Megcsúfolta őt az asszony, fiatalabb emberre vágyott, szilajabb, szeretőbb emberre. Pedig sose bántotta. Azon a napon, amikor elment, meg akarta verni, de akkor se vitte rá a lelke. Bordács behunyja a szemét, fáradságot érez. Szép ez a lány. Csillagforma az arca és zümmögően nevet. Naptól melegített szemében csúfondáros mosoly bújik, az is csillagforma ...

Feláll, kinéz az ablakon. Kinn világítanak a lámpák és csillognak a tetők. A hold olyan, mint egy csúfolódó lányszem. Felhők úsznak el előtte.

Kopognak az ajtón. Bordács nem fordul meg, tudja, hogy Balázs Gyuri. A fiú leereszkedik a székre, ő is kibámul az ablakon.

– Esni fog – mondja.

Bordács bólint.

– Esni fog.

Hallgatnak. A fiú az asztalra teríti a kezét, lomhán szétterpeszti az ujjait. Bordács megfordul, vállával eltakarja a kicsi ablakot.

– Nagyon hasonlít ez a lány... arra a másikra?

A fiú nem néz rá. Begörbíti az ujjait, az asztal lapját kapirgálja. Int a fejével.

Bordács elköhhenti magát, aztán egyszerre nevetni kezd. Sokáig nevet.

– Hát, te meg mit gondoltál? – és fanyarul legyint. – Öreg huszár vagyok én már.

A fiú zavarba jön, megvakargatja a füle tövét. Nem tudja, mit mondjon. Egy kicsit szégyelli is magát.

– Maga tetszik neki – nyögi ki.

– Én? – Bordács felkapja a fejét, gögösen tekint a fiúra. – Aztán, miért is ne tetszenék neki? Nem vagyok én hitvány ember. Sose voltam.

Halkabbra veszi a hangját, hüvelykujjával a háta mögé bök.

– Kérdezd csak meg apádtól.

A fiúban bennszorul egy lélegzet. Előre hajol, a férfi arcába bámul.

– Apámtól? – kérdezi, és már mindent ért, majdnemhogy ujjong. – Hát, ő talán tudja?

Bordács meghajtja a fejét.

– Tudja. Sokat jártunk együtt a lányok után, amiatt vágtam egyszer a földhöz. Ilyen legény voltam én. Pedig ő se volt gyengefajta.

Gyuri feláll, remeg a keze, a homlokát törli. Meleg van. Befülledt a levegő a falak közé. Bordácson is fénylik a verejték. Súlyos cseppekben gyűlik a haja tövén.

– Menj csak el – mondja a fiúnak –, lányt nem illik megvárakoztatni.

Grimaszt vág, a derekát ropogtatja. Már nem törődik a fiúval. De az még mindig tétovázik, az ajtó felé lép, majd meggondolja magát, kezét akar nyújtani. Bordács ellenségesen rákiált.

– Eredj már!

Amikor a fiú kimegy, Bordács kigombolja az ingét. Teleszívja a tüdejét levegővel, aztán egy puffanással kilöki magából. Közben a mellkasát tapogatja. Később visszadől az ágyra, tarkója alatt összefűzi a kezét.

VIPERA MARÁS

A gépgyárban különös dolgok történtek. Az emberek nem tudtak napirendre térni az öreg Hegyes nyugdíjazásán. Jó szakember volt, rendes embernek ismerték; senki sem értette a dolgot. Az öntöde műhelyfőnöke, Dienes mérnök, azonban már hónapok óta sürgette az öreg menesztését.

– Művezetőnek fiatalabb ember kell – hajtogatta. – Aki jobban megfelel a korszerű technika követelményeinek.

Ez volt az ütőkártyája: a korszerű technika.

Vincze, az igazgató, a végsőkig ellenállt, a pártszervezet is elutasította Dienes javaslatát. Május végén azonban üzemzavar támadt két kúpolónál, ezeknél a kemencéknél másfél napig szünetelt a munka. Vizsgálatot folytattak és az ellenőrzés hanyagságát állapították meg. A jelentésből kitűnt, hogy a kemencék falzatának tisztítását nem végezték kellő gondnal, és a régi gázvezetékek kicserélését is halogatták. A felelősséget Hegyesnek kellett vállalnia. Ezután nyugdíjazták.

Amikor Hegyesnek végre sikerült elcsípnie Vinczét, az semmit sem tudott mondani neki. Mentegetődzött, csillapítgatta az öreget, de a tények előtt, úgymond, meg kellett hajolnia.

Sipőcz lett az új művezető. Az embereknek leesett az álluk. Mindenki másra számítottak, csak éppen őrá nem. Alattomos, izgága embernek tartották, nem szerették. A kommunisták meg egyenesen felháborodtak.

– Hogy képzelitek ezt? – vonták kérdőre Vinczét. – Sipőcz eljátszotta ötvenhatban a becsületét. Közönséges ellenforradalmár.

Az igazgató szobájában fülledt meleg volt. A nap a leeresztett rolettán is áttűzött, sárga fénybe vonta a falakat. Vincze a homlokát törülgette, kopasz feje fénylett az izzadtságtól. Egyik cigarettáról a másikra gyújtott, időnként bágyadt mozdulatot tett.

– Nem vagytok elég türelmesek, elvtársak.

A tagbaszakadt Kőműves az asztalra vágott, kijött a sodrából.

– Micsoda türelem? Sipőczöt nagyon jól ismerjük, mi telepiek meg aztán különösen.

– Ez nem tartozik ide – intette le Vincze –, kitűnő szakember.

Az emberek egymásra néztek. Hárman voltak. Kőműves, Ball meg Parádi Jani. Kőműves vörösödött, mint a főtt rák, vérmes természetű volt, nagyon emésztette a méreg, de Balla leintette.

– Nem kell civakodni.

Vincze sértődötten vállat vont, leült az asztala mögé, a papírvágókéssel játszott. Kényelmetlenül érezte magát.

Balla dohánytól bámult bajuszát cibálgatta, rosszalóan csóválta a fejét.

– Tudod jól, hogy nem vagyunk türelmetlenek. Vannak nálunk éppen elegenden, akik begőzöltek annak idején. Az ördög se bántotta őket. De nekem azt ne meséljék, hogy aki lázított meg fegyverrel puffogatott, az valami szelíd hónaposbárány.

– Sipőcz semmit se tagadott el – vágott közbe Vincze. – Azóta meg befogta a száját.

– Szép tőle – nevette el magát Parádi. – Ezután kezitcsókolomot köszönök neki.

Kőműves teliszívta magát levegővel, dühösen pattogtak ki belőle a szavak.

– A januári sztrájk idején kinek járt a legjobban a szája? Ki szónokolt meg fenyegetőzött a gyáruddvaron?

Vincze füstfelhőbe burkolódzott, hallgatott. Egyre rosszabbul érezte magát. Fonák helyzetbe került. Védelmetnie kellett Sipőczöt, holott maga is kézzel-lábbal tiltakozott ellene. De végül is kisebbségben maradt és beletörődött. Dienes, igyekezett megnyugtatni.

– Ötvenhétben még magam is elleneztem volna, de ma már elég erősek vagyunk, hogy kordában tartsuk.

Vincze kelleetlenül bólogatott, nem szerette az ilyen okoskodásokat. Szívta a fogát, de aláírta a papirost.

– Próbálják kordában tartani – tanácsolta Ballának.

Őt ismerte hármuk közül a legjobban. Valamikor együtt dolgoztak.

Zsebkendőjével letörülte a fejét, odasétált eléjük.

– Én sem vagyok oda Sipőczért. Mit csináljunk? Azokkal dolgozunk, akik vannak.

Azok hárman hallgattak. Balla a borostát simítgatta az arcán. Láta, hogy nincs értelme a vitának.

– Lehet, hogy csakugyan megváltozott – magyarázta Vincze. – A fene se tudja! Az ellenforradalom elmúlt, számárság felhánytorgatni a régi ügyeket.

Kőműves szúrósan rátekintett, aztán semmit sem mondott. Legszívesebben, feláll és köszönet nélkül elmegy. „Nagyon rövid az emlékezeted” – fortyogott belül. Ő nagyon jól emlékezett, hogy Sipőczék tűvé tették a gyárat Vincze után. „Ha akkor eldöngöttek vagy kilyuggatnak, te sem beszélnél így” – gondolta.

Rossz szájjal jöttek el Vinczétől. Egy csepp kedvük sem volt beszélgetni. Balla dűnnyögött valamit és a vállát vonogatta.

Az öntödében két kemencénél is csapoltak. Majorosék formáztak.

– No, mi újság?

Kőműves kiköpött, egy szót sem szólt. Ez is válasz volt. Majoros, aki olyan sovány és görnyedt, mint egy kiszikkadt fa, fület mutatott.

– Méghogy ez parancsolgasson nekünk? Ezt ni!

Elhallgatott, Sipőcz jött át a magkészítőktől. Némán köszöntötték egymást. Sipőcz alacsony, széles ember volt, akár egy kötömb. Megállt a forma mellett, kezét hosszú, hegyes orra elé emelve figyelte, hogy tölti fel az izzó nyersvas a formát. Egy darabig gyönyörködött a szertepattogó színes szikrákban, majd elismerően elmosolyodott.

– Szép munka.

Cigarettával kínálta Majorost, de az nem fogadta el. Pedig szenvedélyes dohányos.

Sipőcz vállat vont, rágyújtott.

– Nálatok hogy megy a csapolás? – kérdezte Kőművest.

– Remekül – morogta Kőműves és elment.

Balla hümmögött, összenőtt, sűrű szemöldöke alól Sipőczre sandított.

– Akartam már kérdezni, tetszik neked ez a dolog?

Az húzott egy slukkot, a füst mögül rácsudálkozott az örege.

– Micsoda?

– Hát a mű vezetőség?

– Nekem megfelel.

– Igen? – mosolyodott el Balla. – Nem zavar, hogy görbén néznek rád?

A művezető elhajította félig szívott cigarettáját, rátaposott, a homokba nyomta.

– Egy csöppet sem.

Balla biccentett, ő is visszament a kemencéhez. A Nyurgát találta ott, keshedt vállával az üres üstnek támaszkodva.

– Kész az adagolás? – kérdezte Balla, mert ismerte a fiú megbízhatatlanságát.

A Nyurga biccentett, aztán tovább füttyülgetett, rá se hederítve az örege.

Este Hegyes Feri meglátogatta Ballát. Balla már lefekvéshez készülődött. Pizsamában illegette magát a tükör előtt, a pocakját nyomkodta és elégedetlenül morgott.

– Beszél Vinczével? – kérdezte a fiú.

Balla bólintott, a bajuszkötővel kínlódott.

– És?

– Sose növessz bajuszt, fiú – ásított Balla, aztán sóhajtott. – Iszunk valamit?

Kisüstije volt, erős, mint a méreg. Az öreg a töményebb dolgokat kedvelte. Koccintottak, egy hajtasra leitták. A fiú krákogott, könnybelábadt a szeme.

– Színtiszta alkohol.

Balla egykedvűen biccentett.

– Fertőtlenít.

Levette a bajuszkötőt, a sarokba vágta.

– Hát apád?

A fiú szőke hajába túrt, az asztalra könyökölt.

– Gubbaszt. Nem is annyira a nyugdíjazás bántja, hanem az a kemence-dolog. „Ki volt az tisztítva – mondogatja. – A gázvezetékekkel meg éppen nem volt hiba, előző nap ellenőriztem.” Mondom, gubbaszt. Fenemód letört.

Balla szórakozottan bólintott. Kevés olyan lelkiismeretes emberrel találkozott, mint az öreg Hegyes. Mindennap végigmustrálta a kúpolókat. Ilyen hiba nem kerülte volna

el a figyelmét.

– Nekem az egész vizsgálat nem tetszett – mormogta Feri. – Hiszen kik voltak abban a bizottságban? No, mindegyik megéri a pénzét. A mérnök, az öreg Mihálovics meg az ormányos Sipőcz.

Balla elröhögte magát. Az ormányos. Prímán illik Sipőczre.

– Valaki kirúgott az örege – intett keserűen Feri. – Olyan ember, aki mindig megmondja a magáét.

Balla dühbegurult.

– Ne fecsegy itt nekem összevissza hallod-e? Jó hogy nem mondom: azért mert kommunista.

Aztán lecsillapodott, a bajuszát ráncigálta.

– Nem kell pánikba esni. Beszélek majd a fejével, össze fogja szedni magát. Micsoda disznóság, hogy az orrát lógatja? Van ehhez joga?

A kemence-históriát ő sem hitte el. Dienes azonban bosszúsan felcsattant, amikor erről morfondírozott előtte.

– Nincs jobb dolguk, mint örökké ezen rágódni? Torkig vagyok már vele.

Balla összeszorította a száját, széles képén megfeszült a bőr.

– Hegyes becsületéről van szó – mondta kurtán. – Ez nem rágódás.

A mérnök szikár arca megrándult, a szemüvegét igazgatta.

– Nem akartam megbántani az öreget. De ami tény, az tény.

Ballának nem tetszett ez az ember. Talán azért, mert olyan feltűnő bizalommal volt Sipőcz iránt. A következő hónapban négy százalékkal csökkent az öntőműhely termelése, de Dienes azonnal védelmébe vette a művezetőt.

– Még nincs elég tapasztalata – magyarázta. – Meg kell várni, amíg belejön az irányításba.

– Szóval, hónapokig csökkenni fog a termelés – jegyezte meg Vincze rezignáltan, de aztán semmi mást nem mondott.

Talán számára volt legkellemetlenebb az egész öntődei ügy. Ürült, ha nem kellett foglalkoznia vele. Ballával még a találkozást is kerülte, annyira röstellte magát előtte.

Az öntődében pedig forrósodott a levegő. Az emberek nagy része sehogy sem tudott kijönni a művezetővel. Bármit mondott, morogtak. Kőműves valami megjegyzésén úgy felbőszült, hogy földhöz csapta a kesztyűjét és kis híján nekiment.

– Csináld magad, mit parancsolgatsz nekem? Akkor öntő voltam, amikor te még az inasságot tanultad.

Fegyelmi lett belőle. De ettől az emberek még inkább felhergelődtek.

– Aljas spicli! – háborogtak az öltözőben.

– Nagy legény lett belőle.

Talán a Nyurga volt az egyetlen, aki védelmébe vette.

– Talán lenyelte volna? Fegyelem nélkül nem lehet dolgozni.

Ezen aztán még a csendesebbek is feldühödtek. Méghogy egy taknyos oktassa ki őket a fegyelemről!

– Ide hallgass, fiam – mondta Kőműves vészjóslóan. – Ha nekem az öreg Hegyes ad tanácsot, egy mukk ellenvetés nélkül elfogadom. Mert tapasztaltabb nálam. De egy ilyen féreg, az apja istenit, ne parancsolgasson nekem, mert kirázom a nadrágjából!

Sipőcz is az öltözőben volt, minden szót hallott. Sarkon fordult, átment Dieneshez.

A mérnök feketét főzött, hosszú, ideges ujjával a konnektort babrálta.

– Magának elment az esze – mondta, miután végighallgatta Sipőczöt. – Át akarja helyeztetni magát? Hiszen ezek másra sem várnak, csakhogy kívül lássák magát.

Sipőcz leült a ládára, rágyújtott. Arca kipirult a felháborodástól.

– Ennek az egésznek nincs értelme. Nem bírom megkedvelteim magam. Már egyéb se hiányzik, csak az a Nyurga is megbolonduljon.

A mérnök kiöntötte a kávé, a szemüvegét babrálta. Apró, átható szemével Sipőczöt fürkészte.

– Begyulladt, mi? Annak idején nagyobb szája volt, ha jól emlékszem. Tisztelem azt a fene nagy bátorságát.

Megitták a feketét, a mérnök is rágyújtott.

– A fiút persze át lehet helyeztetni, ha ettől függ a maga lelke nyugalma. Elég hanyag fickó.

– Az emberek se szeretik – vetette közbe Sipőcz.

Dienes gúnyosan rávillantotta a szemüvegét, keskeny ajka lebiggyedt.

– Kit szeretnek ezek? Ne legyünk már ennyire naivak.

Az emberek valóban nem szerették Sipőczöt, csak kezdték megszokni. Voltak, akik megunták a sok piszkálódást. Mégiscsak itt van közöttük, aztán nekik is jobb meg Sipőcznek is jobb, ha békén megférnek egymással. „Tulajdonképpen igazságtalanok voltunk hozzá – mondogatták mások. – Az öreg Hegyesnek ugyan a nyomába sem jön, de nem rossz ember.”

Sipőcz is kezdett közvetlenebb lenni. Elbeszélgetett két csapolás között az emberekkel, cigarettával kínálta őket. Mindenről beszélgettek, futballról, nőkről meg üzemi dolgokról, és Sipőcz véleménye többnyire megegyezett az övékével. Sipőcz egyszer elhívta Majorost sörözni és sokat panaszkodott neki.

– Nem olyan ember vagyok én, pajtás, akit könnyen megszeretnek. A fene se kívánja ezt tőlük. Csak az nem fér a fejembe, hogy mindent rosszakarattal fognak fel.

Attól kezdve Majoros is meg mások is a pártjára álltak. Jóra való ember ez, mi a nyavalyának kell örökké bántani. Kőműves dúlt-fült, de lassanként már senki sem hallgatott rá.

– Hát mi a fészkes fenét csináljunk? El kell viselni és kész. Nem rossz ember.

Már a könyökükön jött ki Kőműves örök torzsalkodása. Olyan ez, mint az ördög. Dugig van konoksággal, meg rosszakarattal. Balla is lecsöndesedett, már ő is egész jól megfért a művezetővel. Sipőcz ennek örült a legjobban. Kőművest csak amolyan hebehurgya handabandázónak tartotta, hanem Ballától félt. A furcsa nézésétől. Valahogy az volt az érzése, hogy az öreg keresztüllát rajta.

Ballának azonban fikarcnyit sem változott a véleménye. Világéletében jó emberismerő volt, ennek a fajtának meg különösen a veséjébe látott. Tudta ő jól, hogy Sipőcz egy jottányit se változott, ugyanott folytatná, ahol abbahagyta. Csakhogy a verebet se dobbal fogják. Balla szentül hitt Hegyes ártatlanságában.

Csak az aggasztotta, hogy nem tud lelket verni belé. Hosszú délutánokat elbeszélgettek, de az öreg olyan makacs volt a sértődésben, mint valami gyerek. Balla akárhányszor szóba hozta a kemencéket, Hegyes keszeg arcára kiült a sértődés, és merev lett, mint aki nyársat nyelt.

– Engem nem érdekel a dolog – hajtogatta –, én semmit se tettem, semmi sem terheli a becsületemet.

Balla ilyenkor elveszítette a nyugalmát, káromkodott, mindennek elmondta. Hegyes bácsi leszegte sörtére nyírt fejét és makacsul hallgatott. Lelke mélyéig megérintette, hogy kitétek a gyárból, és ekkora csorba esett a nevére. Még az ismerőseit is kerülte. Úgy érezte, nem nézhet a szemükbe, mert meg volt róla győződve, hogy mindenki elhitte a bűnösségét. Mert az emberek olyanok. Egy darabig szeretik a másikat, bíznak benne, aztán úgy elhajíttják, mint a kifacsart citromot. Ezek előtt mentegedőzön ő ősz fejjel, negyven éves szakmai múlttal?

– Én nem alázom meg magam – ismételte. – Semmi se terheli a becsületemet.

Balla végül egészen kijött a béketúrásból. Megmarkolta az öreg vállát és úgy megrázta, mint a rongyot.

– Tudod, mi vagy te? Nyim-nyám vénember. Phuj! Ellenforradalmár kerül a helyedre, te meg adod a sértett kispolgárt. Az is vagy, a fene egye le a derekad!

Balla el se köszönt tőle és vágta be maga után az ajtót, hogy az egész alkotmány recsegett-ropogott.

Hegyes bácsi még aznap este megkereste a kocsmában. Balla kártyázott. Még mindig mogorva kedvében volt, a lapjárásán is dühöngött. Vagy húsz forintját elnyerték.

– No ülj le – dünnyögte Hegyesnek. – Kibicnek talán jó leszel.

– Ezeket a lapokat akár el is dobhatod – nyugtatta meg az öreg.

Valahogy lelkiismeretfurdalása volt, nemigen nézett Ballára. Balla betlít játszott, elbukta. Elment a kedve a játéktól.

Átültek a szomszéd asztalhoz. Balla rumot ivott, az öreg sört.

– Valami eszembe jutott a napokban – mondta Hegyes. – A kemencékkel nem volt baj, az biztos. A gázvezetéket előző nap ellenőriztem, kifogástalanul működött.

– Hát akkor? Talán a jóisten döglesztette be?

Hegyes lenyalta a szájáról a sörhabet, ravasz képpel pillantott Ballára.

– Az adagolásnál lehetett a hiba.

Balla felhúzta a szemöldökét, aztán úgy is maradt a homloka, csupa ráncban. Éppen erre nem gondolt, pedig ez a legkézenfekvőbb.

– Ki adagolta a kemencét? – kérdezte.

Hegyes gondolkozott.

– A Nyurga. Emlékszem jól a szeplős képére.

– Meg van mentve a haza – dörmögte Balla és még egy deci rumot rendelt.

A többi már az o dolga.

A kúpolót folytonosan adagolják. Váltakozó rétegben hányják bele a vasat, a kokszt, a mészkövet. Az első két kemencénél a Nyurga végzi az adagolást. Amikor a kemencéhez tolja a szkipkocsit, a többiek elszállingóznak. Cigaretára gyújtanak vagy a formázást nézik. Az adagoláson semmi néznivaló nem akad.

Balla azonban most az egyszer a kúpolónál maradt, a fiút figyelte.

– Jó az elegy?

A Nyurga szeplős képe felizzott, nem szerette, ha piszkálgatják.

– Nincs itt semmi hiba.

– Soha? – hunyorított Balla.

– Soha – vetette oda foghegyről.

Balla barátságosan mosolygott, végigsimította a bajuszát.

– Ej, de magabiztos vagy, hallod. Én a helyedben jobban vigyáznék.

– Jobban? Aztán mire?

– Esetleg több mészkövet szórsz bele és akkor kész a veszedelem.

De akkor már úgy mosolygott, hogy abban valami kegyetlen szigorúság volt. A fiú elsápadt, elfordította a fejét.

– Mit szekál? – fortyant fel. – Amúgy is áthelyeztetem magam. Elmegyek innen, mint a huzat.

– Talán nincs itt jó helyed?

– Nincs – kiáltotta a fiú –, itt mindenkit csak piszkálnak, meg gyanúsítgatnak.

Balla bólogatott, egyebet nem mondott. Neki ennyi is elég volt. Folyik már a fiú orra vére. Most már csak az alkalmas időt kell megvárni. Egész nap nem törődött a Nyurgával, úgy tett vele, mintha üvegből lenne. Pedig a fiú állandóan a sarkában volt. Balla körül sürgött-forgott, le nem vette róla a szemét. Még Kőművesék adagolását is csaknem elfelejtette.

– Szerelmes vagy te, vagy mi a fene? – háborgott Kőműves. – Csak jár-ke, mint a holdkóros. Azt se hallja, ha szólnak hozzá.

Nyurga mosolyogni próbált, közömbös arcot vágni, de nem sikerült. Balla alaposan ráijesztett. Ha az embereknek a fülébe jut ez a dolog, legjobb, ha be se teszi többé a lábát az üzembe. A mérnöktől is tartott. Az tudja róla, hogy ötvenhatban lecsukta a karhatalom, mert röplapokat ragasztott.

Még sohasem érezte magát ekkora kutyaszorítóban. Be akart menni a mérnökhöz, de aztán meggondolta magát. Végül még az adná fel, amilyen alattomos ember. Bárhogy törte a fejét, sehol sem talált kibúvót. Nem maradt más hátra, mint beszélni. Mindent őszintén elmondani. Hiszen már úgyis hónapok óta nyomta ez a dolog. Sajnálta az öreg Hegyest. Néha már szívesen beszélt volna, de mindannyiszor megijedt. Méghogy újra bíróság elé kerüljön? Most már bizonyosan elítélnék.

Műszak után, amikor kijöttek a kapun, Balla belékarolt.

– Iszunk egyet.

Felmentek a gyári klubba. Ott csak szörpöket, frissítőket árusítottak. Ballától ez nagy áldozat volt. Két nagymálna mellett letelepedtek egy homályos zugba.

Balla mindjárt a sűrűjébe vágott.

– Mi bajod volt neked az öreg Hegyessel? Tudod-e, mit tettél vele?

A fiú sokáig hallgatott. Vértelen ajka remegett, szeme sarkába öreges ránc gyűrődött.

– Én nem tudtam, hogy ez lesz belőle ...

Kiszáradt torkába öntötte a málnát, lekonyult a feje.

Balla hümmögött. Ő is kortyolt a málnából, de majdnem kiköpte. Arca eltorzult az utálattól.

– Mennyit kaptál? – kérdezte.

– Semmit se fogadtam el – felelte gyorsan a fiú. – Akkorra már megijedtem.

– Fiát, előbb is észrevehettél volna – bólintott Balla, és megkönnyebbülten félretolta a málnát.

Hátradült a széken, alaposan szemügyre vette a fiút. „Nem ártana neki egy kis leckéztetés” – gondolta, aztán leintette magát. Szenvedett ez éppen eleget a félelemtől. Meg aztán, nem is ő az igazi bűnös.

Kétfelé simította a bajuszát, komoly szemmel tekintett a fiúra.

– Nincs itt sok beszédnek helye. Holnap gyűlést hívunk össze, ott aztán elmondod a magadét.

Látta, hogy a fiú elsápad, összezavarodik a szeme.

Balla legyintett.

– Te csak ne félj a Sipőcztől, te csak tőlünk félhetsz.

A fiú hallgatott. Nem mert az öregre nézni. De belül úgy érezte, mintha valami súlyos tehertől szabadult volna meg. Felnézett, bizalom csillant a szemében.

– Engem ... ötvenhatban lefogtak. Röpcédulákat ragasztottam ...

– Ezzel ijesztettek rád?

– Igen.

Balla sokáig hallgatott. Amikor megszólalt, valahogy keményen csengett a hangja.

– Olyanok ezek, mint a viperák. Lesből támadnak, rágalmazással, mérges fullánkkal... Csakhogy, fiam, mifelénk az ilyen viperákat el szokták taposni.

Nem volt több beszélőnk.

Amikor az öreg szuszogva felállt, Nyurga megérintette a karját. Zavartan nézett rá, remegett a keze.

– És ... velem mi lesz?

Balla eltűnődött.

– Azt hiszem, kapsz Kőművestől két pofont.

ELJEGYZÉS

Teli van az ég bársonyos felhőkkel. Délután óta eső lóg a levegőben. Amolyan csipkés cseppekben hulló tavaszi záporféle ígérkezik, amely se nem teszi csúffá a veteményest, se nem öntözi meg eléggé, mert olyan gyatra. Az emberek mégis összeráncolt szemöldökkel mustrálgatják az égaltját. Múlt héten Körösztyös lagziját verte szét a vihar. Olyan égszakadás jött, hogy még a házak is ropogtak belé; hiába sírt a menyasszony, hiába káromkodtak az öregek, éjfélig se tombolta ki magát.

– Aztán a Tóthéké is elázott az ősszel – veti közbe valaki az asztal végén.

Nem látni kicsoda. A petróleumlámpa, hiába van három is belőle, nagyon gyér fényt vet. Az asztal meg hosszú. A vége belelóg az udvar sötétjébe. Kétoldalán ülnek az emberek, padon, székeken, felfordított ládán, kinek-kinek, ami jutott. Csak a jegyesek ülnek puha karosszékben az asztalfőn. Weisz úrtól kapták kölcsönbe a székeket, a hajdani ószerestől.

– No és a Pap Laji mennyegzője? – vihog egy keskeny ember. – Éppen feláll az apja, hogy elkezdje a köszöntőt, amikor ... csihi-puhi... olyan jégeső kerekedett, hogy kopogott a fejükön ...

Az emberek egyszerre azon kapják magukat, hogy mindannyian nevetnek. Nem is a Pap Laji jégesőjén, hanem ezen a sok eljegyzésen, menyegzőn, lagzin. Nyárra, már nem is marad legény meg eladó lány a telepen. Mind összeállnak. Akinek pedig nem jut idevalósi pár, az bemegy a városba keresni.

Az öreg Balla kortyol a borából és azt mondja:

– Ez már a tavasz csalhatatlan jele.

– Csakhogy az eső is az ám! – nevetnek mások. – A jó, ürgét öntő zápor.

Parádi Jani, a vőlegény, csak legyint erre.

– Miért jönne zápor? Nincs nekünk semmi bajunk az úristennel, igaz-e, Vilma?

Az emberek hunyorognak, bökdösik egymást. A menyasszony előbb ránéz a fiúra, majd megnézi a tornyosuló felhőket és azt mondja csendesen:

– Nekünk nincs bajunk veled.

De akkor már elpirul, nem is tudja, merre kapja a fejét zavarában, mert az emberek most mind őt nézik. Kuncognak. Hogy a Vilmának nincs baja az úristennel? Hát, egy darabig jól megértették egymást. Olyan templomos lány volt a Vilma, hogy párja se akadt a környéken. Az öreg Balla nem is győzött eleget dühöngeni:

– Ilyen lánynak nem tömjént kell szagolni. Ilyen lánynak egész mást kell csinálni.

Aztán a Jani megtanította rá, hogy mit kell csinálni. Eleinte el-elkísérgette, beült vele az oltár elé nagyokat ásítózni, de később már máshová jártak (ehhez már senkinek semmi köze nem volt) és Vilma lassan megváltozott. Többé nem sütötte a szemét a földre, ha borsos szavakkal csipkedték, hanem visszafeleselt, de olyan cserfesén, hogy mindenki a száját tátotta. Ez tetszett Janinak. A lány meg éppen azért csinálta, mert neki tetszett. Csak az apja mormogott néha a bajusza alatt:

– Akkora szád van, mint Szlucsáknénak.

Ilyenkor a lányt haja tövéig befutotta a pirosság és elhallgatott. Szlucsákné halaskofa, ha kinyitja a száját, talán még a szomszéd telepen is elpirulnak szégyenükben.

De ma este Vilma keveset beszél. Nagyokat hallgat, a fehér térítőt bámulja. Néha átnéz a kövér Molnár Miskára, aztán zavartan elfordítja a fejét. Szégyelli magát, maga sem tudja pontosan, miért. Két rózsányi foltocska tüzel az arcán, melyek egyszer világosabb, máskor mélyebb színben égnek. Az embereknek csillog a szemük a bortól és a jókedvtől. Ömlik belőlük a szó.

– Hol fogtok lakni, Jani?

– Egyelőre, az öregeknél.

– Meddig egyelőre?

– Há-át – húzza a szót a fiú –, úgy esküvőig...

Parádiné fészkelődik, kikíváncozik belőle a szó.

– Őszre lakást kapnak.

– Nofene – döffen meg a szikár Mayer, aki eddig csak evett-ivott, hallgatott – a végén még én is megőszülök.

Ezen megint nevetnek. Nem is olyan megrögzött agglegény ez a Mayer! De most már innen is, onnan is záporoznak a kérdések.

– Milyen lakás lesz?

– A gyár építi?

– Aztán hová költöztök, te?

Jani a homlokát törülgeti, nevetgél. Azt sem tudja, kinek feleljen először. Lehajt egy keveset a poharából, ami a fenekén marad, a markában lötyögteti.

– A gyár adja – mondja –, két szoba-konyha. Katonás lesz, ha elkészül.

– Ha elkészül – jegyzi meg Weisz úr, aki csak azt hiszi, amit lát.

Molnár Miska lemondóan legyint. Neki nincs ilyen szerencséje. Másfél éve

házasember, de még mindig szülőkkal, testvérekkel él egy földél alatt.

– Rendes gyár a tiétek – mondja csendesen. – Nálunk csak a terv fontos, másra nem is gondolnak a górék.

Balla odanéz a szeme közé.

– Cibáljátok csak meg a fülüket.

– Az ember könnyen megütheti a bokáját – vélekedik Weisz úr. – Én bizony meg se próbálnám.

– Magának meg se engedném – feleli méltósággal Balla de a gyerek rászolgált a lakásra, megérdemli.

Weisz úr a vállát vonogatja, igyekszik jó képet vágni. Az emberek sem mondanak semmit. Nem szeretik Weisz urat. Valamikor a régi világban uzsorára adta a fejét, a fél telep az adósa lett. Ő pedig irgalmatlanul behajtott mindent.

Parádi Jani nem akar civódást.

– Azért akadnak, akik mellreszívják az ilyesmit – mondja csendesen Ballának.

Valahogy ő is szégyelli magát a lakás miatt. Miska már másfél esztendeje kucorog abban a bódében, neki meg elsőre sikerül.

– Röstellitek kinyitni a szátokat – lobban fel Balla. – Ez az igazság. Itt vannak az új házak, mindegyik ficsurakkal meg parfömös nőcskékkal van teli.

Hallgatnak. A lámpát bámulják. Elmúlt nyáron két házat húztak fel a villamos végállomásnál. Az egész telep izgalomban volt, azt várták, hogy beköltöztetik őket. De csak tizenöten kaptak kulcsot. A többi lakó a városból jött. Csupa amerikánus, lila zokniban, sárga cipőben. Csupa úricsemete. Még olyan is akadt közöttük, amelyik felháborodott, hogy ide, a perifériára utalták be.

– Hja, azok protekciósok – legyint közönyösen Mayer. – Az egyik kölök papája nájljon-bugyis a Belvárosban.

Iszik, öt egy cseppet sem zavarja a dolog. Ő már megmarad itt a telepen, úgyis egyedül van.

De a többiek szájában megsavanyodik a bor. Senki se szól. Molnár az asztalra könyökölve gubbaszt, maga elé bólogat. A töltésen hosszú tehervonat cammog. Hegyes a füttye.

Vilma megérinti Jani vállát.

– Mondanék valamit.

Az szórakozottan biccent, az esze másfelé kalandozik.

– No, mondjad csak.

– Itt nem lehet – vonakodik a lány. – Gyerünk a ház mögé ...

Csodálkozva néznek utánuk. Mi ütött ezekbe? Parádiné utánuk menne, de az ura visszahúzza a padra.

– Mit vagy kotnyeles?

Mayer egy pillanatra eltűnődik, a fejbúbját vakargatja.

– Hát... akkor elő a zslugával, emberek.

Már pörgeti is kezében a lapokat. Bűvész a keverésben.

A lány megáll a ház mögött. Óvatosan körülnéz, magához inti a fiút. Itt sötét van és tücsökripelés. Nekidül a falnak, a felhőket nézi. A fiú is hallgat, Molnárék járnak az eszében. Leszakít egy hosszú fűszálat, a szájába dugja.

– Én nem tudom, hogy nem várhatnánk-e a gyerekekkel – szól a lány, de most olyan

csendes a hangja, hogy alig hallani. – Anyád is mondja, hogy nem vagyunk elég érettek hozzá.

Mindketten elmosolyodnak, de egyikük se szól. Nem is tekintenek egymásra.

– Várjunk – mondja a lány. – Várjunk még veled.

Visszafojtott lélegzettel vár. Nem mer a fiúra nézni, egyre csak a felhőket bámulja. A fiú makacsul hallgat. Fogai közt ropog a fűszál, ő is elfordítja a fejét, valahová a sötétbe mereszi. A töltésen már a távolodó vonat piros lámpája hunyorog.

Aztán megmoccan, küszködik magával.

– Ahogy gondolod – súgja.

Ráfonódik a lány karja, ő meg szorosan magához öleli, viszketőseket csókol a nyakába. A lány meg valami nagy boldogságot érez. Talán, mert szavak nélkül is megértették egymást. Csillog a szeme.

– Köpd ki azt a vacak fűszálat. Szúr.

Aztán egy darabig még a falnál maradnak, csak a lihegésük hallatszik ...

Amikor visszamennek, mindenki kíváncsian feléjük fordul.

– Nocsak – dűnnyög valaki –, milyen kócos a kicsike.

Kócos. A ruhája is gyűrött. De olyan jókedvű, hogy mindenki elmosolyodik rajta. Mit sütöttek ezek ki?

– Negyvenszáz! – bömböli bele a csendbe Balla.

Weisz úr megkontrázza.

Ők csak a felcsattanó nevetésre riadnak fel. De akkor már Jani letelepedett Molnár mellé.

– Arra gondoltunk – mondja és zavartan keresgéli a szavakat –, hogy ősztől ellakhatnátok nálunk egy darabig. Amíg felhúzzák a ti házatokat is.

Csend támad. Még a kártyalapok roppanása is hallatszik.

Molnár hátradűl a székén, a fejét rázza.

– Ez nem megy, pajtás. Ilyet nem kérhetünk tőletek.

A sápadt, sovány kis Eszti is rábólint, a felesége.

– Mi egy darabig úgyis csak kettesben lennénk – erősködik Jani.

De Molnár egyre csak a magáét fújja.

– Ilyet nem kérhetünk tőletek.

Jani elneveti magát.

– A fenét kéritek ti! Hiszen, mi mondjuk.

Vilma meg odakacsint Esztire.

– Te úgyis jobban főzöl nálam. Aztán tudod, milyen hasemberek ezek ...

Olyan ravaszul mondja, hogy egyszerre mindenki megkönnyebbedik. A fejüket csóválják. Ezeknek a nőknek mindig több a sütnivalójuk.

– A fészkesfene! – horkan fel Balla, mert Mayer viszi az aduttját.

De már senki sem figyel a kártyára, Balla sem.

– Ne kérsd magad, mulya úr! – harsogja oda Molnárnak. – Csapj a tenyerébe és kész, el van intézve.

Amikor megtörténik, valamennyien isznak rá egyet.

Parádiné nem akar beleegyezni, de az öreg megint csak nem engedi szóhoz jutni.

– Mit vagy kotnyeles?

Egy csapat gyerek rohan el, újságolni a hírt szerte a telepen. Az emberek meg összevissza kiáltoznak.

– Csókolózni!

– Megcsókolni egymást!

Magasra csap a jókedv, már kínálgatás nélkül is isznak. Még Balla is jókedvű, pedig szégyenszemre öt aduttal vesztett partit és Weisz úr még az ultiját is elfogta.

Nagylelkűen pengeti le a kétforintost.

– Ennyit az ószeresek oltárára.

Később kihatadnak a felhők, bütykösszemű eső veri végig az emberek hátát. Mire az eső rádúpláz, már teremtett lélek sincs az udvaron.

AZ UTOLSÓ ÉJSZAKA

Hosszú az Üllői út, éjszaka talán még a csillagokig is elnyúlik, a szikrázó tej útig vagy talán az ördög szekereig is. A Göncölt hívják itt az ördög szekérének. Akiket ide, a telepre vetett a sors, azok azt mondják, az ördög szekerén jöttek és beleköpnék a csillagtükrös pocsolyába. Itt a város szélén még az ég is más. Erre ragyogóbbak a csillagok, selymesebb bakacsínú az ég és a hold is teltebb. Bármerre tekint az ember, körös-körül csak csillagokat lát. Az eget karcoló nyúlánk gyárkéményeket is befödi a sötétség, csak akkor tűnnek elő, mint egy-egy vézna, fölfelé mutató ujj, ha lefut egy csillag és pillanatra sűrű fénnel festi meg az ég alját. Nyomában halvány csík marad, ami olyan, mint a gyengén szívott cigaretta füstje vagy a lökhajtásos repülők hó színű sugara. Az emberek esténként kiülnek a bádoggal tetős, szüette házikók elé és ezt a sápadt csíkot nézik. Ha csillag hullik, meghal egy ember. De az ember nem hal meg nyomtalanul, emlék marad róla, lassan halványodó, áttetsző emlék, olyan mint a hulló csillag füstje. Ma éjjel nem hullanak a csillagok. Ma éjjel az emberek is tovább virrasztanak odakinn. Ülnek a padokon, a ládákon és arra gondolnak, hogy holnap vége a telepnek. Mire a nap a kémények csúcsára hág, itt már csak hepehupás pusztaság marad. Akik délfelé a pesti villamossal utaznak, megjegyzik majd: – No végre, lebontották a telepet...

Ma különösen sötét van. A sikátorokon már nem gyúltak fel a lámpák. Délután szerelők jöttek, leszedték a huzalokat, kicsavarták az égőket. Az ablakokban is gyertya világít. Azok, akik délután nem tudtak összecsomagolni, most vakoskodnak. Kofferbe, fércet zsákba gyúrnak a holmijukat, nem rendezgetik, a ruhákat se hajtják össze, csak amolyan cigánymódra egymás fölé hánnyják. Hiszen nem mennek messzire. Csak a köves út túlsó felére. Oda, ahol nemrég a bolgárföldek voltak.

Blahó az asztalánál ül, ökle közé szorítja fejét, a rezgő gyertyalángot bámulja. A fény sárga lobbót vet a hajára. Blahónak sűrű szemöldöke van, hegyes szálabban nőtt össze az orra felett. Felhúzza a szemöldökét és beleszól a sötétbe, az asszonynak.

– Kár ezért a házért...

Az asszony nem szól, vastag szíjat vet a sarkaiból kifordult bőrönd köré, megcsomózza. Azután ráül, ölébe ejti a kezét.

– Kár?

– Az. Még bírta volna egy darabig ... Tavaly befedtem a tetejét, a kéményt is

megcsináltattuk ...

– Épp ideje volt. Néha már belefulladás a füstbe ...

A férfi felemeli a fejét, lassan a sötét felé fordítja.

Nem látja az asszonyt, csak sejti, merre lehet.

– Hát ez mindig olyan volt... mindig teli füsttel... Anyám kazánnak hívta. Felpúpozódott benne a gőz és úgy kellett sapkával kihajtani...

Az asszony halkan elkacagja magát, de aztán valahogy nem nyílik nevetésre a szája. Öt is nyomja valami. Nem szomorúság, mert mit is szomorkodna ezen a vityillón. Ő is alig várta, hogy kiszabaduljanak innen. És milyen különös, most nemcsak ő, de más is csak nagyokat hallgat és bámul meredten maga elé. Ki a csillagokat bámulja, ki a gyertyacsonkot. Aztán rájön arra, hogy mi szorongatja. Az új lakásban majd biztos másképp csikordul az ajtó és falbavert kampó se lesz a nagyfazék fülére.

Szüppög egyet, kezefejevel megtörli a szemét, aztán magára húzza a takarót.

– Gyere már – súgja a férfinak. – Álmos vagyok ...

Ellobban a gyertya, pernye szagú füstcsík száll a plafonra.

Már elmúlt éjfél. Feltámad a szél, a földek felől surran a város felé. Erőtlen csikószél, még a sörénye is gyapjas, a nyihogása is gyenge. Valamelyik tetőn megroppan a bádogeresz, halkan pendül egy ablak. Maid hirtelen gramofon bög fel. A padon ülők összerezzenek, morognak. De most nem csapnak lármát.

– Szerelmesek – mondja az egyik –, szerelmesek, aztán most vígadnak....

– Affenét! – szól közbe egy vastag hang. – Hiszen a Molnárék azok ... akiknél épp útban a gyerek. Kapóra jött nekik az új ház ...

Az öregember legyint.

– Én is itt születtem ... még csak bába se segített...

– Igaz – mondja a vastag hang –, hozzám se jött el a kenőasszony, de ha lehet jobban is szülni, meg jobban is élni, miért ne csinálják úgy? ...

Erre mindnyájan bólintanak. Igaza van. Mindig a jobbat kell csinálni. Ha sár van, viselje el az ember, de ha süt a nap, örüljön neki.

– Hát én nem is mondom, hogy ne csinálják jobban – mondja az öreg –, hiszen szépek azok a házak, örül az ember ... Csakhogy ez a telep is a szívéhez nőtt ám ... Meg, hol tartson a szép lakásban disznót? ...

Nevetnek. A fölparázsló cigarettatűznél néznek egymásra, a térdüket csapkodják. A Molnárék ablakára árnyak vetődnek, összefogóznak, puhán forognak. A gödör szélén üres konzervesdobozt gurigáz a szél.

– Valami zöldet kéne idetelepíteni egy ligetet, stranddal meg futballpályával...

– Csak aztán nehogy szeméttelep legyen belőle!

Az öreg a vállát vonogatja.

– Azért nekem csak fáj, amikor jönnek a traktorok ...

Hallgatnak. Mélyeket húznak a cigarettából. A traktorokat ők se szeretik. Nagy vaséket hordanak a hűtőjükön, azzal lódulnak neki a házaknak, recsegés-ropogás hallatszik, porfelhő kerekedik és a házak sorban omlanak össze. Elfűjják a házakat, mint a kártyavárat. Múlt héten az északi tömböt rombolták le. Az emberek felmászta a töltésre, onnan nézték, görnyedt vállal, zsebre dugott kézzel. Egy öregasszony elsírta magát, de a fiatalok csak nevettek rajta: – Sose búsuljon, nyanya, még fürdőszobája is lesz, meglátja ...

Mert itt csak lepattogzott mázú, ócska kádak voltak. Nyáron dézsával merték beléjük a vizet. Most itt vannak a kádak, ide, az út szélére hányták őket. A hold csillan rajtuk.

A megálló felől hosszú léptekkel jön egy ember. Feltúrt gallérral, oldalán táskával. A kalauz.

– Hé, kalauz, gyere már ide!

Odamegy, cigarettával kínálják.

– No, összepakoltál?

A kalauz beszopja a cigarettát, tenyerével hátrapöcköli a sapkáját. Széles képpel mosolyog.

– Nem én! Asszony dolga, nem avatkozom bele...

– Azért nézz csak utána. Az asszonyok mindig kapkodnak ...

A kalauz megint mosolyog, szikráznak a fogai.

– A, ez nem olyan. Ez még a szegeket is bepakolja ...

A táskájába nyúl, a lyukasztó mellől, hasas üveget húz elő. Körbeadja.

– Ez igen! Itóka. Lakásszentelőre, mi?

– Arra hát! Csak egy üveg, többre nem futotta ... Legyint, visszadugja az üveget.

– Csak aztán meg ne idd reggelig!

A kalauz leszíjazza a táskáját, megpaskolja a tenyerével.

– Az asszonyra bízom, ő majd gondját viseli... Megint a Molnárék háza felé néznek. Kinyitották az ablakot, füst száll ki meg dzsessz-muzsika.

– Sokat ugrál ez az asszony, majd nem bújik elő a hasából a gyerek ...

Nevetnek, de mindjárt elhallgatnak, mert kijön a Molnár. Fiatalember, nemrég még rövid nadrágban eresztette a sárkányt a remiznél. Neki már nem jut hely a padon, földre teríti a kabátját, rátelepedik. Az emberek nem szólnak hozzá, csak nézik, ő meg csak néz maga elé. Szájába cigarettát nyom, gyufa után kutat.

– Hogy van az asszony? – kérdezi végre valaki. Molnár előbb rágyújt, háta mögé dobja a parázsló szálát.

– Be kellett volna vinnem a kórházba – dünnyögi.

– Hát már annyira van?

– Fekszik és nyöszörög. Olyan kemény a hasa, mint a kő ...

– Mafla, te meg ugráltatod!

A fiú az üstökébe túr, zavarba jön.

– Ugyan, ő akarta. A zenét is ő akarja... azt mondja, úgy jobban érzi magát...

Az öreg talpraáll, megropogtatja a derekát.

– Ezek a mai lányok – int megvetően –, ezek még szülés közben is táncolnának ...

Megint nevetnek, de egyszerre beléjük fagy a jókedv. Odabenn az asszony már jajgat. Aztán olyan éleset sikolt, hogy nekik a hátuk borsószik bele.

– Az istenit neki!... – hebegi valamelyik – csak nem? ...

Egymásra néznek, fehér a szájuk.

A fiú felugrik, ziháló lélegzettel, botladozva rohan vissza. A kabátját is a földön hagyja.

– Nem megy az ilyen könnyen – nyugtatja őket az egyik férfi. – Az én feleségem mindig három nappal előbb kezdi az ordítást.

Egy kicsit megkönnyebbülnek. Ő csak tudhatja. Az ő házában egész falka gyerek üli körül az asztalt. Hirtelenjében azt se tudják: öt vagy hat.

– Hat – mondja büszkén és kidüllesztett mellel hozzáteszi –, de őszre meglesz a hetedik...

Ezen is lehetne nevetni, de most nem szabad. Az az asszony úgy nyög odabenn, mintha elevenen nyúznák. Körül a házakban sorra Világosodnak az ablakok, itt is, ott is nyílik egy ajtó.

– Szóljanak az orvosnak!

Először nem értik. Nem hallják jól. Molnár áll az ablakban, két kézzel integet feléjük.

– Küldjenek az orvosért!

A kalauz homlokába húzza az ellenzöt, eliramodik. Hosszú gyerek, olyanokat lép, mint egy gém. Táskája az oldalát veri.

A házakból sötét árnyak imbolyognak elő, pislogó sárga fényecskékkel és ijedt suttogással telnek meg a kis utcák.

Az asszonyok pongyolát vagy kabátkát kapnak magukra, összeverődnek a Molnárék ablaka alatt. Néhányan benn sűrögnek a szobában. A férfiak hátul ácsorognak, messziről nézik a világos ablakot, tehetetlenül topognak. Ilyenkor a férfiak mindig tehetetlenek. Feleslegesnek érzik magukat és riadtak. Az út felé forgatják a fejüket, erőltetik a szemüket a sötétben. Az orvos az aluljárónál lakik. Jó negyedórányi az út. Aztán amíg felöltözik, összeszedi a műszereit... Az asszony meg odabenn egyre hevesebben jajgat, a mattfényű tetők felett messzire zúg a sikoltása és sokáig visszhangzik a fák között.

Egy asszony fut az utcán, papucsá minden lépés után keményen csattan. Gőzölgő lavórt hoz.

– Úgy látszik, megkezdődött – súgja az egyik férfi.

Az öreg a csillagokat nézi és egyszerre rémülettel telik meg a szeme. Valahol messze, majdnem egészen az ég alján, lehull egy csillag. Az öreg megborzad, reszkető kézzel hányja a keresztet. De valaki meglöki, durván megszorítja a vállát.

– Megbolondultál, te? ...

Azután elengedi. Az öreg a falnak lódul, ottmarad, a mellére bukik a feje. Egy fiú felkapaszkodik a töltésre, onnan mereszti a szemét. Úgy lesik a töltés aljából, mint a Messiást.

– Jönnék! – kiáltja aztán el magát.

Valamennyien felrohannak hozzá. Egyikük megbotlik egy lyukasfenekű vödörben, és nagy puffanással visszacsúszik.

Alacsony, szemüveges ember a doktor. Futás közben mellén összefogja a kabátot. Amikor ellődül mellettük, hallják, hogy nehezen szedi a levegőt. Mögötte a kalauz zihál, szája sarkában a rég kihamvadt cigaretta fityeg. A férfiak fellélegzenek, valaki válloncsapja a kalauzt. Az nem mond semmit, szuszogva lezöttyen a töltésre. Két marokkal törli magáról a verejtéket...

Hajnalra már néptelenek a házak, szél himbálja a nyitott ajtókat. Az utcácskák is néptelenek. Csak az öreg bóbiskol a padon a cókómokja mellett, meg a Molnárék háza előtt ácsorog néhány ráérő asszony.

– Kislány, egyem a lelkit, de olyan vasgyúró, mint egy fiú ...

Előrehajolnak, szétnyílt szájjal hallgatják a gyenge gögicsélést.

– Micsoda torka van!

– Ordíts csak, ordíts! Erősödik a kis tüdőd!...

A ház mögött a tiroli sapkás mérnök magyaráz a munkásoknak.

– Objektív akadály ... elhúzódik a munka, emberek ...

A munkások mogorván bólogatnak. Álmosak, csípi szemüket a friss harmat. Egyikük dömperen ül, amúgy féloldalasait, a lábát lógatja.

– Ez az utolsó telepi gyerek, igaz-e?

Blahóék már a köves úton mennek. Blahó a targoncát tolja, mellette az asszony megy, a bőröndöt cipeli. Az út szélén hosszú sorban talpalnak az emberek, szuszogva cipelik a batyuikat.

– Maguk hová mennek? – kérdezi a kalauz Blahótól.

– Az ötös házba – mondja Blahó és felmutatja neki a kulcsot. Kis kék papír fityeg róla. Arra van ráírva a neve.

– Hiszen akkor egy házba kerülünk – nevet a kalauz és elveszi Blahónétól a bőröndöt, pedig ő is jócskán fel van pakolva.

Hátuk mögött feldübörögnek a traktorok, olajszag száll. Az emberek nem fordulnak meg, sebesen szedik a lábukat, lehajtják a fejüket.

A gyerekek átszaladnak az úton, felkapaszkodnak a töltésre. Összebújva, kerekre tágtult szemmel bámulják a traktorokat. Már csak egy ház áll épen. A Molnáréké. A traktorok újra felbödülnek, kört írnak a ház körül, aztán elcsattognak a köves út felé. A gyerekek fütyölve, kiáltozva futnak utánuk.

BETLEHEMI MENET

A templomtól indulnak el.

„Krisztus Jézus született, örvendezzünk – s néki örömeinket zengedezzünk – Dávidnak véréből, tiszta szűz méhéből – született Krisztus nekünk.”

Feketéllik az utca az emberektől. Gyűrűző, hosszú folyondár, talán magáig, a neonfényű Galaktikáig is elnyúlik. Lehorgasztott fővel vánszorognak. Jó kabátú és rossz kabátú emberek. Fénytelen szemmel éneklük a monoton zoltárokat. Legelől a pap megy. Beretvált, magas ember, szegletes állú, mint az ökölvívó. Sima jeleket húz kezével a levegőbe. Utána a zászlót viszik. Sárga brokátzászló, az, aki cipeli, alig látszik alatta. Iesus Hominum Salvator, ez van a zászlóra írva. Közepén hímzett aranykereszt, de a kereszt nem szép, egyik ága hosszabb a másikonál. A pap lassan lépked, olykor a házakra pillant, ahol sorra nyílnak az ablakok és kíváncsi fejek bukkannak ki. Átszellemült arccal keresztet vetnek, mások a párkányra könyökölnek és vigyorognak. Valahol dzsessz harsog. Idegesítő, heves ritmus. Riadtan röppennek fel a verebek. A kispapok ujjain szentelttartó billeg, de a füst nem látszik. Bekapja a hideg. Mert cudar hideg van, karácsony táján nem szokott ilyen hideg lenni. A szusz is mintha jéggalacsinná válna és csillagmódra a földre potyogna.

„Krisztus Jézus született, örvendezzünk.”

Hátrább már összegabalyodnak a szép kilences sorok. Hátral a rosszkabátosok mennek. Füles sapkát és otromba kesztyűt hordanak, kezüket sűrűn összecsapkodják, mert facsarja a hideg. Káromkodnának, de precesszióban azt mégse illik. Itt, hátral nem énekelnek, nincs kedvük énekelni, rózsafüzér sincs mindegyiknél. Kenyérre meg cipőre

kell a pénz, nem rózsafüzérre. Már imákra se nagyon emlékeznek, inkább beszélgetnek szép csendesen. A szomszédok összelemelegednek – az asszonyok nagyon hamar. Az asszonyok szemében mindig több a ragyogás.

– Első áldozásom óta mindig eljövök a körmenetbe – szól az egyik. – Templomba nem igen jutok el, de ide muszáj eljönni.

Körülötte rábólintanak, maguk is ezt mondják.

– Az én uram pogány – panaszolja a másik. Piros arcú, mint a dinnye bele. – Ilyenkor mindig összeveszünk. Bezárja a lakást, nehogy elszökjek ...

Kis hegyeseket kaccant. Párás szájából gömbölyű csillagok szikráznak.

– Pogány az...

– No hiszen! – suttog egy kövér hang. – Csinálná csak velem az enyém ... a lelket kiráznám belőle ...

Nevetgélnek, jókedvűen bökdösik egymást. Előttük az ősz hajú öregasszony hátrafordul.

– Csend legyen, asszonyok, ez nem május elseje...

Nagy megvetéssel mondja és szándékosan hangosan, messzebb is hadd hallják: ez nem május elseje. Csakhogy ezen megint nevetgélniük kell. Május elseje? Jaj, hogy lenne ez május elseje? Egy bakfis felbátorodik, halkán fütyülget.

– Május elsején ám ingyen sört is adnak ...

Most már hiába gyömködik a szájukat, kipuffan a csengő nevetés. A sor szélén a sovány férfi bosszús szemmel vág feléjük, mormol a foga közt. A lánynak kigyúl a képe, majd' elsüllyed ijedtében. Mukkanni se mer többet. Mellecskéi riadtan labdázódnak kabátja alatt.

Énekelnek.

„A szüzesség lilioma kivirágzott – megtermé a mennyei szép virágot – a kegyes kis Jézus minékünk meghozta – születvén, a váltságot.”

Síneken mennek keresztül. Áll a villamos, leáll a forgalom. A rendőr zöldre vált, unott tekintettel bámulja őket. Az emberek a sorban szedik a lábukat. Talpuk alatt sikong a fagyos hó, dér virágzik a fejükön.

– Ezt a sokaságot kéne megmutatni az elvtársaknak – mondja egy úrféle, a sarkon ácsorgók közül.

De a többi sötéten hallgat. Ki tudja, ki mit gondol magában? Van, aki a lábak alá serecsint.

Az asszonyok hallgatnak. Konokul maguk elé néznek, szájuk sarkába keserű ránc szalad. Egy vékonyka asszony borzong. Madonna arcú Mária. Alig látszik, hogy viselős. Férfiszem talán meg se látná rajta, de asszonyok előtt ilyet nem lehet titkolni. Mindnyájan körülfogják, a széltől is óvják.

– Nem lett volna szabad eljönnie ...

Az öregasszony megint hátrafordul. Fehér haját szétborzolja a hófúvás.

– Hányadik hónap? – kérdezi.

Az asszony röstelli magát, ennyi sok ember előtt. Földre süti a szemét.

– Nyolcadik.

– Bátran jöhet. Én is jöttem nyolcadikban.

Az asszonyok morognak, torkig vannak a vénasszonnyal.

– És ha rosszul lesz?

– Jézus oltalmazza.

És felemeli az ujját bizonyságul.

Nem feleselnek vele. „Fújd fel magad, vén kóró!” – gondolják cinkosan és összevillan a szemük. De tartják a szájukat. Csak a legidősebb vágja oda dacosan:

– Akkor se kellett volna eljönnie. Ilyen ördögűző hidegben.

Az asszonyka szaporán bólogat. Már ő is bánja.

– Csak az uram meg ne tudná.

A többiek hallgatnak.

– Egyedül van?

– Anyám is itt van valahol – magyarázza az asszonyka. – A tisztelendő után megy. El kellett jönnöm vele, mert... az elsónél nem mentem ...

Megáll, a derekához kap, sírás buggyan ki a szája szélén. Az asszonyok csitítják, támogatják. Tudják már, mire gondol. Sejtik már.

– Az elsőt is télen hordtam... de az uram megtiltotta, hogy eljöjjek ...

A széllel meg a sírással birkózik egyszerre.

– De akkor nem jöttem el, és anyám megmondta a halott születést...

Elöl felharsan az ének.

„Szűz Mária e világra nekünk szent fiát hozá –, a jászolban fekszik, ki mennyet és földet alkotá.”

Az asszony kezébe temeti arcát és felzokog. A tetőről porhavat seper a szél. Íztelen csillámfelhő borítja el szemük-szájuk.

„Aki hozzánk irgalmasságából szent fiát küldé –, hogy a bűnös és gyarló embert üdvözítené.”

Beharapott szájjal zokog az asszony, könnyei alatt apró kelyhek nyílnak a havon. Tompán, lélektelenül zokog, ökleivel a levegőben hadonászik. Már mindenki feléje fordul, az előtte haladók pisszegnek, de az asszony nem hallja őket. Vékony szája szederjessé válik, szeme tág, mint az abortáló köldök, tágul, egyre tágul, teste elpetyhül, alig tudják már az asszonyok tartani.

Egyszerre felsikolt és olyan puhán terül el a hóra, mint egy szelíd bárány.

„A jel, melyet letek: jászolban egy gyermek –, ott fekszik a szénán, hódoljuk meg méltán.”

– Teremtőm! – kiáltják elfehérült hangon az asszonyok. Letérdelnek mellé, vércseként sívítanak.

Egy postás fut oda, meg sokan a báméskodók közül.

A menet énekelve imbolyog tovább Betlehem felé.

KAVICSOK ÉS CSILLAGOK

A fiú meg a lány a füves halmon hevernek. Meleg éjszaka van, odafönn tenyérszerű felhő se lebeg, csak a hold verejtékezik meg a csillagok. Szürkület óta itt üldögélnek, ropog alattuk az elszáradt fű, mezei szag dől. A lány egész este hallgat. Szőkén, gőgösen. Elfordítja a fejét, a távolba néz, ahová a fiú nem tudja követni. Fölveti az állát, magasra húzza a szemöldökét, haja a homlokába csigázik, de nem simítja félre. A

fiú pedig szüntelenül beszél. Csillog a szeme, csillognak a fogai. Tompa mély hangon beszél, rekedtes a nevetése, sehogy se illik sápadt, vékony arcához. Mindenről tud mesélni, a telepről, az emberekről, a fákról, a susogós jegenyékről. De a lány nem olvad fel, másfelé jár az esze, csak néha vet a fiúra egy-egy unott, bosszús pillantást. Akkor se szól, amikor a fiú magához kapja és megcsókolja. Rövid a csók, a lány mindjárt kiszakítja magát az ölelésből, könyökével hevesen a fiú orrába vág. Nagyon fáj és sokáig sajog utána. A fiú azonban keresztül mosolyog a könnyein, hanyattvágja magát a fűvön és hahotázik. Tompán, jóízűen.

A lány a térdére húzza a szoknyáját, ellenségesen néz rá.

– Mit nevensz, bolond?

A fiú alulról pislog az arcába. Aprókat hunyorít, csücsöríti a száját. Aztán elkomolyodik, a homloka megfelhősödik, redőkbe szalad, csak a szeme marad frissen nevetős. Leszakít egy hosszú fűszálat, a szájába dugja.

– Arra gondoltam ... – mondja, aztán egyszerre megakad, halvány mosollyal figyeli a lányt. – Ha egyszer elköltözünk innen, a piros balkonú új házakba, ugye, eljössz hozzám?

Szája sarkába nyomja a fűszálat, a derengő mosoly szélesre nyílik a száján.

– Az lesz ám csak az igazi éjszaka! Fürdőszoba, hangulatvilágítás, nyolchónapi részletre kétszemélyes szalon ...

A lány hátrább csúszik, megvetően villog a szeme és foghegyről veti oda.

– Jó is volna, mi?

A fiú csodálkozva néz rá. Aztán hasra fordul, a levegőben kalimpál a lábával. Öklére támasztja az állát, ujját a gőzölgő, meleg fűbe dugja.

– Jó – mondja csendesen –, nagyon jó volna.

Ismét elfogja a lelkesedés, szélesen kitarja a karját, mintha megint a lányba akarna kapaszkodni, csillognak a szemei és akkorát rikolt, hogy megpeccen felettük a sürgönydrót.

– Hej, te! – markol izgatottan a lány karjába. – Azon az éjszakán mindegyik csillag kigyúlna és hogy' ragyognának! ... Te, láttál-e már csillagot ragyogni?

A lány eltolja magától a fiú kezét, a száját biggyeszti.

– Ki nem látott olyat?

De a fiú megint mellé csúszik, szinte rádül a meleg vállára.

– De úgy ... istenigazából. Dehogyan láttál, frászkarikát láttál. Köd után mindegyik csillag előbújik ... Megfürödtek a ködben és akkor úgy ragyognak, mint eső után a színes kavicsok.

A lány elcsodálkozik.

– Színes kavicsok?

A fiú diadalmasan nevet. Már kíváncsi rá! De ezt ugyan mástól meg nem tudja. Ezt csak egyedül ő tudja. Ez az ő titka.

– Elmondjam-e? – kérdezi incselkedve.

– Ó, nem halok bele – von vállat a lány. – Hallottam én már különbeket is.

A fiú hunyorog, nevetés az egész arca.

– Ennél ugyan nem – súgja. – Látnod a csillagokat? Mindegyik egy színes kavics. Amikor az ember szerelmes, ilyen kavicsokat gyűjt, aztán ha vége a szerelemnek, felhajtja a csillagok közé.

Megint nevet, feje lecsúszik a lány válláról, hanyatt dül a fűvön. A lány lehajlik hozzá, kihúzza a szájából a fűszálat.

– Sose vagy komoly – mondja szomorúan.

A fiú a szemébe néz, kutat benne valamit, ábrándozik.

– Mennyi kavicsom volt! Zöld, lila, vörös meg szőke... Kitarja a karját az égbolt felé, a csillagokon billegtetni az ujját.

– Ott vannak. A zöld, a lila meg a vörös ...

A lány könnyű szorongást érez. Ő is fölfelé néz. Nevetni kellene ezen a bolondságon, de csak ideges, könnyű hangocskák bukkannak ki rajta.

– Hát a szőke?

A fiú most nem néz rá. Sokáig hallgat.

– Az nincs ott. Azt nem hajítottam fel.

A lány ránéz. Egyszerre megzavarodik a tekintete, elfordul, megint odébb csúszik. Mereven bámul maga elé. Szégyelli magát.

– Te jó vagy – mondja csendesen csak olyan bolondos. Miért vagy ilyen?

A fiú nem felel, a tücsökciripelést utánozza.

– Bolondos vagyok. Bolondos vagyok.

A lány kicsiket liheg, nehezen nyomja ki magából a szavakat.

– Szégyellnék veled végigmenni a telepen.

A fiú most nem mond semmit. Ciripel, tenyerével eltakarja a száját. A szeme homályosan fénylik. A lány az ölébe ejti a kezét, fázósan összehúzza magát.

– Ma szerelők voltak itt. Új drótot fűztek a póznákra. Sarkantyús bakancsban másztak a magasba. Az egyik, az nagyon nézett, állandóan csak engem nézett. Göndör hajú, barna fiú volt.

Hallgat. Lehúzza meztelen válláról a kendőt, a kezében morzsolgatja.

– Aztán felmászott ott, arra a rúdra, és forgott rajta. Forgott, míg bele nem szédült. Azt mondták, hogy az a nagykelep és hogy nekem csinálta ...

A fiú elveszi a kezét a szája elől, előrehajolva bámul a lány arcába.

– Nagykelep? Minek az neked?

– Nem tudom. De tetszett.

A fiú bólínt, visszaereszkedik a föbbe. Feje alatt összefonja a kezét. Füttyülget. Hosszúkat, élesek, mint a csíz. Aztán hirtelen izgatottan felül, megfogja a lány meleg karját.

– Te bolond, én az égis hajítom a kavicsokat. Amit odafönn látsz csillagot, azt mindet én hajigáltam fel. És neked többet ér az a mutatvány, mint az én köveim?

A lány lehajtja a fejét, nekidül a fiúnak. Benneszorul a lélegzet, csak bólíntani tud.

– Többet. Amit te mondasz, az nem igaz.

A fiú elengedi a karját, odébb húzódik. Hallgatnak. Sokáig, keserűen.

Aztán a fiú szilajon felkacag, talpra ugrik és hosszúkat szökkenve rohan le a halomról.

A lány is felugrik, szorongva néz utána.

– Feri!

Vállára kapja a kendőt, siet utána. Aztán már fut. A fiú sarkában jár, de nem éri utol. Hallja a zihálását, látja, hogy ledobja magáról a kiskabátot és a markába köp.

– Állj meg!

De az nem hallgat rá. Talán nem is hallja. Szökken egyet, összecsapja a tenyerét, aztán felugrik a rúdra. Fújtatva, szuszogva felhúzódkodik, nekiveti hasát a rúdnak. Egy grimaszt vág, majd széles mosollyal néz a lányra, aki lenn áll, megszeppenve, kicsire zsugorodva.

– Feri, Ferikém – hebegi –, gyere le onnét.

A fiú huncutul összecsippenti a szemét, rikolt egyet, aztán kirúg a levegőbe, összegömbölyödik és átfordul a rúdon. Másodszor is, harmadszor is átfordul, de akkor a rúd kicsúszik a markából és ő lezsuppan a földre. A fenekére. Maga alá húzza a lábát, törökülésbe. Nézi a megzavarodott lányt, aki szótlanul, kerek szemmel bámulja. Odafütyönt egyet, öklével a földre csap.

Majd felugrik, nagyokat ugorva szalad az elhajtott kabátért.

A lány lehajtott fejjel poroszkál utána. Amikor a fiú belebújik a kabátjába, odasurran hozzá, megérinti a vállát. Könnyes a szeme, a szája reszketős. Mondani akar valamit, de csak ennyi sikerül:

– Elhiszem a kavicsokat.

A fiú nevet. Sokáig, harsogón, jóízűen. A lány hozzábújik, belegöngyölödik a karjába. Imbolyogva mennek a telep felé.

Csupa csillogó, színes kavicsoson.

SZÁNKÓZÁS

Tündéri idő volt. Táncosán, könnyedén hullott a hó, puhán ráterült a hegyoldalra. Aprószemű, tapadós hó volt, akár a frissen őrölt liszt. Csak annál is fehérebb.

Ők ketten a hegytetőn álltak, a meredek, foghíjas utcácska végén. A lány szőke volt, mint a búza és a nevetése is búzanevetés volt, dúsan, melegen omló. A gázlámpa halvány fénye játékos, zöld foltokat vetített az arcára. A fiúba karolt és egy piciny, remegő pelyhecskével az ajkán valami ostoba kis dalt susogott.

*Kiszakadt a molnár zsákja,
Sok hó hullott a nyakába.*

Nevettek. A lány megint azzal a telt búzanevetéssel, a fiú elmélázva, mert éppen másra gondolt. Egészen másra. Arra, hogy egymás mellett ülnek majd a szánkón és vigyázhat majd a lányra, őrizheti, hogy ki ne essék a nagy, suhanó kanyarban; óvhatja, megölelheti a sebes rohanásban.

– Micsoda buta dal! Micsoda butá-á-á-cska ...

A lány széttárta a karját, sasszét lépett, majd ismét a fiú mellé pördült vissza. Szoroson, mert fázott. Mert ott fönny a hegytetőn szabadjára kószált a szél, sem a fák nem kötötték törzsükhöz, sem a bokrok ágaikhoz. Ők ketten összebújtak, melegítették egymást, mint az apró, gyámoltalan vadállatok, de a szél úgy is belezubogott arcukba, szemükbe porhót sepeget és ujjjaival a hajukba markolt.

– Csússzunk le – súgta a lány.

A fiú szeme sarkából rápillantott, valahogy különösen merev és dermedt volt a

szeme.

– Csússzunk le.

A lány félrekapta a fejét, elhúzódott mellőle.

– Ne, inkább mégse... Fázom, menjünk haza.

A fiú keskeny arcába nézett, a szemébe, amelyben furcsa fények lobbantak fel – és megijedt.

Hógolyót gyúrt, elhajította.

A fiú beharapta a száját. Tűz gyulladt ki benne. Dühösen lobogó tűz, mint mindig, ha ellenkeztek vele. Ez a kis senki! Ez a kis negédes ... A düh arra ösztökélte, hogy odamenjen hozzá, megcsavarja a kezét, vagy alaposan megmosdassa a friss hóban ...

– Ha fázol, fölveheted a sapkád.

A lány összecsapkodta a kesztyűjét, leverte róla a havat, aztán semmit sem mondott. Vállat se vont. Sínadrágja zsebéből kihúzta a hosszúkás jambó-sapkát. Fehér hullámokkal átkötött sapka volt, gyapjas, melegbolyhú és kék. Ami a legjobban állt neki.

– Vedd csak föl – biztatta a fiú –, aztán lecsúszunk és hazamegyünk.

A lány összezárta vékony száját, kelletlenül megmoccant, ropogós léptekkel a szánkóhoz ment. Maga sem tudta, mit akar. Hiszen felülne ő a szánkóra, szívesen felülne, élvezné a száguldást, a felvillanó képek homályos egymásutániságát, a szél sivítását, és a karján meg a vállán érezné a fiú meleg, megnyugtató kezét... Csakhogy félt. Vagy az is lehet, hogy csak játszott.

– Későre jár, nem érdemes lecsúszni.

Himbálgatta kezében a kék sapkát és egyszerre gonoszkodó kedve támadt.

– Meg aztán a sapkát is sajnálom. Csupa hó lenne.

– Új?

– Új hát. Szép sapka. Feritől kaptam.

A fiú felhúzta a szemöldökét, aztán ismét másfelé nézett. Úgy tett, mint aki másra figyel. De a lány figyelmét nem kerülte el a szemöldöke rezdülése. Valahol belül elégedetten nevetett. Azzal a búzanevetéssel.

Hallgattak. A fiú ránézett, száját gúnyosan lebigyesztette, de a hangja kérlelő volt.

– Na, gyere ...

A lány kidüllesztette a mellét, fejét fölvetette, sokáig, gondosan igazgatta fején a kék sapkát. Minden tincset, minden szál haját alája akart gyömöszölni. De valahogy mindig kibuggyant egy szőke fürt.

A fiú egyre türelmetlenebbül várt. Ellenségesen bámulta a kék sapkát, gyűlöletesen rondának találta. Hogy ő ezt a Feritől elfogadta! Attól a... No, várj csak!

Az út meredeken lejtett, éles kanyarjait alig világították meg a halvány lámpák.

– Fékezz, ne menjünk gyorsan – kérte a lány, amikor lassan elindultak, és őt valami szorongó érzés fogta el.

Kihúzott derékkal, mereven ült elöl.

A szánkó a lejtő széléhez érkezett, meglódult és máris repültek. A levegő hirtelen az arcukba zúdult, hófelhő emelkedett följük. Az út mélyen, nedvesen csillogott előttük, hosszú szalagnak tűnt, amelyik kicsúszik alóluk. Oldalt, színig fedve megoldadt hólével alattomos árkok lappangtak. Kanyar jött, a fiú lába alatt felsercent a hó, apró szikrákat vetett.

Aztán rohantak tovább.

A lámpák felvillantak, eltűntek, később már egyetlen fényes csíkká olvadtak.

– Lassabban! Fékezz! – kiáltott hátra a lány, de érezte, hogy a fiú még följebb emeli a lábát.

Sapkája alól kiomlott a haja, a vállát verdeste. Nem mert megmoccanni, hogy megigazítsa. Szemét behunyta, káprázat játszott előtte, fények és színek káprázata, és a zakatoló száguldás dörömbölt a fülében ... Már semmi mást nem érzett, csak ezt a szakadatlan mélybe-zuhanást...

Hátradúlt, megadta magát.

– Vigyázz, leesem – kérte.

Akkor a fiú óvatosan megölelte a vállát, magához húzta. Úgy tartotta végig, amíg a lejtő aljára érkeztek.

A szánkó már rég megállt, de ők még mindig rajta ültek. A fiú egyszerre elcsodálkozott.

– Hol a sapkád?

A lány ijedten a fejéhez kapott, aztán mosolygott.

– Megkeressem? – kérdezte a fiú.

Visszaszaladt volna, akár föl a hegytetőig, hogy megkeresse, tíz körmével vájja ki a hó alól azt a gyűlölt, kék sapkát.

– Ugyan – legyintett a lány. – Ronda sapka volt, bárcsak sose tettem volna fel.

Megint elmosolyodott, lehajtotta a fejét. Hókoszorús hajáról sugarat eresztett el a fény.

A KÖSZÖRŰS

Ilyenkor, ősszel, már ferde sugarakban táncol a napsugár. A tető felett nedves orrú szél kerget fürge vinnyogással egy porgombolyagot. Csendes a ház. Fénylik az ég, csillognak az ablakok. Majzikné, a házmester, fogja a seprőt, kijön az ajtó elé. Reggel már söpörgetett a portája előtt, de szereti a tisztaságot meg az asszonyok reggeli pletykáit. Ma azonban teremtett lélek sincs a folyosókon. Szombat van, sietni kell a főzéssel, korán jönnek a férfiak a munkából. A konyhákból könnyű szagok szállnak. Majzikné megkerüli a virágágyat, elindul körbe az udvaron. Terebélyesen elvonul az ablakok alatt, sorra beléjük szagol. Néha megtorpan, a homlokát ráncolja; nem akarja összekeverni a szagokat. Gárdosné, például, az orvos felesége, serpenyős húst süt, amit nem szabad összezagyválni a Bokáék ablakából szálló lencseillattal. Bokáéknál gyakori a lencse és gyakori a perpatvar. Talán épp a lencse miatt. Boka nem szereti a lencsét. Ha szöges bakancsával végigdübörög a folyosón, Majzikné már fogja is a seprőt, ballag fel az emeletre. Odasettenkedik az ablakhoz, úgy tesz, mintha szorgalmasan söpörgetne, holott csupa fül, minden neszre felfigyel, minden szófoszlányt elcsíp. Néha még leskelődnie se kell, csak kiáll az udvarra és a porolónak dőlve hallgatja a Boka ordítását. Mert ő aztán tud ordítani. Fuvaros. A fuvarosok két dolgot tudnak: ordítani meg inni. Boka is iszik, mint a gödény, s amikor részegen jön haza, zeng tőle az egész ház. Olykor belefárad, elfullad a hangja, és az asszony szüppögését is hallani. Majzikné mindig borzasztóan megsajnálja. Szörnyű sora lehet annak az asszonynak. Ha csöpp sütnivalója lenne, rég otthagytta volna az urát.

Majzikné megkerüli az udvart, visszaérkezik az ajtaja elé, nagy sóhajtással már fordulna is be rajta, amikor jön a köszörős. Cigány. Amolyan szép szál ember, gyűrött arcú, korom szemű. Karján csomósán feltúrva az ingujj. Zöldre pingált köszörüstaligát himbál maga előtt, zöld a fején a zsinóros kis kalap is. Illendően odabókol a házmesternének, a kalapját is megemeli. Puha talpon járva gurítja be a kocsit az udvarra.

– Köszörús! Itt a köszörű-ű-ús...

Majzikné fellép a küszöbre, sután lóg kezében a seprő. Micsoda köszörús! Majzikné még sose látott cigányköszörúst, a köszörús mind tót vagy sváb. A svábokon még mulatni is lehet. Ha azt kérdezik: „Hogy fan nagysasszony, fan-e falami köszörűmunka?“, akkor muszáj nevetni rajtuk. Hanem, hogy cigányköszörús ... ez megint valami új dolog. Majzikné falhoz támasztja a seprőt, nagy buzgalommal igyekszik néhány rokonszenves vonást felfedezni a cigány képén. Mert náluk aztán garmadával akadna munka. Az ura már hetek óta eszi a lelkét, hogy teli az ekszcájg életlen holmival. Majziknében kigyúl a lelkiismeret, csak hogy nem bízik az emberben. Hátha kereket old a sok késsel? Nem strázsálhatja el mellette a napot.

A köszörús megtörli a homlokát, másodszor is elordítja magát. A folyosóra kiugrik egy gyerek, kinyújtja a nyelvét, de mellette ott a házmesterné, és ki tudja, talán még ebből is civódás adódnék. De az emeleten előszállingózik néhány asszony. Összeverődnek a Gárdosné lakása 88 előtt, tanakodnak. Mindegyiknél lapul a sublótban csorba kés, életlen olló, de cigányra még kést se bízzon az ember. Már csak Gárdosné miatt se. Nem szereti a cigányokat, tavaly a piacon ellopták az erszényét. Gárdosné pedig kár lenne megharagítani, jóra való asszony, pénzsűkében megsegíti az embert.

Gárdosnén patyolatfehér kötény van, szemüvegét törülgeti.

– No hiszen – mondja száj biggyesztve – cigányköszörús. Erre se bíznék munkát.

És az asszonyokra néz. Azok bólogatnak, bár szemük szaporán forgolódik az udvaron. Lehet ugyan a sarki boltban is köszörültetni, de ott napokig elkoslatnak rajta. Késre meg szükség van, azt már szégyen a szomszédasszonytól elkérni.

A cigány még egyet, utoljára, kiált, aztán szedi a sátor fáját, baktatna kifelé, amikor a földszinten nyílik az ajtó, kiszól a Szabóné.

– Várjon.

És odaad egy ollót meg egy kést. A köszörús megnyalazza az ujját, szakértelemmel végighúzza a kés élén. Majd megpörgeti a masinát, a kő felett felszikrázik az acél. Közben fölveti a tekintetét az emeletre. Az asszonyok izegnek-mozognak, noszogatja őket valami. Mégiscsak le kéne vinni azokat a késeket! Gárdosné nem szól, fölteszi a pápaszemét, gúnyos mosollyal bemegy a lakásba. Az asszonyok egymásra pillantanak, behúzott nyakkal hallgatnak. Így is, itt van, ni... máris megsértődött. Igaza van. Igaza van, de ha egyszer a késeket meg kell fenni... A kis Sipőczné azt tanácsolja, vigyék csak le a késeket, de tartsák szemmel azt a cigányt. Felváltva. Tíz percet mindnyájan kiszakíthatnak a főzésből. Jó ötlet, tetszik nekik. Sipőczné megy le először, egész csokor kés csillog a kezében. Átadja a köszörúsnek, az kezicsókolomot köszön, elveszi. Sipőczné a porolónak dül, vizsla szemmel méregeti a férfit. De az rá se hederít, hosszúkat füttyülgetve végzi a munkáját. Göcsörtös ujjai közt sivít a kés.

Sipőczné unja meg előbb a hallgatást.

– Soká készül el veled? – kérdezi, mert nem olyan fajta, aki sokáig kihúzza szó nélkül.

– Pár perc, kezicsókolom ...

A köszörús ujjá közé csípi a kést, a világosság felé tartja. Szikrázik a kés lapja,

gyöngyös fonálban fut róla a fény. Hunyorgó szemmel vizsgálgatja, majd megfordul. Éppen Majzikné csoszog ki mogorván a konyhájából.

– Itt van, no. Vegye el ezt is ...

A cigány neki is kezicsókolomot köszön, de már kerekesebb kedvvel és a szemében is bujkál valami huncut fény. Gyorsan elfödi a száját, úgy tesz, mintha rájönne a köhögés, pedig a nevetést nyomja el.

Tíz perc múlva megérkezik a váltás. Bokáné siet le az emeletről. Éppen a rántást kapta le a gáztól, még csillog kezén a zsír, útközben törülgeti a kötényébe. Sipőczné fellélegzik, cinkos tekintet vet rá, bandukol föl a lépcsőn. Bokáné is a porolóhoz megy, ő is nekitámaszkodik. A cigány már érti a dolgot. Nyel egyet, az asszonyra pillant, aztán rajta is marad a pillantása. Jóformájú asszony a Bokáné, gömbölyű a karja, párás a szeme. A köszörűs kidugott nyelvvel szorgoskodik, de olykor felpillant, fekete szeme végigsuhan az asszonyon. Bokáné látja ezt, zavarbajön. Ez a fajankó még azt hiszi, hogy miatta ácsorog itt, mikor száz dolga is akadna! Bolondság ez az örökös, igazán csak a napot lopja az ember. Összekapja vállán a kendőt, a mellére húzza, a kapu felé tekinget. Nem fordul a köszörűs felé, azért se néz rá, 90 de érzi, hogy az egyre többet pislog feléje és egyre kevesebbet törődik a késeivel. Bosszús, de valami jóleső-félét is érez. Nevetséges volna, ha rászólna. Senkinek se tilthatja meg, hogy nézze. Ez is csak olyan ember, mint a többi.

A cigány leveszi a kerékről a kést, az ujjai közt forgatja.

– Kibomlott a cipője – szól csendesen.

Bokáné elpirul, először azt se tudja, mit tegyen. Lesimítja a szoknyáját, a férfire pillant.

– Köszönöm – mondja ő is csendesen.

Leguggol, bizonytalan ujjal befűzi.

A cigány abbahagyja a munkát, még a kereket is megállítja és kerek szemmel csodálja a lehajló asszonyt. A fehér lábszárát nézi, nem tudja elszakítani róla a tekintetét. Elmosolyodik a bajsza alatt, talán gondol is valamire, aztán meglóbálja a kést, csillámló tűzkört húz vele a levegőben, és ismét a pedálra tapos. Fürgén pattogatja tovább. Most már igazán a késekkel foglalkozik.

Később a kövér Vértesné ereszkedik le a lépcsőn. Bokáné félszegen a köszörűsre mosolyog, elsiet. Az megint félbehagyja a köszörülést, lopva utána néz, a lépcsőig kíséri a szemével. Csak azután fordul mogorván Vértesnéhez.

– A két fanyelű a magáé?

Vértesné bólint, szusszant is hozzá egyet, de szólni nem szól. Hasához szorítja a darálót, kávé őröl. Orra hegyére tűz a napsugár.

A köszörűs délre végez a munkával. Körülhordja a házban a késeket, összeszedi a pénzt. Bokáné ajtaja előtt sokáig időzik. Az asszony kapkodva kotorászik a táskájában, egyesével pengeti a markába a forintokat. Az asszonyok közben fejben összeadnak, kivonnak, nehogy becsapja őket a cigány. Ő is számol, körmével vékony vonalkákat karcol a falra, dűnnyög magában. Zsebre vágja a pénzeket, majd meggondolja magát, két forintot kivesz, az ujjai közé csípi.

– Többet adott – mondja Bokánénak. – Maga két forinttal többet adott.

Nem szól többet. Nekirugaszkodik a kocsinak, nagy csattogással a kapu felé lódítja.

Az asszonyok még egy darabig a folyosón ácsorognak. Bokáné marad kinn legtovább. A kétforintost szorongatja a kezében.

A NÉVNAP

Végigment a folyosón, a legutolsó ajtón bekopogott.

– Ki az? – kérdezte egy hang bentről.

– Kunékat keresem.

– Istenem! Maga az, Tibor? ...

Középkorú asszony nyitotta ki az ajtót, telt mellű, széles csipőjű. Rossz fogú szájával szélesen mosolygott.

– Kerüljön beljebb, Tibor ...

Tibor bizonytalanul meghajtotta magát, bement az asszony után. A konyhában nehéz szagú gőz szállt. Levette a szemüvegét, nehogy bepárasodjon.

– Menjen csak a szobába, kedves – nyájkodott az asszony. – Én is rögtön bemegyek ...

Lekapta a tejet a lángról, bevezette a vendéget a szobába. Aprócska szoba volt, alig fordulási hely benne. Egyetlen ablaka tűzfalra nyílt. Az asszony türelmesen várt; hadd nézze jól körül magát, kötényébe törölgette a kezét, de a szemét nem vette le a fiúról. Tibor megfordult – lába alatt bántón roppant a padló –, letelepedett a szabad székre. A másikon szennyes púpozódott.

– Úgy emlékszem, Erzsi hat órára mondta ... – szólalt meg, hogy mondjon már valamit, mert az asszony kitaró tekintete zavarba hozta. – Nyilván rosszul emlékszem ... igazán röstelném, ha zavarok ...

Az asszony puha talpon visszalépett a konyhába, a nyitott ajtón szólt át.

– Ugyan, mit gondol! Dehogy zavar. De hat órára nem mondhatta Erzsi, mert fél hatig van benn, és ahhoz mindig hozzájön öt-tíz perc ... A többiek fújáskor mind elhanyagják a munkát, de ez nem hagyja félbe, befejezi...

Bosszankodott, de a hangja simogató volt.

Ahogy beszélt, volt abban valami érdesség is. Érdes íz. Mint a részegeknél. Lehetséges, hogy iszik? Miért ne? Itt aztán minden elképzelhető. Ebben a sivár szobában, a sárgaréz-gombos ágy és a derengve csillanó matt bútorok között, sajnálat fogta meg Erzsi iránt. Még elgondolni is képtelenség, hogy itt valaki boldogan éljen. Márpedig Erzsi kedves, boldogságra született lány. Felidézte, a szoba homályos képébe próbálta beilleszteni.

Sehogye sikerült.

Az asszony ismét bejött. Bort hozott. Tibornak nem volt hozzá gusztusa. Maga is tudta, hogy bolond képzelődés, de idegen nyálat érzett a karimán. A pohárhoz koccant a foga. Mikor aztán egy lódítással lehajtotta, szája elé kapta a zsebkendőt, erősen köhögött.

Az asszony kacagott. – Kuc-kuc ... cigányútra ment? Vallja be, galambom, nem szokott maga az iváshoz...

Vállat vont, elvette tőle a poharat.

– Nem, mintha hibáztatnám. Tudom én, mi az, ha valaki férj és részeges ...

Csend támadt.

Tibor kicsomagolta a könyvet, amit a lánynak hozott. Az asszony feltörte az ingujját, óvatosan kézbe vette.

– Stend-hal – betűzgette.

– Sztendál – javította ki Tibor, de azonnal elpirult.

Igazán nem szükséges az urat adnia. Az asszony azonban fel se vette, nevetett,

engedelmesen ismételte: – Sztendál, Sztendál... Vörös és fekete... Csak nem a mozi? – nézett fel.

Megint nevetett. – Hát bizony én a pengősöket jobban szeretem. De az Erzsi az elolvassa.

Titokzatos arcot vágott.

– Nekem is van ám meglepetésem. Még magának is.

– Nekem? Ugyan. Nekem nincs névnapom. Legyintett, kifordult a konyhába. – Csak várja ki!... Már szinte besötétedett. Kinn megeredt az eső, a szél egy-egy cseppet az ablaknak vágott. Valaki elment az ablak előtt, bezörgetett.

– Ez Erzsi – kiáltott be az asszony –, a járásáról megismerem ...

Erzsi volt. Egyenesen a szobába szaladt, a kendőjét is félúton kapta le.

– Régóta vár? – kérdezte és vidáman csillant a szeme. – Ö, a mama biztosan telibeszélte a fejét.

Leültek egymás mellé a díványra. Az asszony behúzta az ajtót, behallatszott a dalolása.

*Hej, juharfa, juharfa nagy a szerelem hatalma ...
A lány mosolygott, közelebb törleszkedett hozzá.*

– No, hát nem szól? – kérdezte.

– Nézem magát.

– Menjen már! – csendesen elkaccantotta magát, hátra dobta a fejét. Haja kibomlott, szétfolyt a vállán. Alig győzte rendbeszedni.

– Mit csinált egész nap?

– Ma? – Tibor elgondolkozott, szórakozottan szedegette össze a gondolatait. – Hát, reggel fölkeltem, tízre be kellett mennem az egyetemre, szeminárium volt... Délben megebédeltem ... utána kijegyzeteltem egy könyvet, majd idejöttem ...

– Könnyű napja volt. Nekem sosincs ilyen könnyű napom. Nem is nagyon szeretném ... ellustulnék ...

Talpraszökkent, két fogással az ablakhoz pördült. Szoknyája alól kivillant a lába. Sima, fehér combja volt.

– Csuda kedvem van! Fene tudja mitől? Talán magától...

Várta, hogy mondjon valamit a férfi. Valami kedveset, valami simogatót. De az nem szólt. Úgy hallgatott, mintha titkolna valamit. Mintha azt titkolná, hogy nem érzi jól magát. Mintha a türelmetlenségét rejtegetné.

Nem is nézett a lányra, a falat bámulta. Az esze is másfelé járt.

Erzsi arcáról egyszeribe lehamvadt a mosoly, elkomolyodott.

Elhúzta a függönyt, a csupasz ablakra hajtotta a fejét. Kibámult az esőbe. A cseppek végigperegtek az üvegen, párás csíkot húztak.

– Megint hallgat... – mondta. Megbántottság remegett a hangjában.

Az üvegre lehelt, suta pálcikákat rajzolt rá.

– Szomorú? Fáradt? Rosszkedvű? ...

Tibor kelleetlenül elhúzta a száját, de csak a felsőajkával mosolygott. Érzélgős kis varjúnak tűnt a lány. Elvárná, hogy az ember folyton babusgassa. Különben is nyilvánvaló, hogy teli van ócska romantikával.

Fölényben tudta magát, feleslegesnek vélte a szavakat.

– Ma szófukar vagyok. Különböben sincs miről beszélünk. Mindent tud ...

– Mit mindent?

– Azt, hogy szeretem.

Bosszúsan a szájába harapott. Már a második közhelyet mondja. Kihúzta a szemüvegét, szórakozottan törülgette, közben a lányra pislantott. Soványka, formátlan. Pedig szép. Mikor először járt kinn az ifiknél a gyárban, mindjárt rajta akadt meg a szeme. Ő volt a legcsinosabb, a lelegelelenebb. Mindig hangoskodott. Marxot olvasott, de egy kukkot se értett belőle, mind között a leggyengébb volt. Bár sarokba szorítani nem lehetett, mindig kivágta magát. „Maga az eszével kommunista – feleselt –, én meg az érzésemmel. Erre nem volt mit felelni. Persze a butácskaságán ez semmit se változtatott. Talán az is nevetséges, hogy Stendhalt vett neki. Ha púderrel, rúzzsal lepné meg, jobban örülne.

Valami az eszébe jutott.

– Holnapra kaptam két színházjegyet.

– Hová?

– Az Operába. Eljön?

Felállt, ő is odament az ablakhoz. Útközben belebotlott a székbe, erősen megütötte a lábát. Ingerülten nézett a lányra?

– Eljön?

– Nem tudom ...

– Kéreti magát?

Ez undorító.

Félvállal a szekrénynek dült, profilból látta a lány arcát. Meghökkenette arcának a finomsága, a szürkületben puha és gyengéd volt az arca és szomorú. Tibor lecsillapult, kinyújtott, szégyenkező kézzel megsimogatta.

– Nohát, szépen kérem ...

De magában már mégiscsak megbánta. Kár volt szólni a jegyről, odaadta volna másnak, vagy elmegy egyedül. Opera nem való Erzsinek. Ugyan mi való neki? Lehet, hogy szép, kedves, de a műveletlenség, műveletlenség marad. Odahaza azt mondták: „Szép kis história. Pygmalion akarsz lenni? Hát ezen ne múljék, legyél Pygmalion, de az több bosszúság, mint öröm ...”

Fene tudja, mi lenne helyes.

– Ma azt beszéltek – nézett rá Erzsi hogy maga meg én nem illünk össze ...

– Hülyeség! – fortyant fel. – Ki ez a vadszamár?

– A műhelyben beszéltek. Csak az ifititkár mondott mást: két kommunista mindig összeillik, mondta ...

Tibor egyszerre rideg lett.

– Ez nem tartozik ide.

A lány szembefordult vele, kerekre nyitotta a szemét.

– Nem? Fiát akkor micsoda?

– Az, hogy szeretjük egymást.

Mert szeretni szereti. Igaz, nem úgy, mintha egy büszke, okos egyetemista lányt szeretne, aki szellemi partnerként is számbajöhetne, de vonzódik Erzsihez. Most is, mikor a szemük találkozik, nagy gyöngédséget érez. Óvatosan magához húzta, szájon

csókolta. Szelíd csók volt, de a lány rögtön hozzányomta magát, pihegett. De ő most nem érzett forróságot, mint máskor, hiába szorult hozzá a lüktető, ropogós test. Sőt, valami émelygés fogta el. Közönséges! Ennek a vérében van a közönségesség. Indulatosan ellökte magától. A lány visszahullott az ablakhoz, a kilincsbe kapaszkodott.

– Maga azelőtt más volt – suttopta. – Szégyelli talán, hogy engem szeret? Mondja csak meg.

Tibor dühösen hátat fordított. A szószaporítás mindig kihozta a nyugalmaiból.

– Marhaság. Minek erről annyit beszélni? Ma a névnapját ünnepeljük és kész.

Visszament az asztalhoz, a nyakkendőjét igazította. Hátában a lány pillantását érezte.

– Kár lenne elrontani ezt a szép délutánt – szólt békülékenyen.

Erzsi egy árva szót se szólt többet, az ablaknak támaszkodva nézte. „Hát ilyen vagy! – gondolta. – becsaptál ...” Kaparta valami a torkát, de csak nézett maga elé, elmerült, fénytelen szemmel. Nyugodt volt, egy mozdulattal se árulta el magát.

Nemsokára bejött az asszony és felcsavarta a villanyt. Szépen megterített, kávéhozott kaláccsal meg egy gyönyörű szép dióstortát.

– Ez a meglepetésem – mondta és sürgött, hogy mihamarabb megkóstoltassa velük. – Olyan, hogy a zserbónál is különb ...

Most is egymás mellé ültek, de nem beszélgettek. Nem is tekintettek egymásra. Tibor mosolyogva hallgatta az asszony jókedvű fecsegését, a lány az ajándékba kapott könyvet lapozgatta. Első oldalára szép, nyomtatott betűkkel ez volt beírva: „Erzsinek szeretettel a névnapjára. Tibor.”

Alatta a keltezés.

Szájában keserűvé foszlott a kalács. Sírhatnékja támadt, de lenyelte. Mit sírjon? Tudhatta volna előre...

Az asszony nagyokat kacagva hadonászott, mikor Tibor megdicsérte a tortát.

– Ez semmi! A lakodalmi tortát nézze majd meg! Ha kell, az utolsó filléremet is belesütöm, de az lesz is malomkeréknyi ... és színtiszta csokoládéból lesz ... Majd meglátja!

Kilenc órakor Tibor elbúcsúzott.

– Akkor most mi legyen a jegyekkel? – kérdezte.

– Nem tudom – mondta Erzsi, kis meleg kezét búcsúra nyújtva, de a szeme cseppkőhideg volt. – Adja el vagy menjen el mással...

Csak a kapu előtt érezte, milyen megkönnyebbült. Rágyújtott, gyors léptekkel megindult a Váci út felé.

KUBIKOSOK

A kubikosok heten vannak. Barnák, erősek. Hátukon, karjukon csomókba rendeződnek az izmok. Nem idevalósiak a Hanságba, Szentmiklósról jöttek meg Vasból. A mérnök se idevalósi, pesti. Fényesre subickolt gumicsizmát visel, vászon nadrágot és drapp micisapkát. Kezében rajzokat szorongat meg mindenféle hivatalos papirost.

Ő is a nádas nézi. A nádas mellett kell megásni a csatornát, mert áttörni nem lehet.

Azt ugyan ásó, kapa ki nem vágja, nádvágóval is félnapi gyötrelem.

– Traktorral nem lehetne letapostatni? – kérdezi István, a bandagazda, mert már látja, hogy itt nem akármilyen asszonymunka ígérkezik. A nádas mentén alacsonyabb a talaj szint, ha leásnak, a víz mind odagyűlik.

A mérnök felhúzza az ínyét, hegyesen nevet. Kivillan nikotintól sárgult erős fogsora.

– Traktor? Nem jön az ide be. Ha meg bejön, vontatóval se húzzák ki.

A bandagazda bólint. Lecsap a nyakáról egy bögölyt, aztán a társaira néz. Az öreg Túrós a bajuszát cibálgatja, elégedetlenül mormog valamit.

– No – kapja fel a hangját a bandagazda, mint aki mindennel elégedett –, hanem, mennyi a norma?

A mérnök krákog, mint aki cigányútra nyelte a levest.

– Tíz köbméter.

Tóth Ádám felhorkan.

– Méghogy tíz? Hiszen akkor ma kell kihányunk az egészet.

Belevörösödik a képe a méregbe. Belevaló legény a Tóth Ádám, nem ijed meg a saját árnyékától, csak éppen a száját nem tudja tartani. Ügy nekiveselkedik, hogy a mérnök a fejét kapkodja.

– De emberek, emberek. Ez nem az én kitalációm.

A bandagazda leinti Tóth Ádámot, odanyújtja a kezét a mérnöknek.

– Ezen már nehogy összevezzünk – mondja és paroláznak.

Meglesz.

A mérnök sarkon fordul, cuppogó csizmával törtet át a nádason. Maga is tudja, hogy sok ilyen talajon a tíz köbméter, mégis órá néz mindenki ferde szemmel. Pedig ő aztán aligha tehet róla. Nem ő szabja ki a normát.

Azok ott heten tovább támasztják a szerszámokat. A hosszú Fejes húz egyet a korszóból, kétfelé törli a száját.

– Ej, ez jólesett – mondja és egész felvidul tőle. – Aztán mi lesz itt? Itt is szántó lesz?

– Itt ugyan nem lesz semmi – köp ki Tóth Ádám. – Itt már csak ingovány marad, a fene aki megette! Hogy is szabadott leparolázni a tíz köbméterbe?

István ránéz, de semmit se szól. Lassan elindul a nádas hosszában. Ötvenet lép, ott van leszúrva a másik karó.

– Jó föld ez – mondja az öreg Túrós és a tenyerére morzsol belőle. – Jó fekete, jó zsíros, érdemes megdolgozni. Magam is elfogadnék belőle.

Oldalt pillog Fejesre. Nevetnek. Merthogy micsoda kubikos az, akinek földje van. Az már nem is lehet jó kubikos, mert csak a magáéval törődik.

A bandagazda letör a nádas hegyéből, minden hetedik lépésnél leszúr egyet a földbe. Oda majd beáll egy-egy ember. Így igazságos. Neki magának nyolc lépés jut, ez is így szokás, ő áll be elsőnek. Megköpi a tenyerét, megsaccolja maga előtt a földet, aztán belerúgja az ásót. Mögéje Túrós bácsi áll, azután a hosszú Fejes. Hátra a legfiatalabb kerül, Tóth Ádám.

A nap most emelkedik a nádas fölé, végigterül az emberek hátán. Meleg nap ígérkezik. A levegő megrekken az ágás-bogasra csomózott fák között, fuvallatnyi szél sincs, ők heten némán gyürköznek a nedves földdel. Egy ásónyit mentek le, de ott még komiszabb. Ott már fröcsköl az iszap, gyarapodik a víz. A föld, akármilyen gondosan

szeletelik is, minduntalan lecsúszik a lapátról.

Hátul Tóth Ádám káromkodik.

– Azt a trehány úristenit!

Hátranéznek. Akkora darab föld billeg a lapátja végén, hogy kétrét görbéd, amíg kiemeli. Nyakán kidüllednek az erek, arca belekékül az erőlködésbe.

A mogorva Vilezsál végigméri.

– Összeccsinálsz magad, te.

A fiú ingerülten feléje vág a szemével, akkurátusan fújtat, akár a kovácsduda.

– Kevesebbet végy – tanácsolja Vilezsál –, aztán a vízzel együtt csúsztasd. Nem elég ide az erő, ész is kell.

A fiú megbokrosodik, tövig vágja lapátját az iszapba. A lé felfröccsen, a képébe csapódik.

– Ne taniccson engem, Mihály bátyám, ne taniccson, mert nem köszönik meg!

És mutatja, hogy torkig van az egésszel.

Vilezsál Mihály semmit se mond. Fogja a lapátját, hányja tovább a földet. Csak a szája szöglete keserű. Fenegyerek ez a Tóth Ádám, hanem csak lett volna régen kubikos. Szólt volna csak így a főpallér úr előtt... De Vilezsál Mihály szűkszavú ember, mindig lenyeli a gondolatait.

Tíz óraker már rekkenő a hőség. A hosszú Fejes meg torpan, a lapátnyélre görnyed. Dől róla a verejték. Szemét, száját befolyja. Nézi az eget, egy fehérke felhő sincs azon. Pedig jöhetne valami eső, jöhetne egy kis pihenő. Azután elszégyelli magát. Túrós bácsi hajladozik előtte. Szürke üstöké már merő víz, csapzottan lóg a homlokába, de ő maga egy pillanatra se lankad. Fejes megtörli a homlokát meg a nyakát, hátrafordul – és akkor leesik az álla. Tóth Ádám kint ül a parton, a padkán, a lábát lógatja. A vízmester csörtet a nádas felől. Magas, szikár ember, akár a szálkás gerenda.

– Nocsak, valami baj van? – kérdezi a fiút.

Az fölnezz rá, cigarettára gyújt.

– Ja. Itt én nem dolgozom. Nem csinálom magam tönkre.

A vízmester hümmög, mit is mondhatna. Látszik rajta, hogy megvan a véleménye a vasiakról.

Akkor már a bandagazda is előttük áll, nehezen szedi a levegőt.

– Szállj be, fiam. Nélküled aligha tudjuk kidobni.

Ádám kifújja a füstöt, vállat von. Jólesik neki a dicséret, az is jólesett, amikor bevették maguk közé. De őt bizony nem veszik le a lábáról. Ő nem parolázott le a mérnökkel, vele nem tesznek meg akármit.

Az öreg Túrós, miközben kihajít egy rögöt, kipislant rájuk. – Szállj be, István!

István a fiút fürkészi, pofacsontján megfeszül a bőr, összeszorítja a fogát.

– No, fiam, válassz. Dolgozol vagy fel is út, le is út. Velünk nem lehet taknyolni a munkát.

Tóth Ádám konokul állja a tekintetét. Aztán lassan veszi az ásóját, lapátját, magára teríti ingét és megy. Vissza se néz. Beveszik őt máshová is. Ahol könnyebb a munka és nem kevesebb a bér. Ezek meg szakadjanak csak bele, a kutyaúristenit!

István egy darabig néz utána, majd megfordul, odaáll a padkára a többiek elé.

– Ki tudjuk dobni hatan?

Vilezsál dünnyög valamit. Sok a föld. De nem is az a baj, hanem a víz. Az sok.

Mégis bólint.

Túrós is bólint. A többiek is. Fejes meg a két Kökény.

– Megpróbálhatjuk.

Többet már nem is szólnak egymáshoz, csak a földet hányják. Kidobják az egészet, holnap pedig új embert fogadnak Tóth Ádám helyett.

Ádám bemegy a faluba. Hazafelé kettőkor indul vonat, addig beül az Italtoltba. Az is kubikosokkal van tele. Nemrég érkeztek. Komáromiak, ácsiak.

A földmérő, kockás inges fiatalember magyaráz nekik. Sokan ülik körül.

– A földdel nincs baj, szeletelni lehet, mint a kenyeret. Csakhát a víz, az meg fogja keseríteni az életüket. Első ásónyom után merni kell.

Az emberek összenéznek, a tarkójukat vakarják.

– Istenes.

A pultnál a csapos kiabál.

– Hová lesz a két korsó világos?

Egy mokány, szélesvállú ember a lapátját mutogatja.

– Magam kalapáltam. Szélesebbre hagytam a pofáját, hogy a sok lé lecsorogjon róla ...

Ádám keresztülnyomakodik az embereken, letelepedik az egyik asztalhoz. Csontos arcú, kopasz öregember ül vele szemben. A habot nyalja a söréről. Sűrű szemöldöke alól néhányszor ravaszul rápislant a fiúra. Később kedélyes, recsegő hangon megkérdezi: Honnan valósi vagy, gyerek?

Ádám a szája másik sarkába pöcköli a csikket, mogorván felel.

– Vasból.

Az öreg nyeli a sört, aprókat biccent.

– Arrafelé vannak csak a híres kubikosok.

– Arra hát – tekint rá a fiú.

Gyanakodva mustrálja a másik arcát, vajon nem gúnyolódik-e? De annak eszébe sem jut. Amolyan kíváncsiskodó vénember lehet, mert nem elégszik meg ennyivel.

– Aztán merrefelé vagytok? A mocsárban-e?

Ádám nyel egyet, kicsípi szájából a cigarettát.

– Én már semerre. Megyek haza.

Az öreg elmosolyodik, szeme alatt huncut ráncok ugratnak össze.

– Kislányhoz, mi?

– Nem a' – rázza a fejét a fiú és igyekszik keményen vetni a szót. – A munkából van elegendő, ebből a disznóizapolásból...

A másik ránéz. Aztán a poharát nézi. Nem mond semmit. Lehúzza a maradék sört.

– Hát, fiam, ez a Hany ...

Feláll, éppen csak hogy biccent és átül a szomszédékhöz. Ádám beharapja a száját, érzi, hogy a vér megint a fejébe száll.

A kockás inges földmérő váltig magyaráz.

– Legjobb módszer, ha levezető-árkot vágnak. Több munkával jár, de a vizük úgy-ahogy megszökik ...

Hátul valaki feláll, félretol néhány embert, odamegy hozzá.

– Aztán, mondja, elvtárs, van ennek valami haszna?

Egyszerre minden fej feléje fordul. Zavarba jön, kissé oldalt húzódik, köhécsel.

– Nohát, csak annyiból érdekelne, hogy valamikor az öregapám is dolgozott errefelé. Aztán, most elnézem a csatornájakat, hát teli gazzal meg békasóval...

Körös-körül az emberek mind bólogatnak. Ez jó kérdés. Dolgoznak ők szívesen itt is, máshol is, csak látszatja legyen. Mert a jó bér nem minden. A hasznot is nézi az ember.

A fiatalember bólint, töprengve szőke hajába túr, majd hirtelen kimutat az ablakon.

– Ott, arrafelé, ahol tavaly csatornáztunk már be is van vetve.

Már mások is emlékeznek rá.

– Arra hát, az állami major mellett. Herefüvel meg rozssal...

Ádám szedelődzködik. Valahogy rosszul érzi magát ezek között. Kimegy a kocsmá elé. A poros úton kubikosok baktatnak, huszan-harmincan. Vállra vetett lapáttal, amin batyuba csomózva lóg a kabát meg az elemózsiás zsák. Lompos, hosszú léptekkel haladnak. Rendetlenül, összevissza. Tréfálkoznak, nagyokat kiáltanak.

– Hol vannak a hanyi lányok? Hé, bújjatok elő!

De csak egy aprócska vénasszony bukkan fel a kerítés mögött. Nézi őket, vihog a fogatlan szájával.

– Azok is dolgoznak, galambocskáim. Dolgosak ám erre a menyecskék.

– No, majd este! – kiáltja az egyik legény, és félreecsapva fején a svájci sapkát, rávigyorog Ádámra.

– Igaz-e?

Ő semmit sem felel. Átkozottul rongyul érzi magát. Hiszen, itt még a gyerekek is beálltak friss vizet hordani, nádat vágni, mindenki megleli a maga tennivalóját, csak ő nem. Ő csak ödög, céltalanul nézelődik a faluban, akár egy semmittevő. A hepehupás úton porfelhőt kavarva szekér zörög el mellette. Lányok ülnek a szekéren, mellettük fényesre sikált, gömbölyű alumíniumfazekak. Az ebédet viszik ki a csatornához.

– Hát maga? – kiált le az egyik az árokparton kuksoló fiúnak. – Tán elvesztette az óraláncát?

A szekéren felcsap a nevetés. Ádám elvörösödve néz a tovalebbező konty után, aztán feltápáskodik. Vállára veti a lapátját, lassan továbbindul. Dél felé jár az idő, ilyenkor a legperzselőbb a nap sugara. Minden kopár, sárga fényben úszik. Ádámról csorog a verejték és akárhányszor letörüli a homlokáról, az övéi jutnak eszébe. A másik hat. Akiket otthagytott. Azok most hét ember munkáját végzik. És már mindenről ők jutnak eszébe: a forráságról, a hús, jóízű sörrel, a csatorna felé cammogó Sztálinecekről. Már erővel sem tud másra gondolni.

Szégyelli magát.

Délután jönnek haza a kubikosok. Heten mentek ki, hatan jönnek vissza. Szótlatlanul poroszkálnak. Nehéz vállukon a szerszám. Amikor a barakkokhoz érnek, Túrós odafordul Istvánhoz.

– Embert kell szerezni, István.

Az bólint, maga is erre gondolt.

Mire a szálláshoz érnek, már szürkül. Befordulnak az udvarba, ott áll Tóth Ádám. A falnak támaszkodva.

Nézik egymást.

Ádám megmozdul, kihúzza kezét a zsebéből, halkán megkérdezi: – Kidobták-e mindet?

Az emberek hallgatnak. Vilezsál elköhenti magát, bólint.

– Hát, valahogy ...

Már tudják, miben sántikál a fiú. Sejtik. Mind Istvánt fürkészik, tőle várják a feleletet. De ő is szótlánul nézi a fiút. Rukkoljon csak ki vele.

Ádám elfordítja a fejét, oldalra tekint.

– Holnap kimennék magukkal.

A bandagazda hallgat. Megmarkolja vállán a lapátot, leveszi, úgy megy el a fiú mellett, hogy rá se pillant. Amikor betaszítja az ajtót, csak akkor fordul hozzá.

– Hát, ha ők beleegyeznek...

És hátrabök a többiekre.

Azok bólintanak. Jöjjön csak ki holnap. Hiszen kölyök ez még, azért is berzenkedik annyira.

Fáradtan bicegnek be a barakkba. Hallatszik, ahogy odabent a sarokba hányják a szerszámokat.

AZ ERDÉSZ

Liszcsák napjában kétszer járta be a körzetét. Mogorva, embertől elrugaszkodott férfi volt az erdész; amióta eltemette az asszonyát, hónapokig nem ment le a városba. Az öreg Bedőt fizette, az hordta fel neki a fizetést, az élelmiszert, meg az Erdőgazdálkodási Igazgatóság stencillel húzott körleveleit.

Bedő számolt be a városban történekről is.

– Az ördög se tudja, ki kezdte a lövöldözést. Az ávósok a felkelőkre kenik, azok meg az ávósokra. De elég az hozzá, hogy két napig a fejünket se dughattuk ki.

Liszcsák bólintott, neki elég ennyi. Letelepedett a vörösre izzott csikókályha mellé, amelyen horpadt alumíniumedényben forrt a tea. Egy darabig forgatta a kezében a borítékot, majd a késsel felvágta.

– Meg aztán az emberek is teljesen megháborodtak – folytatta Bedő, miközben egy hosszú bottal a tüzet piszkálta.

Közelebb hajolt Liszcsákhoz, suttogóra fogta a hangját. – Szlámka Simont felakasztották.

Elégedett arccal hátradőlt, várta a hatást. De Liszcsák mégcsak rá se nézett, szemüvegére lehelt, és vastag hüvelykujjával törülgetni kezdte.

– Az kicsoda?

– Hát az, tudod te azt... az Igazgatóságtól. Nem volt jó ember.

Liszcsák biccentett. Már emlékezett rá. Szlámka kövér, düllelt szemű ember volt, gyakran feljött ellenőrzést tartani. Tüzetesen megszemlélte a növendékfákat, és sohasem volt megelégedve. Egyszer Liszcsákot is megbírságotla hanyagság címén. De Liszcsák rendes embernek ismerte. Olyan ember volt, akinek az erdő a mindene.

– Az Igazgatóságon akart megbújni – magyarázta Bedő, és nagyon kellett

erőlködni, hogy beteges, rekedt hangját a másik megértse –, de rátaláltak. Ávós, tót! kiabáltak ... Le akarták húzkodni az utcára, de Szlámka harapott, rúgott, belesimpaszkodott az ajtóba, öten se bírtak vele. Végül ott kellett agyonlőniük, csak a hulláját húzhatták fel.

Liszcsák elhúzta a fazekat a tűzről, kiöntötte a bögrébe a gőzölgő teát. A fiókból néhány kockacukrot halászott elő, az egyiket odahajította a kutyájának.

Bedő két marokra fogta a bögrét, óvatosan hörpölgette.

– Megmondtam én előre – hörpölgetett. – így kellett történnie. Mert ha egyszer eltörlik az istent meg a templomot, abból nem származik jó. Aztán most itt van.

Liszcsák csak fél füllel hallgatta. Megvakarta hatalmas, szőrös mellét, és kibontotta a levelet. Figyelmesen, száját mozgatva elolvasta. Sokáig olvasta. Azután összehajtogatta, szótlánul a hátsó zsebébe csúsztatta.

– Ki az a Richter elvtárs? – kérdezte később. – A párttitkár?

– Az, az – bólogatott Bedő, és nyakát előrenyújtva suttogott. – Az volt a főmufti az igazgatóságon. Amit az mondott, azt csinálták. Most eltűnt. Senki se tudja, merre jár.

Liszcsák türelmetlenül leintette, felállt, a derekát ropogtatta. Begombolta magán a szétnyílt inget, az ablakhoz csoszogott.

– A déli lejtő felől jöttél?

– Onnan hát – felelte Bedő.

Már lehajtotta a jószagú teát, ökle fejével a száját törülgette.

– Arrafelé rendben vannak az etetők?

Bedő zavartan pislogott.

– Hát bizony, ma elfelejtettem utánanézni.

A vizsla mintha csak megértette volna, rávicsorgott. Az öreg szeme sarkából egy pillantást vetett az erdészre, suttyómba letört egy darabka kenyeret.

– Le kéne menned a városba – dünnyögte. – Bizony, nem ártana. Azt beszélnek, szétosztják az erdészek közt az Igazgatóság pénzét.

Liszcsák nem fordult meg az ablaktól. Hegyes szakállát tapogatta és elmerülten bámult kifelé, a szürkületbe. Nagysokára megfordult, tenyerével elutasítóan intett.

– Nekem nem kell a más pénze.

– Kár – mondta az öreg, behúzta a nyakát, szeme ravaszul fénylett –, mert rólad éppen, hogy sokat beszélnek.

Többet nem mondott, csak sokat tudó arccal nézett Liszcsákra. Tudta, hogy azt úgyse hagyja nyugodni a kíváncsiság.

Liszcsák odalépett eléje, rábámult.

– Mondjad csak, na. Miket beszélnek?

Az öreg odébb billentette az üres bögrét, habozott.

– Há-át – húzta a szót –, olyasmiket, hogy a Liszcsák is a rendszer áldozata. Főerdész volt, és lám, körzetbe osztották ...

Liszcsák vállat vont, visszaült a kályha mellé. A kutya a térdéhez dörgölődött, ölébe hajtotta a fejét. Okos, nagy szemei Bedőn csüngtek. Az öregembert zavarba hozta az állat nézése, bármerre fordította a fejét, mindig magán érezte. Az erdészhez meg nem mert szólni.

Végül felállt. Szedelődzködött.

– Mennem kell, sötétedik.

Liszcsák bólintott, de most sem tekintett feléje. Bosszantotta Bedő fecsegése. Feljön és hetet-havat összehord. Méghogy az emberek beszélnek az ő főerdészségéről? ... No, hát ha beszélnek? Mi köze hozzá? Az emberek is mindig hetet-havat összehordanak. Amikor elcsapták a főerdészségről, akkor is suttoztak. Mindenfélét fecsegték. Attól kezdve volt, aki a köszönését sem fogadta, és hétszámra nem akadt látogatója, pedig azelőtt sokan megfordultak nála: erdészek, vadőrök, favágók. Fekete lett a Liszcsák Kálmán neve, és a fekete nevű embert mindenki kerüli. Mostan pedig ezek rebesgetik az ő főerdészségét?...

Keserű nyál gyűlt a szájába, amit alig lehet lenyelni. Eltűnődve vakargatta a kutya selymes szőrű, fényes nyakát. De az egyszerre felhördült, kiszakította magát az erdész kezéből. Az ajtóhoz rohant, vadul ugatott.

– Lexi, te! – kiáltott rá Liszcsák.

Bedő elsápadt, lekapta a falon függő puskát.

– Tedd csak le – intett Liszcsák és ajtót nyitott.

Magas, görnyedt vállú ember állt a küszöbön. Köszönt, egyebet nem mondott. Világosbarna aktatáskát szorongatott a hónalja alatt. Sokáig nézték egymást Liszcsákkal, aztán az erdész félreállt.

A magas férfi bejött, figyelmesen körülnézett a házban. A kutya neki akart ugrani, de Liszcsák megragadta a nyakörvét és térdével a földhöz nyomta.

Bedő a falhoz simult, visszaakasztotta a puskát. Nem nézett az idegen felé, a torkát köszörülte.

– Hát én megyek – bökte ki. – No, minden jól.

Kilökte az ajtót, elment. Az ablakból látni lehetett, hogy vissza-visszafordulva, futásra lendülő lábbal lohol keresztül a tisztáson az erdő felé.

Az idegen eljött az ablaktól, leült az asztalhoz. Táskáját az ölében tartotta.

– Ki ez az öreg? – kérdezte Liszcsáktól, és mosolyogni próbált.

Az erdész visszaereszkedett a tűz mellé, még mindig a kutyát csillapítgatta.

– Az öreg Bedő – mormolta –, amolyan fullajtár-féle itten ...

Az idegen szórakozottan biccentett. A zsebében turkált, egy csomag cigarettát húzott elő. Az erdész felé kínálta, az megrázta a fejét. Erre a mozdulatra a kutya ismét felmordult, de Liszcsák erősen tartotta.

Az idegen leguggolt a kályha elé, kihúzott egy parázsló forgácsot, és azzal rágyújtott. A láng vörös nyelvet húzott arcára. Félszemmel az erdészre pillantott, látta, hogy őt figyeli.

– Hogy jutok innen a határhoz? – kérdezte óvatosan.

– Át akar szökni a csehekhez?

Az idegen nemet intett. A forgácsot visszalökte a lángok közé, felegyenesedett.

– Nem – mondta szárazon, mint akinek már semmi titkolnivalója sincs –, a határig akarok eljutni, a határörökhöz és az oroszokhoz.

Hidegen, csaknem közömbösen tekintett az erdészre, majd hátatfordított neki, visszaült az asztalhoz.

Liszcsák sokáig nézte, elgondolkodva tapogatta a szakállát. A farzsebéből kihúzta a körlevelet, az asztalra dobta.

Az idegen szórakozottan a felső zsebéhez nyúlt, majd a rövidlátó emberek módjára, összezsugorított szemmel hajolt a levél fölé.

„Igazgatósági Közlemények” – ez volt a cím, de legfelül, a kalapácsos-kalászos

címer helyett a Kossuth-pajzs díszelgett. Az idegen fölemelte a levelet, szeme mindjárt az első közleményen megakadt.

„Richter párttitkár megszökött az erdészek pénzével.”

Nem olvasta tovább. Már tudta, hogy az erdész az első pillanatban felismerte, és az a másik is, aki elment.

Felnézett, az erdész állt mellette. A táska után nyúlt. Richter félszegen elmosolyodott, maga nyitotta ki a zárat. Nem volt a táskában pénz. Csak papírok, névsorok, lakáscímek, csupa hivatalos irat.

– Ez itt – mondta Richter vontatottan – nagyobb érték a pénznél, mindegyik emberélet.

Liszcsák bosszúsan rátekintett, a kezébe nyomta a táskát. Roppantul szégyellte magát. Majd' elsüllyedt. Lábával mogorván odébb nyomta a kutyát, leült. Tört egy darabka kenyeret, zavartan rágcsálni kezdte.

– Igaz-e – kérdezte hangosan –, hogy az Igazgatóságon a rendszer ellenségének mondanak?

Richter vállat vont.

– Nem hallottam. Miért mondanák?

Liszcsák előrehajolt.

– És maga se mondta? Soha?

Richter csodálkozva tekintett rá. De az erdész nem nyugodott meg, figyelmesen kutatta a másik arcát, el akart igazodni rajta.

– Akkor miért más lett a főerdész?

– Fiatalabb ember kellett. Tanultabb.

Liszcsák gyanakodva oldalt hajtotta a fejét.

– Csak ezért?

– Hát, mi másért?

Liszcsák hallgatott. Fogott egy darab kenyeret, a kutyának hajította. Még egy kenyeret dobott, aztán Richter felé fordult.

– Hát csak ezért kérdem – mondta –, mert én húsz évig becsületesen végeztem a munkámat, mégis megvádoltak.

Megint hajított egy darab kenyeret a kutyának.

Richter az erdész mellé ült.

– Mivel vádolták?

Liszcsák nyelt egyet, mereven figyelte a lámpából a mennyezetre szálló füstcsíkot. Nem is vádolták, csak sugdostak. Olyanokat, hogy szabotál, meg a fával üzérkedik.

– Nem tudom – mondta. – Csak jött egy nap a hivatalos írás, hogy adjam át a teendőket.

Mindketten hallgattak. Kinn már egészen besötétedett, fújt a szél. Időnként az ablaknak zubogott, majd füttyülve továbbsuhant. A szobában lehúzott bélű petróleumlámpa égett, rossz szagú füstje összevegyült a falakból szálló gyantaillattal.

Richter felállt, a kabátját gombolta.

– Hát, elsegít a határig?

Liszcsák is felállt. Átlépte a kutyát, az asztalhoz ment.

– Nem.

Felemelte a táskát, átnyújtotta.

– Én senkinek sem segítek. Menjen csak mindig a kék-fehérrrel jelzett ösvényen, az lefelé vezet a makadámútra. Onnan már kőhajtásnyira a határőr-laktanya.

Kihúzta a fiókot, az asztalra dobott egy zseblámpát.

Richter megnézte, zsebredugta.

– Köszönöm.

Az erdész nem fordult feléje. Az asztalra ejtette a kezét.

– Menjen csak ...

Amikor a kilépő ember után a légvonat bevágta az ajtót, lassan ő is az ajtóhoz ment. Kilépett a ház elé. Richtert már sehol sem látta. Koromfekete, csillagtalán éjszaka volt. Erős fenyő illat szállt. Eső készült.

Az erdő felől fény villant, gallyropogás hallatszott. A kutya felvonított, de Liszcsák mindjárt magához kapta, erős marokkal tartotta a pofáját. Az állat reszketett, dobálta magát, de nem tudott kiszabadulni a kezéből. A lámpafény egyre közeledett, a tisztáson imbolygóit keresztül, és már ki lehetett venni, hogy hárman jönnek.

Nemsokára Liszcsák elé értek, az arcába világítottak.

– Jóestét, Liszcsák bácsi! – köszöntötte az egyik.

A lámpás ember barátságosan megkérdezte.

– Beinvitálna minket?

Liszcsák biccentett, kerüljenek beljebb.

Ő lépett be elsőnek, mögötte a többiek. Körülfürkészték a gyér fénytől megvilágított szobát, majd letelepedtek. Az egyik» nyurga, szemüveges fiú az ajtónál maradt. A lámpás ember levette a sísapkáját, elcsigázott arcát dörzsölte. Aztán lehúzta a kesztyűjét, cigarettára gyújtott, és Liszcsákot nézte. De az erdész nem tekintett rá. A mellette ülő bajuszost vizslatta. Az halványan elmosolyodott, gyöngén hunyorított.

– Nohát, nem ismer meg, Liszcsák bátyám?

A lámpás ember egykedvűen rájuk nézett.

– Maguk ismerik egymást?

Mindketten bólintottak. Liszcsák zsebre dugta a kezét, oldalt nézett.

– Ez egy tolvaj. A múlt évben ítélték el...

A lámpás ember megfordult, szemügyre vette a bajuszost.

– Ezzel nem dicsekedett el, Vajké.

Vajké mosolyogni akart, de az arca valahogy nem rándult mosolyra. A szemüveges fiúra kapta a pillantását, de az is elfordult tőle.

A lámpás ember szívott egy slukkot, és megkérdezte Liszcsákot.

– Vendége volt, igaz-e?

Liszcsák nem válaszolt, nem is intett. Egyre csak Vajkot nézte.

– A tulajdon anyját lopta meg, maguk meg kiszabadították ...

– Ez más lapra tartozik – vágott közbe türelmetlenül a másik. – Ha konzolidálódunk, felelni fog érte.

Tüdőre szívta a cigarettát, köhécselt egy darabig. Bosszúsan elfintorította az arcát.

– Lenne szíves felvilágosítást adni, hová tűnt ez az ember? – ujjá közé csípte a körlevelet, felmutatta. – Richternek hívják, megugrott az erdészek pénzével.

Liszcsák hallgatott. Elöntötte az utálat, mintha valami rossz ízű italt kortyolgatott

volna. Az öreg Bedő árulta el. Ezek találkoztak vele.

– Miért nem beszél? – kérdezte a másik ingerülten. – Talán nem tudja, ki ez? A volt párttitkár.

– Talán magát is éppen ő csapta el – mondta Vajkó.

Liszcsák megrándult, az ablakhoz ment. Azok hárman nem mozdultak, mereven figyelték.

– Nézze – szólt békülékenyen a lámpás ember –, nekünk semmi bajunk nincs magával. Én speciell, nagyon is megértem.

Engem is meghurcolt ez a rezsím. Szabotázsért ültettek le, alig úsztam meg.

Liszcsák ránézett, aztán ismét visszafordult az ablakhoz. – Én nem szabotáltam.

Hallgattak.

– Próbáljuk megérteni egymást – kezdte előlről a másik, minden türelmét összeszedve. – Ez az ember elvitte az Igazgatóság pénzét. Közönséges tolvaj, akit a föld alól is elő kell kerítenünk.

– Semmit se vitt el – mondta kurtán az erdész. – Csak névsorok voltak nála.

Fülledt meleg volt a házban. A lámpa cilindere bekormolódott, a füst és a pernye szinte az egész szobát megtöltötte.

Vajkó a gyantacsapoló-késsel játszott.

– Ez is egy követ fúj velük.

A másik elnyomta a cigarettát, odament az ablakhoz, megérintette Liszcsák vállát.

– Értse meg, minket csak az érdekel: hová ment Richter? A határhoz?

Liszcsák sokáig hallgatott. Nem árulhatja el Richtert. Ha megteszi, utoléri. Vajkó ismeri az erdőt. Nem árulhatja el, márcsak büszkeségből sem. Becsületből sem. Tolvajokkal, gyilkosokkal nem fog cimborálni. Szembefordult velük, súlyos tekintettel mérte végig őket. A nyurga fiú lekapta a szemüvegét, merően nézett rá, mintha szuggerálni akarná.

– A szénégető-telep felé ment – mondta végül Liszcsák –, a kilátóhoz. Ott tölti az éjszakát.

Azok hárman összenéztek. Látszott rajtuk, hogy nem hisznek a szavában.

– Rendben van – bólintott a lámpás ember –, odavezet minket.

A szemüveges fiú izgatottan felkiáltott.

– De figyelmeztetem ...

A másik leintette, a fejére igazította a sapkáját.

– Ezt ő is nagyon jól tudja.

Ő ment ki elsőnek. A kutyát bezárták a házba. Vajkó kihúzta a kulcsot és elhajította. Aprószemű eső hullott.

Liszcsák ment elől. Kalap nélkül. Minek az már neki? Mögötte, kézbe fogott puskával a másik három. A szűk, erdei ösvényen fölfelé mentek, a kilátóhoz.

SUGÁR MÁTÉ

Máté már a fal tetején ült. Ezt a falrészét még délután gondosan megtisztították az

üvegszilánkoktól. Fülöp az úttestről integetett: „Ugorj már, az anyád!... Mire vársz? ...” Átvette a ballábát, amikor belülről valaki rákiáltott. „Állj meg!” Olyan volt a moccanástalan sötétben, olyan éles, mint egy közeli vonatfüty. Valaki dobogva közeledett a kerítéshez.

– Ugorj! – süvítette Fülöp.

Megragadta a zsákot és szedte az irháját. Úgy rohant, belegázolva a pocsolyákba, mint aki megkergült. Máté felhúzta a lábát, összezsugorodott, aztán nekilendült. Tompán huppant alatta a híg salak.

– Állsz meg! ... – lihegte fenyegetően a hang, mát egész közlelől.

Máté a palánkhöz szorította a fülét, tétovázott. „Keresztes benn ragadt a csávéban” – villant át rajta és már feltápáskodott, hogy fusson, de földbegyökerezett a lába. A falon túl tompa puffanás hallatszott, valaki fojtottan felnyögött. Majd csend lett. Szinte fájt. Az utca végén felbögött egy autó, fényszórója végigpásztázta a falat. Ujjak csimpaszkodtak a falra, Keresztes átlódult a cserepek felett. Súlyosan a kerítésnek dült, a gyér lámpafénynél is látszott, hogy az arca mézsfhér.

– Verd ki a körtét – suttozta.

Nehezen szedte a levegőt, sípoló mély sóhajtások törtek fel belőle, öklével lassan letörölte a homlokáról a verejtéket. Máté felmarkolt egy követ, a körtébe vágta. Felszikrázott, szétpercent.

Mindketten megrázkódtak. Keresztes Fülöpöt kereste.

– A nyavalyás! Meglógott...De Máté nem szólt. Keresztes kezét bámulta, valami ezüst csillant rajta. Boxer.

Azután bukdácsolva futásnak eredtek.

*

A tárgyaláson Fülöp sötéten hallgatott.

– A zsákot az utcán találtam.

Bármit kérdeztek tőle, csökönyösen ezt hajtogatta.

A szűk, poros terembe alig zsúfolódott be egy kevés fény. Valaki fuldoklón köhögött, körülötte pisszegtek. A bíró – hegyes állú, simára beretvált ember – a papírok közt matatott, a szemüvegét igazgatta.

– Mondja kérem, a Goldbergerből miért bocsátották el?

Fülöp nem válaszolt. Annak már öt éve. Akkor másfél hónapot kapott. Pedig a legolcsóbb szövetből vitt haza, nagyobbik fiának kellett sportöltönyre.

Keresztes mosolygott.

– Önvédelemből ütöttem le Bakost.

És amikor az egész terem felhördült, a hallgatóság felé fordulva kiabált.

– Megragadta a vállam az átkozott... mit csinálhattam volna? ...

Sugár Mátét másfél hónapra ítélték. Felfüggesztéssel.

– Bízzák rám a fiút – kérte Birtalan.

*

Birtalan már négy éve egyedül élt. Négy éve temette el a feleségét, egy vékony seszínű hajú asszonyt. Akik kimentek a temetésére, azt mondják, hogy Birtalannak még a szeme se homályosuk el. Hallgatott, mint aki nyársat nyelt. Fényes fenekű ünneplőjében komoran lépkedett a koporsó után, és maga hajította rá az első rögöt, miközben messze tévedt a tekintete, túl a sírokon, talán még a temetőn is túl, isten tudja, hová. Azután senkihez se szólt, fejébe gyúrta a kalapját, imbolyogva elsietett a kapu felé. Azóta a hangját se nagyon hallották, és a Zöld pipába se járt le szombatonként sörözni.

A foghíjas Fáy utcában lakott, az aluljáróhoz közel, ott, ahol éjjel-nappal sivítanak a vonatok és zsíros koromba burkolják a szuvas házacskákat. Máté torkát' csípte a füst, néhányszor elköhintette magát, de Birtalan rá se hederített. Egész hazáig szótlán maradt, a lakásban is csak annyit mondott:

– Az ott az ágyad – és a sarokba mutatott.

A zöld faliszőnyeg előtt kopottas öreg dívány állt. Máté csak egy pillantást vetett oda. Az asztalhoz ült, azt nézte, hogy mit csinál Birtalan. Kiment a konyhába, kávé tett fel. Az udvarról zavaros, vidám lárma szűrődött be, harmonika nyekergett, valaki jókedvűen gajdolt hozzá.

*Jaj, de széles, jaj, de hosszú ez az út
Amelyiken kilenc betyár elindult...*

Éktelenül hamisan fújták, de Mátét megszorongatta. Ez volt a kedvenc nótája, odahaza nyakra-főre énekelték. Ha kart-karbaöltve végigrúgtattak a főutcán, már mondogatták az öregek a kispadon: „Gyűnnek a kilenc betyárok.” Ő volt a legkisebb. A legfiatalabb betyár. A kilencedik.

Birtalan bejött. De a szemöldökfa alatt kétrét kellett görnyednie, hogy átbújjon alatta.

– Lagzi van – mondta.

Kinézett az ablakon, aztán ő is az asztalhoz ült, éppen a fiúval szembe. Hegyes, apró szemével figyelmesen nézte, mintha most akarna eligazodni rajta. Mátét zavarta a tekintete, nem állta sokáig, elfordította a fejét.

– Mire kellett neked lopni? – kérdezte Birtalan.

Nyersen kérdezte, de valami együttérzés is csendült a hangjában. A fiú nem bántódott meg. Elkészült a kérdésre.

– Kellett a pénz ...

Hallgatott.

– Fülöp eladta volna. Kétharmada az övé lett volna, harmada meg a mienk, Keresztessel...

Birtalan leintette.

– Keresztesről nekem ne beszélj. Amióta ismerem, mindig gazember volt. Pedig arany keze van ... De egy ringyó elvette az eszét.

Máté nem akart vitatkozni. Keresztesről más volt a véleménye. A szálláson melegedtek össze, ahol Keresztes volt a kisisten. Örökké degeszre tömött bukszával járt és bárkinek adott, ha kért tőle. Mátétól sose követelte vissza a pénzt. „Te úgylis hazaadod, tartsd csak meg és tedd azt, amit mondok.” Nála jobban csak Fülöpöt szerette. Sokkal idősebb volt nála, meg Keresztesnél is, és ő is vidékről jött fel. Aztán, ő volt az egyetlen, aki néha törődött Mátéval. Beszélgetett vele, különféle

munkafogásokra tanította, egyszer pedig bevitte magával a városba görbe éjszakát csapni. Reggelig mulattak és Mátét is ő cehhelte. Neki is mindig tömött volt a pénztárcája. „Nem nagy dolog ez – mondta –, te is annyit kereshetsz, amennyi beléd fér.”

Birtalan savanyúan elmosolyodott, megérintette a fiú kezét.

– Akkor se volt pénzed, igaz-e?

Máté vállat vont. Havi ezernégyszázból, aminek felét hazaadja? De nem mondott semmit, fáradt volt és aludni szeretett volna és semmire se gondolni. Legkevésbé erre az átkozott históriára. De Fülöpékre nem haragudott. Ők mégiscsak jót akartak.

*

Másnap mindjárt felszimatolt az ellenséges hangulatra. Az emberek nem is a lopáson akadtak meg, hanem az öreg Bakos halálán. Mindenki komor arccal tett-vett, ingerült kiáltások csattantak. A főépületre kitűzték a fekete zászlót. Valami vibrált a levegőben, ami olyan sűrű és fojtogató volt, mint akkor este a szitáló köd. Máténak tízkor elakadt a gépe. Amikor bement Mahotához a franciakulcsokért, az öreg olyan undorral lökte eléje, hogy lefordult az asztalkáról. Máté megdühödött, nem hajolt le értük.

– Na, nem kell? – recsegett Mahota.

– Nem kell – mondta és kifordult a szobából.

Rudánt találta a gép mellett. A művezetőt.

– Bedöglött, mi?

A marófejet piszkálgatta, félig hamvadt cigaretta fityegett a szájában.

– Szétmorzsolak, ha kicsinálod a gépet.

– Ne féljen, megcsinálom.

De Rudán dühösen eltaszította a kezét.

– Eredj a fenébe! Le kell szerelni az egészet.

Nem tudta megállni, hogy elmenőben oda ne vágja a fiúnak:

– Te tahó!

– Maga tahó!

Kicsúszott a száján, de aztán már nem is bánta. A nyakán kidülledt egy ér, fájón lüktetett.

A művezető megfordult, zsebre mélyesztette a kezét. Széles, fehér arca lassan elvörösödött.

– Mit mondtál?

– Minek sérteget? Vagyok olyan valaki, mint maga. Rudán odament hozzá, egész közel nyomta az arcát az övéhez. Perzselte egymást a leheletük. Körös-körül elcsendesedtek, mindenki őket figyelte. Rudánt nem szerették, de most valamennyien mellette álltak.

– Hagyja békén, mit áll le vele? ...

– Már megint okoskodik ez a kölyök.

– Még neki áll följebb ...

– Mit mondtál? – kérdezte ismét Rudán, de már olyan nehezen mondta a szavakat, mintha fújtatóval préselné ki magából.

– Tudod, mi vagy? ... Eh, te utolsó ...

Valahol hátul felsivített egy vékony hang.

– Mondja csak ki! Mondja csak ki! Ez egy gyilkos! Máté hátraugrott, összerándult előtte a műhely. Rudán arcába nézett, azután indulatos erővel az állára csapott. A művezető megtántorodott, a gépbe kapaszkodott, de a keze lecsúszott róla, súlyos testtel lezuhant a földre.

Rettenetes lárma keveredett. Mindenki egyszerre kezdett ordítani. Valaki felkapott egy fogót, a fiú felé rohant. De Birtalan odament és szétlökdöste az embereket. Máté kezeslábasának ujjával az arcát törölgette, amely gyűlöletes grimaszba torzult. Talán megint nekiugrik Rudánnak, ha Birtalan nem fogja meg a vállát.

– Fékezd magad, bolond – mondta csendesen, szinte szemrehányóan.

Bement a raktárba, szerszámokat hozott. Szótlatlanul leszerelte a forgórészt és addig bíbelődött vele, amíg megjavította. Közben csak az állkapcsa mozgott, mintha a fogaival morzsolta volna valamit.

– Nem érdekelled meg, hogy megcsinálja helyetted – dűnnyögött Mahota bácsi és bosszúsán visszacsoszogott a kuckójába.

Birtalan beindította a gépet. Simán, gördülékenyen. Azután barátságosan megbökte a fiút, kezét egy rongyba törülve visszament a gépéhez. Az emberek is elszállingóztak, valamelyik vállon veregette Birtalant, de Mátéra nem néztek. A fiú a gép fölé hajolt, már bánta, hogy nem köszönte meg Birtalan segítségét.

Ebédkor megint izgalom támadt. A szomszéd műhelybelieket furdalta a kíváncsiság.

– Igaz, hogy behúzott egyet a górénak?

Így aztán mégse csillapodtak le a kedélyek. Kerten odaballagtak a titkárhoz. Mihályi, aki épp Máté mellett dolgozott és az asztmás Tiba, aki folyton köhögött és elhaló hangon darált, mintha attól félne, hogy nem futja lélegzetéből a mondat végéig. Odamentek, letelepedtek a titkár mellé.

– Helyezzétek át a másik műhelybe a fiút.

A titkár cigányútra nyelte a levest, hosszú ideig köhécselt. Várniuk kellett, amíg kikrákogta magát.

– Mi a fene. Talán nem fértek meg?

Tiba vigyorgott.

– Nem nagyon. Majdnem eldöngettük.

A titkár szürcsölt egy kanállal, hunyorított. Keskeny, fűrge arcán összefutottak a ráncok.

– Hallottam. Nagy hősök vagytok.

Mihályi az asztalra könyökölt, maga elé nézett.

– Igazuk van az embereknek, így nem lehet rendesen dolgozni. Engem is a guta kerülget, ha a szemem elé kerül.

A titkár csörrenve letette a kanalat, rájuk nézett.

– Felfüggesztette a bíróság?

Azok ketten hallgattak, a vállukat vonogatták. Ő folytatta.

– Hát akkor meg mit ártjátok bele magatokat? Ha ilyen disznó módon bántok vele, tényleg elvadul. És te is, Mihályi, kommunista vagy te, vagy jezsuita? ...

Mihályi a bajuszába mormolt, sejtette, hogy végül ezt vágja a fejéhez. Legyintett

egyét és elődalgott.

Tiba a szája elé kapta a kezét, eszeveszetten köhögött.

– Te meg mit bagózol annyit? – kérdezte a titkár. – Szopogatnál savanyúcukorkát.

Aznap Máté későn vetődött haza. Már az egész ház aludt, csak Birtalan ablaka világított. Hálóingben ült az asztalnál, olvasott. Máté csendben levetkőzött, összehajtogatta a ruháját, a székkarfára tette. Ügyesen, a fenekével befelé, nehogy kilátszódjék rajta a folt. Majd bebújt az ágyba.

– Kislány? – kérdezte Birtalan, fel se tekintve a könyvből.

Háttal ült a fiúnak, keskeny vállán hegyesen kidudorodtak a csontok. Türelmes ember akár a bordáit is összeszámlálhatta volna.

– A szálláson voltam, akadt egy kis elintéznivalóm.

Birtalan megfordult, felszaladt a szemöldöke.

– Már megint belekötöttél valakibe? Hajbakaptál, mi?

Máté megrántotta a vállát, mire a férfi megfenyegette.

De, úgy tűnt, hogy halványan elmosolyodik.

– Nyughatatlan véred van, hallod. De addig verekszel, amíg egyszer pórul jársz. Ma reggel elagyabugyáltak volna, tudod-e?

A fiú ránézett, halkán megkérdezte.

– Maga szerint igazam volt?

Birtalan hallgatott, nem tudta, mit feleljen. De megérezte, hogy a fiú most néz rá először bizakodva és azt mondta: – Igazad volt. A művezetőnek nincs joga sértegetni. De azért én jobban szeretem az ilyen dolgokat verekedés nélkül elintézni...

– De ha igazam volt – mondta a fiú és hirtelen felült az ágyban –, akkor miért támadt nekem mindenki?

– Ne légy bolond. Magad is tudod, mibe keveredtél... Birtalan felkelt, odament hozzá. Haja minduntalan a szemébe hullott, alig győzte hátragereblyézni. Dűnnyögött.

– Tudom-tudom, te nem vagy hibás. Hát persze ... Leült az ágyra, egyenesen Máté szemébe nézett.

– Igenis hibás vagy! Rászolgáltál, hogy megutáljanak. Ők már nem bíznak benned, én igen. Ennyi közöttünk a különbség.

Máté a falnak vetette a hátát, nekikeseredve nyomta ki magából a szavakat.

– Én már csak bűnbak vagyok. Elmegyek innen ... Birtalan gúnyosan nevetett.

– Nosza, ezen susmutolsz magadban! Nyafog a fiúcska.

– Hagyjon nekem békét! – kiáltotta Máté, a falnak fordult és most sistergett a hangja. – A titkárnál voltam. Az is azt mondta: menjek, nem tart vissza.

Birtalan összeszorította a fogait, látszott, hogy ingerült.

– Hát könyörögni senki se fog neked...

Sóhajtott, a hajába túrt és a kezében tartott könyvet nézte, csak amúgy mellékesen beszélt a fiúhoz.

– Ha úgy érzed, hogy nem tudod többé megbecsülni magad, akkor csak eredj.

A fiú nem szólt, mozdulatlanul feküdt a fal felé fordulva. Birtalan egyszerre megsajnálta, odadörgölte az orra alá a könyvet. Máté alig tudta elolvasni a betűket, olyan közel voltak a szeméhez. „Az újrendszerű marók.” Önkéntelenül felkapta a fejét. Elárulta magát. Birtalan elmosolyodott.

– Igen. Én rád gondoltam. No, kirukkoljunk a dologgal?

Már hónapok óta azt rebesgették a gyárban, hogy kicserélik az öreg gépeket és új cseh meg szovjet szériát kapnak. „Aztán felkötni a bugyogót emberek – hajtogatta Rudán, aki részt vett a gépek bemutatásán –, ezek olyan masinák, amihez fej is kell. Nem szabad amolyan hebehurgyán rájuk mászni, mint az asszonyokra.

Máté lesütötte a szemét. Hej, ha Birtalan megtanítaná a kezelésükre! ...

– Hát... akkor mit csináljak ezzel a könyvvel? – kérdezte és valahogy beletört a hangja.

– Ne izgulj, majd sort kerítünk rá ... Nézegezd csak?

Hátba verte Mátét, hogy annak még a lélegzete is elakadt és jókedvűen mondogatta.

– Eredj csak, én se tartalak vissza. Eredj, ha akarsz, no!

*

Birtalan biztos volt a dolgában, különösen azóta, hogy kirukkolt a könyvvel, de Máté nagyon vágyott az otthoniak után. Másfél év óta nem járt odahaza és ilyenkor, az őszi vetés idején, mindig hazahúzta a szíve. Ott még az esőnek, meg a sárnak is más az íze. A kilenc betyárokról se hallott, csak annyit, hogy Ütő Gábor szeptemberben felhúzza az angyalbórt, a vasgyúró Horváth meg Veszprémbe ment tanulni, onnan kereste meg a levelével. Széthullottak. Ahányan voltak annyi felé, talán egy se maradt a faluban. Mindegyiküket hajtotta a mehetnék. Szegény Cserei Lajit annyira, hogy egy holdtalan éjszakán nekivágott a kőszegi határnak. Amikor rákiáltottak nem állt meg, hanem futásnak eredt és a katonák addig lóttek utána, amíg felbukott. „Az is lehet, hogy Ütő Gábor lőtte le” – tűnődött Máté, de már ennyibe is beleborzadt, mert ők ketten a legjobb barátok voltak.

Karácsonykor hazautazott, nem is akart többet visszajönni. Majd ír egy levelet Birtalannak, amelyben megkéri, hogy küldje utána a cókémóját és ne haragudjon rá. Első nap akarta megírni a levelet, de meggondolta magát: lesz rá épp elég ideje. Jól teltek az első napok. Nagyokat evett, de még a híg sarat is szívesen dagasztotta. Az öregekkel elment a nagymisére, egyszer-kétszer a tóhoz is kiruccant, Kormossal csúszkáltak (az egyetlen, aki a kilencből otthonragadt), esténként lányokkal cicáztak, de egy hét múlva már elunta magát. Hiába csatangolt naphosszat, nem találta a helyét: nyűgnek érezte magát a többiek nyakán. Egyik este előkaparta táskájából Birtalan könyvét és lapozgatni kezdte. Semmit se értett belőle. A szöveg bonyolult volt, teli ábrákkal és számításokkal. Hanem apjának már ennyitől is dagadt a melle. Másnap magával vitte a könyvet és aki ismerőssel találkozott, annak mind eldicsekedett vele.

– Aztán, ebből a könyvből lesz szakmunkás? – hitetlenkedtek a szomszédok.

– Ebből hát... meg sok egyébből... De az lesz. Szakmunkás. Van hozzá keze is, esze is a fiúnak.

Így aztán Máté nem akart ünneprontó lenni. Igaz, százszor is nekidurálta magát, hogy kiböki az igazságot: ő bizony itthon szeretne maradni, de végül sose futotta a bátorságból. Meg szégyellte is magát. Az apja is hogy' bízik benne! Hogy' büszkélkedik vele!... De akkor már nagyon bántotta a rossz lelkiismeret, nem akart titkot takargatni. Egy este mindent bevallott. Tőviről-hegyire elmondta a lopást, a tárgyalást, a Birtalannál eltöltött két hónap történetét. Apja a kályhánál ült, egy görbe bottal a paraszat piszkálta. Hosszú, veres csíkot húzott homlokára a tűz. A végén azt mondta: – Eredj vissza.

Mást nem mondott, kiment a szobából. Reggel korán elment, nehogy

összetalálkozzék a fiával.

Máté a déli vonattal elutazott.

*

Magárahagyottan érezte magát. Rosszul esett, hogy apja még el se búcsúztatta, bár megértette. Csalódást okozott neki. Falun az ilyesmit hamarább a szívükre veszik. Az ő apja különösen. Világ életében egyenes derékkel járt. Dehát el kellett mondania neki, nem titkolhatta el. Meg aztán nagy megkönnyebbülés ... mintha egy egész malomkő esett volna le róla... De a magányosságát semmi sem vigasztalta. A fülke zsúfolva volt utasokkal, nyolcan-tizen gyömöszölődtek össze hat ülésen. Terefere, nevetés, friss túrószag. ő az ablaknál ült, senki se törődött vele. Dehát kinek kell ő? Úgy tengődik a világban, mint akire semmi szükség sincs. Mi célja van ennek? Ezt magyarázná meg Birtalan. De ezt ő se tudja, senki se tud erre válaszolni. Az is lehet, hogy erre nem lehet válaszolni.

Birtalan pedig ugyanolyan kiismerhetetlen volt, mint azelőtt. Amikor Mátét meglátta, felderült az arca, szokása szerint, barátságosan megbökte, de azután már egy pillantást se vetett rá, sőt dühösen ráförmedt, hogy melegítse meg a vacsoráját, és takarodjék ágyba.

Máté összeszorította a száját, nem nyúlt az ételhez. Arra számított, hogy Birtalan majd csak felnéz és megkérdi, mi baja van. De Birtalan rá se hederített, teli kanállal falta a bablevest. Máté nem tudta magába fojtani a keserűségét.

– Maga nem szeret engem ...

Úgy süvített ki a szájából a szó, olyan süvöltőn és csattanva, mint egy puskaolyó. Amikor Birtalan felnézett, már a fiú szeme csordultig volt könnyel.

– Hát ezt honnan veszed?

– Onnan, hogy visszajöttem és annyit se mond: örülök.

A férfi letette a kanalat, egy darabig még az ujjával birizgálta ide-oda az abroszon.

– Borzasztóan sajnálod magad, mi? – kérdezte, de rögtön együttérzően legyintett. – Az a legrosszabb, magamról tudom ... Amikor magamra maradtam, azt hittem, hogy mindennek vége. Rossz egyedül lenni. Aztán elmúlt a bánat, előbb-utóbb minden elmúlik. Téged se tartanak életed végéig tolvajnak. Az is elmúlik ...

Tenyérébe mélyesztette az állát, elgondolkozva tapogatta magán a borostát.

– Meg kéne beretválnozni, nem? ... Különben, tetszik nekem, hogy visszajöttél. Már sokan elparentáltak ... De úgy látszik, mégiscsak mozog benned valami. Fene tudja, az is lehet, hogy valami jó. Én nem kutatom, úgymint kijön az agától...

Mintha már egy kicsit másképp néztek volna rá a műhelyben is. Ő is megszokottabbnak látta a füstös falakat, a hosszú keskeny ablakot, amelyen karcsú nyalábban szüremlett be a fény. Rudán most se köszönt vissza. Zsebre vágta a meztelen női fényképet, amit boldog-boldogtalannak mutatott és hátat fordított. Mahota meg félhangosan odadörmögte a raktár felé menet:

– Nem tudtál megülni az anyád szoknyáján? Rontanád otthon a levegőt...

Most azonban magára maradt. Valahogyan senkinek se volt kedve hozzátódítani. Lehet, hogy a csúf idő miatt. Hajnal óta zuhogott, kövér cseppek verték az ablakot. Rossz időbe nem szívesen beszél az ember. Mogorva arccal hajolt mindenki a gépek fölé, csak a motorok mély duruzsolása hallatszott és gyöngye olajszag szállt.

Hanem ebédkor Mihályi odatelepedett mellé.

– No, adj egy harapást... az enyém férges volt...

Máté ketté törte az almát, a felét odaadta. Mihályi két harapásra bekapta, aztán megtörölte a száját.

– Nem húz már haza a szíved? Állód a sarat, he? ...

Nem engedte szóhoz jutni Mátét.

– Így van ez mindenkivel, kispajtás. Senki se születik angyalnak ... csak aztán gyürkőzni kell. És van, akinek elfogy a szuflája. Ajjaj, hány gyáva fickót láttam én már!... Loptak, csaltak, de amikor rendberakhatták volna a szénájukat, inkább továbbálltak egy házzal. Ott aztán folytatták. No, gondoltam rólad is, ezt is akkor látom újra, amikor a hátam középit...

Nevetett.

– Tiszta szerencse, hogy nem vagyok próféta, mi?

A ládába hajította a csutkát, a fejét csóválta.

– Nehéz az ilyet elfelejteni... még nem tudom, mit tartsak rólad ...

Máté mondani akart valamit. De nem jutott az eszébe semmi okos, amit erre felelhetett volna. Aztán az is lehet, hogy Mihályi félreértene, ha szép szavakat mondana. Hogy megköszönje, arra már nem jutott idő. Mihályi intett neki és himbáló járásával elment.

Amúgy is vége volt már az ebédidőnek.

*

Egyik délután kerülővel ment haza. A szállás előtt összecsődültek az emberek. Fülöp jött meg.

– Most engedték ki a kóterből – magyarázta egy ismeretlen, vékonydongájú kamasz hat hónapot sóztak rá a bűdösek.

Az emberek közömbösen bámultak rá, a vállukat vonogatták. Nem szerették Fülöpöt.

Fülöp meglátta Mátét, félretolta a kíváncsiskodókat, odament hozzá.

– Elkísérlek.

Havazott. Pillangós pelyhekben. A latyakos kerítéstöveken macskák szeme égett. Szótlanul, szapora lélegzéssel ballagtak el a sarokig, ott Fülöp megfogta a fiú karját. – Te köptél be?

– Tudja, hogy Keresztes volt. Mindkettőnket ő adott fel.

– Ő azt mondta, hogy te.

Hallgattak. Zsebregyűrt kézzel méregették egymást. Máté meglepődött, mert Fülöp haja a füle mögött megderesedett és az arca is mintha megkicsinyült volna. Fülöp elfordította a fejét, kiköpött a kerítésre.

– Egye fene, már úgyis mindegy. Mit gondolsz, visszavesznek a műhelybe?

– Ha nem csinál újra bolondságokat.

Fülöp az arcába sandított. Elnevette magát, megnyújtotta a lépteit. Födetlen fejfel járt, a hó gyapjasán ragadt a hajához.

– Megnevelt a Birtalan, azt már látom ...

Hirtelen lehajolt, ingerülten hógombócot gyúrt. A túloldalon siető asszony után hajította. Lassan összecsapkodta a kezét, megint felhúzta rá a kesztyűt. Sokáig nézett a

fiúra.

– Összeállhatnánk megint – szólt később, mikor ismét elindultak – most már fele-fele alapon ... Mióta Vanczák lett az éjjeli őr, hallom, simán megy a dolog. Egy üveg rum megteszi az öregnek ...

Máté hallgatott, mint a kő. Tudta ő, tudta ő már az elején, hogy Fülöp ide fog kilyukadni.

– Mit szól majd a kislány, ha foltos fenékkal állsz eléje?

Fülöp elnevette magát, Máté a haja tövéig elpirult. A másik nadrágja ünneplő, azt hétköznap, munkabajáráásra nem vehette fel. A pénzből meg, ami neki megmarad ... nagyon az élére kellene állítani a forintokat ... Igaz, nadrágot muszáj venni!

– Törődjék a maga dolgával – mordult Fülöpre.

A férfi elhúzta a száját, most még ezt is lenyelte. A fiú útjába terpeszkedett.

– Félsz, mi? Pedig, talán ez lenne az utolsó. Olyan szépen teli van már a sufnim, hogy ahhoz jön még egy kevéske és tavaszra akár saját műhelyt nyithatok.

Egy skatulya cigarettát kotort elő a zsebéből, kérően nézett a fiúra. – No, ne bolondozz, hallod? ...

A kapu előtt topogtak. Fülöp cigarettát nyomott a szájába. Miközben rágyújtott, félszemmel Mátéra pislantott. Az semmit se szólt, sarkon fordult, bement a házba. Otthagyta, egyedül az út közepén.

Birtalan a konyhában téblábolt. Dühöngött, mert odaégette az egész vacsorát.

– Holnap lejár a próbaidőd – morogta – mehatsz vissza a szállásra ...

Máté az ajtónak támaszkodott, a férfi ösztövére hátába bámult. Elködösödött a szeme.

Birtalan megfordult és a szemébe dobta a megfeketedett húst.

– Bánom is én! Tőlem itt is maradhatsz...

AUTÓSTOP

Polyvás felhúzta az ablakot, első sebességgel haladt a lejtőn. A kanyarban a kilométerkönek dülve, egy ember álldogált. Amikor megpillantotta a kocsit, földre eresztette a batyuját és mindkét kezével integetni kezdett.

Polyvás lefékezett előtte, kinyitotta a kocsi ajtaját.

– A városba, öreg? No, gyerünk, szálljon be.

Az öregember biccentett, szövetsapkáját a homlokába húzta és bemászott az ülésre. A fehér vászonba göngyölt batyucskát az ölébe vette.

– Esőre hajlik – mondta, összeráncolt homlokkal fürkészve az ég alját.

– Hány éves? – kérdezte a sofőr.

– Hatvanegy.

– Szép kor. De már nem gyaloglásra való.

Az öreg levette a sapkáját, nagy tenyerével hátrasúrolta sörtére nyírt, ősz haját. Viseltes csizmát és fakó, barna posztóruhát hordott, amelyből dőlt a nehéz mezei szag. Egy darabig nem szóltak egymáshoz. Lopva méregették egymást a félhomályban, majd mereven a szélfogó ablakra bámultak, az utat figyelték.

– Meséljen már valamit – kérte a sofőr –, majd leragad a szemem. Minek megy Pestre?

Egyik kezét a kabátzsebébe süllyesztette, cigarettát húzott ki. Megkínálta az öreget.

Az öreg a homlokához emelte az ujját, megköszönte, aztán maga elé nézett. – Oda is föl kell nézni néha – pillantott fel. – Pesti?

– Pesti. Azaz, a fene tudja. A sofőrnek talán nincs is igazi otthona. De hát, végül is, ott élek.

– Ahogy elnézem, rendes embernek látszik ...

A kocsi mélyedésbe futott. Az árok mellett sötét, bozótos halom emelkedett, az útjelző kövek fehéren világítottak. Polyvás bekapcsolta a reflektort.

– Miért ne lennék az? Pesten talán csupa lóköttö él?

Az öreg orrán-száján eregette a füstöt, barnára sült arca a homályba olvadt, csak a szeme fehérje csillogott.

– Hát, ha talán nincs is egészen igazam, Pesten éppen akad lóköttö... Nohát, minek is magyarázzam... Milyen képet vágna, ha az édesegyfia egyszer csak azt mondaná: torkig vagyok magával, apám, már a látását se viselhetem el... Mit szólna ehhez? ...

– Ezt mondta a fia? Szép dolog! ... Nekem is van kettő belőlük, de azok kölykök még. Tizennégy éves az idősebb. Hanem, én vénségemre is megfojtanám, ha nekem ilyet találna mondani.

Az legyintett, keserűen elnevette magát. Kenetlenül csikorgott a hangja, mintha sírásba készülné átfordulni.

– Kőből van ezeknek a szívük. Felneveli őket az ember, aztán – itt van ni. Rothadt dolog ez, kérem. Én már bele is nyugodnék: isten látja a lelkeket, nincsen benne se bosszú, se ellene-acskarkodás, de az unokámról nem bírok lemondani. Ötéves a gyerek, aztán mindig azt kérdezi a szüleitől: mikor jön megint a nagyapa?

A motor egyenletesen búgott. Egyenes, tükörsima úton haladtak.

– Talán mégis érdemes volt leélni ezt az életet, akármilyen sanyarú is volt. Nem volt soha asszonyom. Nem találtam magamhoz valót, nem is igen erőltettem a dolgot. Egyszer mégiscsak akadt egy falumbéli lány, aki tetszett is és akit szerettem is. Jól megértettük egymást, hiszen ő is magamfajta ágrulszakadt volt. Jártam utána és addig jártam, amíg Gábor megszületett. Bele is pusztult a szegény lány. De a gyerek, a Gábor, megmaradt: c az én egyetlen fiam. Szép szál legénykévé cseperedett, anyjára ütött a bogárbarna szemével meg a szöghajával. Még gyerek volt, amikor jött a háború. Kő kövön nem maradt nálunk, olyan harcok dúltak arrafelé. Karácsony táján begyűttek az oroszok, – de kevesen voltak, a németek pedig tankokkal támadtak rájuk, és kikergették őket a faluból.

Engem meg hivat a magyar főhadnagy: – Nálad szálltak meg a ruszki tisztok?

Mondom neki: az én vityillómban.

– Jól van – feleli. – Még egyszer nem szállnak meg nálad ...

Ő maga gyújtotta meg a köteg rozsét, és dobta a zsupptetőre.

Harmadnapra megint támadtak az oroszok, emezek a nyakukba szedték a lábukat: ahányan voltak, annyifelé szaladtak. De nekem mindenem odaveszett: a jószág, a kevéske gabona, még az a kis ház is.

– Kutya élet a paraszt élete – hajtogattam akkoriban. – Egész életemben dolgoztam, s aztán betevő falatom se maradt. A fiam csak legyen más, legyen ember – gondoltam. – Amint egyenesbe jövök, városba küldöm: legyen doktor vagy tanító. Annyit mondogattam, hogy már az utcán is összesúgtak a hátam mögött.

Aztán el is érkezett az iskola vége. Gábor elém teszi a színtiszta jeles bizonyítványát, és azt mondja: a tanító úr beszélne velem. Még aznap este bezörgettem hozzá.

Nyurga, hirtelenszöke fiatalember volt, kommunista. Nagyon értett az emberek nyelvén.

– Mondja csak, Jancsik bácsi. Van-e magának kiskufferje?

– Nincsen – feleltem meglepődve.

Az a homlokát ráncolgatta.

– Az már baj. De őszre ám legyen!

– Éppen őszre?

– Éppen őszre. Mert akkor maga veszi azt a kuffert, megpakolja két rend ruhával meg egyéb hóbelevanccal, belegyömöszöl egy kis hazait és azzal felülteti a fiát a pesti buszra. Ha kell, a fülinél fogva.

– Ezt ordréba adja a tanító úr?

– Abba, abba. Meg se próbáljon ellenkezni! Gimnáziumba dugjuk a Gábor gyereket. Mert hát, ami igaz, igaz: jobbfajta ésszel töltötték meg a kobakját.

Velem aztán könnyű dolga akadt a tanító úrnak. Hazamentem, rögvest papírost, tollat fogtam, számolgatni kezdtem. No jó – döntöttem el –, menjen.

Amikor eljött az ideje, telipakoltam a kiskuffert, s aztán elbúcsúztam tőle. Felvitte Pestre a busz, fél évig nem láttam ...

Csupa úriféle gyerekekkel tanult abban a gimnáziumban, akik valósággal kiutálták maguk közül. Gyötörték, és ott böktek ki vele, ahol csak tudtak. Ahogy később megtudtam, akkoriban volt először szerelmes. A lány látszólag a kedvében járt, nyájaskodott, édeskedett, még jobban bolondította, de amint eljött a nagy pillanat, amikor az én mulya fiam meg akarta csókolni, hát úgy vágta őt pofon, hogy a szeme is szikrát hányt.

Persze, a többiek ásták a vermet a gyerekeknek. Ő meg nagyon a szívére vette, teljesen elvadult. Káromkodott, verekedett, egyszóval csibészkedni kezdett, amíg az igazgató meg nem unta. Behívatta magához és azt mondta neki: – Nem vagyunk betyárcsárdában, fiam. Ezt jegyezd meg.

Gábor végképp elkeseredett. Csak azért nem szökött haza, mert sejtette, hogy úgymint visszakergetném. Ez már ötvenegyben volt. Nehezebb idők jöttek. Elkezdődött a sok hercehurca a beadással, meg más istencsudája ... Hiszen, hallhatott erről eleget. No, elég az hozzá, hogy sokan pánikba estek, csapot-papot elhagytak, és gyerünk – föl a városba ... Főleg a fiatalabbja. Nem is csoda, hogy ilyen felfordulás közepette olyanokat firkáltam a fiamnak: eszébe ne jusson hazajönni.

Negyedikes korában barátkozott össze a gyerek Bircsákkal. Az volt még csak a finom alak, az a Bircsák. Hogy tudta csürni-csavarni a dolgot. Azt mondtad neki: piros, ő bebizonyította, hogy zöld. Azt mondtad neki: zöld, bebizonyította a pirosat.

Amint később elmondták nekem, megismerkedésük óta szinte mindenütt együtt lehetett látni őket. Lányok után mászkáltak, ittak. Néha disznómód berúgtak, de senki se fedte meg őket, legkevésbé Bircsák apja, aki valami építész volt. Inkább még tetszett is neki, milyen fenegyerek a fia.

– Nem vészes a dolog – mondta nekem, amikor felkerestem. – Fiatalok, hadd tombolják ki magukat. Legalább lesz majd mire emlékezniük, ha megöregszenek ...

Bircsáknak sok barátja volt, fiúk, lányok vegyesen, akik eleinte ugyan húzódoztak Gábortól, de hiába, eszes, jóképű a fiú, hamar megkedveltette magát velük.

Időközben azonban történt valami. Felmegyek Pestre, keresem a fiamat a diákotthonban, hát sehol sincsen.

– Kizártuk – mondta a felügyelő tanár. – Kimaradozott, 140 nemegyszer részegen jött haza és ha figyelmeztettük, még neki állt följebb.

A város másik sarkában találtam rá, albérletben. Tátott szájjal bámult rám, amikor rányitottam az ajtót. – Édesapám! Hát maga?...

– No, lépj közelebb fiam, hadd köszöntselek.

Gyanútlanul odajött és akkor én, zutty – a képébe.

Amekkora csak az erőmből tellett.

Nagy nehezen összeszedte magát.

– Köszönöm az üdvözlést, apám. Ha maga így tartja helyénvalónak, én fejet hajtok.

Csakugyan lehorgasztotta a fejét, nem is emelte fel addig, amíg nem adtam ki a mérget, a fejére olvastam mindazt, amit a kollégiumban hallottam. Szótlanul letelepedett az ágy végére, öklére támasztotta az állát, úgy mustrálgatott. Már reménykedni kezdtem, hátha valami igazságtalanság érte, hátha csupa rágalom, amit fecsegnek róla. De ő nemet intett.

– Nem hazudtak, apám. Ügy igaz, ahogy elbeszélték.

– Úgy! – hördültem fel. – Hát az én pénzemet nem fogod léhűtésre költeni! Szedd a motyód, jössz haza!

Ellenszegült. – Azt már nem lehet, apám. Ha akarnék, se tudnék visszamenni. Szűk lenne már nekem a falu. Ősszel beiratkozom az egyetemre, ahogy maga is tervezte.

El sem búcsúztam tőle, úgy jöttem el. Hazaérve ugyan elpárolgott a mérget, a pénzt azután is küldözgettem neki, de a levelezést megszakítottam. Ő azonban erről nem vett tudomást, továbbra is írt és egyre többet, végül nyáron, nem sokkal a vizsgák után, jókedvűen betoppant.

– Jóestét, apám! Látom, még nem feküdt le.

– Neked is jóestét, fiam. Mi szél hozott? Átutazóban vagy?

Mosolygott, az asztalhoz ült. – Mi tagadás, jó érzés idehaza lenni.

Megenyhültem. Mit köntörfalazzak, nagyon megörültem a látásának. Harapnivalót tettem elé, meg valami pincs-pancs bort.

– Vagyis, mégse átutazóban vagy. Maradsz.

– Hát, nem sokáig. Vár az egyetem.

– Megvár az – legyintettem. – Téged ne várna meg?

Kissé elveresedett, láttam én azt a barnára égett bőre alatt is.

– Apám. Meg se kérdi, hogyan érettségiztem?

– No, hogyan?

– Jelesre – vágta ki büszkén.

Gyorsan lelohasztottam a kedvét. – Nem sok. Én azt hittem, kitűnőre.

Kicsit elszontyolodott. – Hát, bevágott a történelem. A százéves háború.

Elnevettem magam. – No, jól van. Olyan hosszú háborút nem is érdemes fejben tartani. Örülök neked. Hát a felvételig?

– Júliusra tették.

– Hiszen akkor van időd bőven. Maradhatsz egy darabig. Nálunk a csoportban jól jön a segítség, neked meg nem árt egy kis mozgás.

Nem lehetett rá panaszom. Hajnalban kijött velem a szérűre, alkonyaiig rakta a kazlakat.

– No, Gábor – búcsúztam tőle június végén –, itt megtetted a magadét. Ott se add alább.

– Sose féltsen engem – húzta ki magát.

Mit szaporítsam a szót? Fölvették. Az építészkarra, amit Bircsák apja tanácsolt neki. De Bircsák Tibort nem vették fel. Cívódni kezdtek, csúnyán összekaptak, egyszeriben vége szakadt a barátságoknak. Gábornak nemigen fáj a szíve Bircsák után. Igaz, hogy akkor már úgy öltözködött, olyan született-pestiesen, hogy szemem-szám elállt. Azt is tudtam róla, hogy ugyanúgy bolondul a szoknya meg a mulatozás után, mint azelőtt, ha ugyan még nem jobban. De a fene se érti, hogy csinálta, a tanulmányaiban nem romlott meg.

– Megvan a magamhoz való eszem – mondta –, ha elhanyagolom a tanulást, semmi se lesz belőlem és akkor fuccs a terveimnek.

Nekiszögeztem a kérdést. – Hadd hallom.

– Mit?

– A terveidet, édesfiam.

Hatalmasat kacagott! – Kiváncsi öregember maga, apám. Hanem hadd legyen meg az öröme: nősülni akarok, otthont akarok, és mindig annyi kevéske pénzt, amennyi elég a jó élethez.

Aztán úgy is történt, ahogy eltervezte. Megszerezte a diplomát, mérnök lett és meg is nősült...

– Ördöge van, az egyszer igaz – szólt közbe a sofőr. – Kit vett el?

Az öreg lebocsátott szemhéja alól szúrósan nézett maga elé.

– Pesti lányt. A condra Marit. Én már csak így nevezem, annyira utálom. Amióta ismerem, utálom. Leutaztak hozzám, hogy megismerjem. Szép lány, nem mondom, piros ajkú, jóformájú, de sehogy sem tudtam megkedvelni. Nyafogós, nagyzózó természet; nekem úgy nyújt kezet, mintha féltene bemocskolni a tenyerét. Látszatra ártatlan, szőke teremtés, de valójában amolyan telhetetlen fajta.

A menyem apját máig sem ismertem meg. Távol tartja magát tőlük is, tőlem is. Harminc éve tisztviselő az Elektromos Műveknél, fennhéjázó, konok, ostoba ember lehet. Még az esküvőjükre sem ment el, mivel nem templomban tartották. Gábor ebben az egyben hajthatatlan volt.

– Ezt az örömet nem szerzem meg az ellenségeimnek.

Rámkacsintott. Jól tudta, hogy megértem.

Barátai is nevettek. Egyiküket sem ismertem. Egyetlen magunkfajta se volt köztük, ez szűrt szemet. Nem is csoda, hogy alig törődtek velem. Ott az anyakönyvvezetőnél mondtak egy-két szót, azután pedig úgy keresztülnéztek rajtam, mint az ablaküvegen.

De nem is ez fáj nekem a legjobban. Csak ezután jött még a feketeleves.

Egy esztendő múlva unokám született. A Kisgábor. Ma is magam előtt látom, amint ott kucorog anyja mellett, és puha fejcskéjén megcsillan a napsugár. Ő maga a száját tátogatja és a kezét nyújtogatja felém, mint aki szólni akar. Nagyon megszerettem, jó cimborák lettünk. Végül, már csak az ő kedvéért látogattam fel a fiamhoz és ahogy Kisgábor nőtt-növegetett, annál gyakrabban. Hosszú órákat elcsatangoltunk a városban, kimentünk a Margitszigetre, és később amikor már bírta a gyaloglást, a hegyekbe is kirándultunk. Lassanként megszoktam, hogy hónaponként néhány napot a fiaméknál töltök.

Akkor már szép lakásuk volt a III. kerületben. Gábor kikunyerálta, megadták neki. De van annak a lakásnak egy hibája: vékonyak a falak. Minden szó áthallatszik a szomszéd szobába. Már nem is tudom, mikor, fekszem az ágyon, hallgatom a falióra ketyegését. Éjfél körül jár, ilyenkor kezd el hasogatni a lábam. Egyszer csak hallom, hogy odaát fojtott hangon pöröl a menyem.

– Apád is mit képzelsz? Hát szálloda vagyunk mi? Fogja magát, idejön és elvárja tőlem, hogy főzzek neki, mossak rá, dajkáljam ...

Úgy bennem maradt erre a szusz, hogy szinte a lélegzetem is elállt. No, gondoltam, most megkapod a magadét. te bestia.

És mit felelt erre az én Gábor fiam? – Jó, jó, majd igyekszem szót érteni vele. Néha már nekem is sok az öregből.

Hát, ezt mondta.

... Tülkölés hallatszott. Hátulról két ponyvás teherautó bukkant ki a sötétből, elhúztak mellettük. Nemsokára hunyorgó stopplámpájuk is beleveszett az éjszakába. A motor egyenletesen dohogott.

Ponyvás ránézett az öregre.

– No és maga? Maga persze otthagya őket.

Az öreg elnyomott egy ásítást.

– Nem. Úgy tettem, mint aki vak meg süket. Azóta semmit se veszek észre. Néha felbuzdul bennem valami, düh vagy szégyen, a fene se tudja, csak forr, bugyborékol bennem, éget, akár a tűz. De eltűröm. Mindent eltűrök. Mert ugyan mi is lenne nélkülem az unokámból? Mivé válna? Ötéves, hamarosan iskolába kerül. A gyerek szíve ilyenkor a legnyíltabb. Amit most kap, azt adja majd tovább ...

Ponyvás bólintott, aztán ismét hallgattak. Nagyon sokáig. Végül a sofőr törte meg a csendet. – Most is hozzájuk megy?

Az öreg intett a fejével, szégyenkezve köhécselt.

– Oda, oda. Volna még egy cigarettája? Igen jólesne.

A sofőr a zsebére mutatott. – Vegye csak ki öreg – mondta. – Az öngyújtót is mellette találja.

Felelős kiadó a Magvető Könyvkiadó igazgatója

Felelős szerkesztő: Csillag Pál

Műszaki vezető: Murányi István

Műszaki szerkesztő: Haas György

Terjedelem: 9,25 (A/5) ív. Példányszám: 2160

Az MSZ 5601-554 és 5602-50 A szabvány szerint készült

60.15319 Győr-Sopronmegyei Nyomda Vállalat, Győr

